

تحقیقات، تعاون و توسعه

دفتر تحقیقات و پژوهش

انسان در تمدن جدید، با اتکاء بر اندیشه، محوریت علم و فن در فضای کاربردی، استعدادها و خلاقیت‌های نهفته الهی خود را سکופا ساخته است. نهادینه شدن این اندیشه در فضای زندگی انسانها در تمدن معاصر، باعث نوآفرینی فضای عمومی زندگی و پیدایش انسان جدیدی شده است. در این راستا، هر آن، گوشه‌ای تازه از رمز و راز حیات از پرده نهان برون می‌افتد، منفذی هرچند محدود در حجاب خلقت برای تماشای اسرار گشوده می‌شود و قانونمندیهای تازه‌ای از جهان خلقت کشف می‌گردد. این قانونمندیها در حل مسائل انسانی - اجتماعی بکار گرفته می‌شود و در یک کلام، انسانی نو و جامعه‌ای نو پدید می‌آید. بدین گونه است که هر روز بر عمق درک ما از شکوه و عظمت و صف‌ناپذیر خلقت بیکران الهی

افزوده می‌گردد. در همین راستا، انسان، این مخلوق تحسین شده الهی هر روز توان بیشتری می‌یابد تا با استفاده از قوانین خلقت نه تنها به حل مشکلات خویش بپردازد بلکه پای در افلاک نهد و نمودهای عینی رسالت خلیفه الهی خویش را به نمایش گذارد.

تمدن جدید و امروزی بشر، حاصل فرآیند پیچیده پیشرفت انسان در ابعاد مختلف زندگی است. پیشرفت علم و تکنولوژی و تعامل آن با جامعه و عناصر اصلی و سازنده آن، ساز و کارهای جدیدی را بر جامعه حاکم ساخت و بر دگرگونی جامعه بشری و ایجاد جامعه‌های نو، با خواسته‌ها، اندیشه‌ها و نیازهای تازه اثر گذاشت. تمدن امروزی جهان بر عناصری متکی است که از برآیند آنها، نوآفرینی‌های فراوانی در زندگی بشر ایجاد شده و زندگی

تازه، مبتنی بر عقلانیتی جدید شکل گرفته است. امروز توسعه به عنوان فرآیندی حیاتی و مهم - که بسترهای مناسب اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی خود را می‌طلبد - سرلوحه حیات انسانی قرار دارد که هر روز در راه شناخت بیشتر و بهتر پدیده‌های جهان گام برمی‌دارد. در چنین فرآیندی که شکوفایی تمدن بشری و تجلی دستاوردهای آن هر روز ابعادی بدیع و جدید می‌آفریند، تفکر و تحقیق در وقایع اجتماعی در یک مسدات تعاملی پیویا قرار می‌گیرند. بصیرت‌های فلسفی در پرتو پژوهشهای علمی، به اندیشه‌های تفصیلی مناسب و سازگار با یکدیگر تبدیل می‌شوند در پرتو حمایت تحقیقات کاربردی همه جانبه، در مؤسسات و نهادهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی متناسب، تجسم می‌یابند. در این

فرآیند روشن است که نهادینه شدن تحقیقات، نقشی به سزا و مهم در ساستگذاری، هدایت و برنامه‌ریزی توسعه دارد و در نتیجه به صورت غیرقابل انکاری در بالا بردن سطح تمدن بشری، نقش ایفا می‌کند تا جایی که تصور توسعه تنها در سایه تحقیقات ممکن و میسر است.

بخش اول - تحقیقات و پژوهش

الف - مفهوم و قلمرو تحقیقات و پژوهش

پژوهش

۱- تعریف تحقیقات و پژوهش

تحقیق یعنی در جستجوی حقیقت بودن و پیدا کردن پاسخ و یا پاسخهای صحیح و دقیق برای سئوالات و یا مجهول و مجهولات نامشخص از طریق روشهای علمی و درست، به عبارت دیگر هرگونه فعالیت منظم و خلاق در جهت افزایش آندوخته‌های علمی - فنی و استفاده از این آندوخته‌ها برای طراحی یا ابداع روشها و کاربردهای نوین، تحقیق یا پژوهش نامیده می‌شود.

۲- طبقه‌بندی تحقیقات

در یک دسته‌بندی کلی می‌توان تحقیق را در سه دسته کلی به صورت زیر تقسیم‌بندی نمود:

۱-۲- تحقیقات پایه یا بنیادی:

در این نوع تحقیق و پژوهش به منظور گسترش مرزهای دانش بشری، شناخت عمیق جهان و قواعد و رمز و رازهای آن به منظور ارضاء حس کنجکاوی بشر و دستیابی به علوم جدید انجام می‌گیرند. نتایج این نوع تحقیق به صورت کشفیات جدید و نظریه‌های نوین در حوزه‌های مختلف علوم منتشر می‌شود. از آنجا که انجام تحقیقات بنیادی به ابزارها و امکانات ویژه و در نوع خود گران‌بیمی نیازمند است و نتایج آن نیز بازدهی اقتصادی مستقیم ندارد، حمایت دولت و مؤسسات بین‌المللی را می‌طلبد و در مراکز علمی، آزمایشگاهها و دانشگاهها

متمرکز می‌باشد.

۲-۲- تحقیقات توسعه‌ای:

هدف تحقیقات توسعه‌ای، ایجاد پیشرفت و بهبود در وضع موجود با استفاده از مواد، ابزار و روشهای جدید و با استناد به آمارها و اطلاعات عملیات و اجرایی می‌باشد. نتایج این نوع تحقیق باعث کاهش هزینه‌های تولید، افزایش کارایی و ایجاد مطلوبیت بیشتر در محصولات صنعتی و همچنین فراهم ساختن زمینه تصمیم‌گیری صحیح جهت اصلاح برنامه‌ها و سیاستگذاریهای کلان می‌شود. نتایج این نوع تحقیقات به صورت گزارشها، مقاله‌ها و پروانه انحصار اختراعات (Patent) با سرعت سرسام‌آور در حال انتشار می‌باشد. انجام این نوع از فعالیتهای پژوهشی سرمایه و امکانات ویژه‌ای را به جز دانش تخصصی، خلاقیت و شناخت صحیح وضعیت موجود و قدری امکانات اولیه (دسترسی به منابع اطلاعاتی علمی روز) لازم ندارد و در نوع خود با سرمایه‌گذاری محدود می‌تواند موجب صرفه‌جویی و ایجاد ارزش افزوده بسیار زیادی باشد.

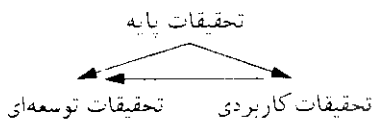
۳-۲- تحقیقات کاربردی:

سرمایه‌گذاری در تحقیقات پایه فقط جنبه ارضاء کنجکاوی ندارد و چه بسا پس از مدتی با انجام فعالیتهای پژوهشی تکمیلی و بین رشته‌ای که تحقیقات کاربردی نام دارند فن‌آوری جدیدی را به وجود آورد که سرمنشأ تحولات ناباورانه‌ای در عرصه زندگی آدمی باشد. تحقیقات کاربردی برای دستیابی به روشها و ابزارهایی که تاکنون شناخته نشده‌اند صورت می‌گیرد. این نوع پژوهش همواره با ریسک بالا و صرف هزینه و زمان زیاد همراه است و ممکن است به سودآوری نیز نرسد. نتایج این نوع تحقیق به صورت اختراعات و فن‌آوریهای نوین در اختیار صنایع قرار می‌گیرد و محصولات و خدمات جدید را روانه بازار

می‌کند. از آنجا که موفقیت تحقیقات کاربردی مستلزم هماهنگی در حوزه‌های مختلف علوم و آشنایی با جدیدترین روشهای تولید می‌باشد و نمربخشی آن در زمان محدودی مطلوبیت دارد. رقابت بسیار شدیدی بین شرکتهای بزرگ و مؤسسات صنعتی در دستیابی به فن‌آوریهای جدید و در اختیار گرفتن بازار را باعث شده است و در کشورهای صنعتی و بختنر خصوصی سرمایه‌گذاری کلانی در تحقیقات کاربردی انجام پذیرفته است.

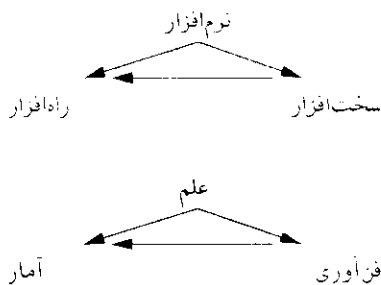
۳- چرخه تحقیقات

شکلهای مختلف تحقیق و پژوهش لازم و ملزوم یکدیگرند. به گونه‌ای که می‌توان چرخه تحقیقات را به صورت ذیل تعریف نمود

ظهور نظریه‌های جدید در عرصه علوم، دریچه‌ای جدید بر آگاهی‌های بشر می‌گشاید و عرصه‌ای نو از جهان هستی را در برابر دیدگان ما پدیدار می‌سازد. ذهن ابزار ساز و منفعت طلب آدمی به سرعت در جستجوی شیوه‌های استفاده از این علوم جدید به منظور ساخت ابزارهای جدید با ایجاد سیستمهای نوین تولید و با ابداع محصولات تازه برمی‌آید و با به کارگیری دانش و تخصص مهندسان و طراحان، طی فرآیندهای پیچیده تحقیقات کاربردی، فن‌آوری تازه حاصل می‌گردد. پس از ارائه دستاوردهای تحقیقات کاربردی، نوبت به مرحله بهینه‌سازی و رفع نقایص، کاهش هزینه و قیمت تمام شده و ایجاد قابلیت‌های بیشتر در محصول فن‌آوری جدید می‌رسد. این مرحله توسط تحقیقات توسعه‌ای، تحقق می‌یابد. برنامه‌ریزی صحیح و سرمایه‌گذاری کافی در این مرحله، سهم بسزایی در سودآوری هرچه

حرکت پایدار سه رکن اساسی دارد: اول رکن، مفاهیم و عوامل پایه و اساسی. اهداف و برنامه را فراهم می‌کند که به عبارتی می‌توان از آن به عنوان نرم‌افزار نام برد.

رکن دوم را کسه لوازم مورد نیاز و دستورالعملها و روشها را تعیین می‌کند. می‌توان سخت‌افزار نامید و بالاخره رکن سوم که ضامن تداوم حرکت صحیح است. مسیر و درستی جهت حرکت را تعیین می‌کند که آن را راه‌افزار می‌نامیم. با کمک رکن سوم می‌توان جهت حرکت را اصلاح نمود به نحوی که ادامه حرکت به سوی نقطه اوج (نرم‌افزار) و تداوم چرخه، امکان‌پذیر باشد. برای مثال علم پایدار علمی است که با فن‌آوری مناسب مورد استفاده قرار گیرد و با تحلیل آماری، عملکرد، میزان اثربخشی و کارایی آن مستمرا مورد ارزیابی و تحلیل قرار گیرد.

بهترین نقطه الحاق به چرخه مذکور نقطه سوم یا راه‌افزار می‌باشد که در زمان کوتاه و با هزینه کم و طبعاً در کوتاه مدت محقق می‌شود. برای تداوم ثمربخشی تحقیقات در امر توسعه رعایت چنین ساختاری ضروری است و باید با ایجاد ساختارها و زیربناهای لازم برای تشکیل چرخه اپیوسته تحقیقات به طور کامل زمینه لازم برای شکل‌گیری تحقیقات پایدار را فراهم نمود.

نمی‌توان تنها با تکیه بر تحقیقات کاربردی به سمت صنعتی شدن گام برداشت و حتی تحقیقات توسعه‌ای در صورت نداشتن بستوانه لازم در تحقیقات پایه و

علیرغم جایگاه قانونی قوی و محکمی که برای تحقیقات و پژوهش بخش تعاون پیش‌بینی شده در سالهای پس از تأسیس وزارت تعاون، فعالیتهای پژوهشی فقط در محدوده وزارت تعاون تا حدودی رواج و توسعه یافته و در داخل بخش تعاون و همچنین اتحادیه‌ها و شرکتهای تعاونی چندان رواج و گسترش نیافته و نهادینه نشده است.

اطلاعات تصویری باید به نحوی طراحی شود که با روشهای قبلی ارسال اطلاعات مربوط به تلویزیون سیاه و سفید همخوانی داشته باشد. همین روند امروزه در گذار از تلویزیونهای معمولی مبتنی بر فن‌آوری آنالوگ به تلویزیونهای با وضوح بالا با به کارگیری فن‌آوری دیجیتال به چشم می‌خورد. پروسه مزبور در تکامل همه زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی، کم و بیش، به چشم می‌خورد و بخصوص این روند در نیمه دوم قرن بیستم و بویژه در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ از شباهت زیادی برخوردار بوده است. همانطور که می‌دانیم در تولید هر کالا ترکیب سه عامل جرم، انرژی و اطلاعات بکار رفته است. توسعه تدریجی تحقیقات و پژوهش باعث شده است که روز به روز از سهم جرم و انرژی در کالاها کاسته شده و متقابلاً به سهم اطلاعات افزوده شود که مصادیق علمی این فرآیند را می‌توان در کسوف‌گیر و کارآمدتر شدن اتومبیلها، تلویزیون، ساعت، کامپیوتر و... مشاهده نمود و همه این دستاوردها حاصل تحقیقات و پژوهش می‌باشند.

۴- مفهوم تحقیقات پایدار

مهمترین ویژگی هر حرکت بویا، تداوم و خودقوام بخشی مستمر بودن، آن است. هر

بیشتر خواهد داشت. با کامل شدن مراحل مختلف و شکل‌گیری نهایی محصول، محدودیتهای فن‌آوری یکی‌یکی خودنمایی می‌کنند و پیشرفت فن‌آوری در محصولات رقیب و همچنین اشباع بازار مصرف، ایجاد تحولی نو در فن‌آوری را برای ادامه حیات تولید ضروری می‌سازد و بدین ترتیب زمینه لازم و انگیزه کافی جهت تسریع در تحقیقات پایه مجدداً فراهم می‌گردد. به عنوان مثال کشف اشعه کاتدیک، تئوری امواج الکترومغناطیس و پدیده فلورانس در بعضی از مواد، اختراع لامپهای الکترونی یکایک محصول تفکر و خلاقیت دانشمندان و محققان در شاخه تحقیقات پایه هستند که در مجموع توسط مهندسان و مبتکران برای کسب فن‌آوری ساخت دستگاههای فرستنده-گیرنده تلویزیونی به کار گرفته شده‌اند. نمونه اولین دستگاه گیرنده تلویزیونی حجیم، سنگین و گران قیمت است و کیفیت تصویر و صدای آن نیز مطلوب نیست. پس برای رفع این مشکلات مرحله تحقیقات توسعه‌ای طی می‌شود و به تدریج از وزن و حجم و قیمت آن کاسته می‌شود و کیفیت صدا و تصویر آن نیز با اصلاحات مختلف در آنتن و مدارهای آن بهبود می‌یابد.

گزارش می‌شود که تشعشعات ساطع شده از لامپ تصویر برای چشم مضر است. بنابراین سرمایه گذاری زیاد برای یافتن راه‌حل و پیدا کردن مواد فلورانس با تشعشع کمتر صورت می‌گیرد. رفته‌رفته در هر منزلی یک دستگاه گیرنده تلویزیون رنگی به چشم می‌خورد و کارخانه‌های سازنده آن نیز روز به روز بیشتر می‌شود. بنابراین فروش محصولات جدید با مشکل مواجه می‌گردد. راه‌حل، ابداع تلویزیونی رنگی است. بنابراین به دانشمندان علم شیمی، پیدا کردن مواد فلورانس رنگی سفارش داده می‌شود و از مهندسين مخابرات خواسته می‌شود، روشهای جدید انتقال اطلاعات رنگ را بیابند. اما محدودیت دیگری نیز وجود دارد و آن این است که روش جدید انتقال

رعایت خصوصیات ویژه خود، بهره‌گیری نماینده اتخاذ سیاستها و استراتژی مناسب پژوهشی و تحقیقاتی در ارتباط با برنامه‌های توسعه کشور امری ضروری می‌نماید.

بخش دوم - جایگاه تحقیقات و پژوهش در بخش تعاون

پژوهش فعالیتی است که در نهایت به تولید و گسترش علم و یا ایجاد و تکمیل فن‌آوری می‌انجامد و بنیان‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور را مستحکم می‌سازد. بنابراین برنامه و پژوهش و یا به تعبیری دیگر «علم و فن‌آوری» یکی از ارکان اصلی برنامه‌های توسعه هر کشوری را شکل می‌دهد.

بسرتردید رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای پیشرفته جهان بیش از هر چیز مرهون توجه جدی به سرمایه‌گذاری در بخش علم و فن‌آوری بوده و این مهم بصورت یک استراتژی توسعه‌ای همراه با عزم ملی راهگشای پیشرفت اقتصادی و بهبود سطح زندگی آنان گردیده است.

امروزه کشورهای توسعه یافته برای حفظ بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی و ارتقاء قدرت رقابت خود با دیگر کشورها، علم و فن‌آوری را به عنوان محور اصلی فعالیت‌های خود مورد توجه قرار می‌دهند.

در جامعه ایران نیز بخش علم و فن‌آوری، عمدتاً در قالب بخش پژوهش مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاستگذاران از یک سو و متخصصین و محققین از سوی دیگر بوده است. گرچه پژوهش هنوز بصورت نهادینه، فراگیر، کاربردی و ساختاری در خدمت توسعه کشور قرار نگرفته است. با این حال روز به روز توجه دولتمردان و برنامه‌ریزان به طراحی و اجرای پژوهشهای کاربردی و توسعه‌ای در حال افزایش است. از طرف دیگر دو واژه تحقیق و توسعه، همواره با یکدیگر مطرح می‌شوند و تحقیق و پژوهش

میزان توسعه‌یافتگی و اهداف و استراتژی‌های خاص خود ممکن است الگوهای ویژه‌ای برای پژوهشهای خود اختصار نمایند و اولویت‌های لازم را برای هر یک از تحقیقات بنیادی توسعه‌ای و کاربردی قائل شود. حتی این موضوع در داخل یک کشور در بخشهای مختلف و یا سازمانهای متفاوت آن ممکن است از شرایط متفاوت برخوردار باشد. همچنین برحسب ادوار و زمانهای مختلف امکان دارد کشورهای مختلف برای الگوهای متفاوت پژوهش، اولویت و بهای بستر قائل شوند. به عنوان مثال کشور ژاپن در اواسط قرن بیستم بستر برای تحقیقات توسعه‌ای و در حال حاضر بطور عمده برای تحقیقات کاربردی اولویت بیشتری قائل است. امروزه با توجه به اینکه بانکهای اطلاعات پژوهشی بصورت شبکه‌ای، تجارب کشورهای مختلف جهان را در دسترس فرار می‌دهند و کشورهای مختلف با تسهیلات بیشتری می‌توانند از تجارب سایر کشورها و با

کاربردی، اثرات محدود و مقطعی به نارسا آورد و در دراز مدت مشکل‌گشا نمی‌باشد. ایجاد موازنه و حفظ تعادل بین سقوف مختلف پژوهش با توجه به نیازها و شرایط موجود، ضامن خود قوام بخش بودن تحقیقات و تداوم شمربخشی آن در حین حرکت رو به جلو به سمت توسعه جامعه می‌باشد. بنابراین برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح تحقیقات در کشور باید با توجه به این ویژگی یعنی خود قوام بخش بودن استمراری انجام گیرد. به طور خلاصه می‌توان گفت که تحقیقات بویا مجموعه‌ای از تحقیقات پایه کاربردی و توسعه‌ای است که به صورتی فراگیر و هدفمند و متناسب با ضروریات، نیازها، معضلات و شرایط هر کشور با هدف دستیابی به توسعه پایدار برنامه‌ریزی شده و شکل می‌گیرد.

۵- الگوهای تحقیقاتی در کشورها و سازمانهای مختلف

هر کشور و یا سازمانی برحسب درجه و

پیش‌نیاز اصلی توسعه و رشد تلقی می‌شود. به‌طوریکه واژه اختصاری R&D در سطح جهان نیز معرف این بینش و ضرورت به شمار می‌رود.

در چارچوب اجرای برنامه سوم توسعه، همراه با کاهش تصدی‌گری دولت، توسعه بخش تعاون به دلیل ویژگیها و مزایای نسبی آن مورد توجه جدی قرار گرفته است، در چنین شرایطی، طراحی و اجرای طرحهای مطالعاتی و پژوهشی موردنیاز توسعه بخش تعاون از اهمیت و حساسیت بیشتری برخوردار می‌باشد و حاصل و یافته‌های مطالعات و پژوهشهای مزبور میتواند بخش تعاون را بستر آگاهی، دانش و اطلاعات هدفمند مبتنی نموده و کارآئی بیشتر و ارتقاء بهره‌وری افزونتری را از طریق توسعه این بخش برای کشور به ارمغان آورد.

همانطور که قبلاً اشاره شد بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران یک بخش رسمی از اقتصاد کشور است که در آستانه هزاره سوم و سومین برنامه توسعه کشور در حالت جهش و توسعه قرار دارد و ابزار اصلی و لازم برای این توسعه، تحقیقات و پژوهش است.

خوشبختانه قانونگذاران بخش تعاون به این موضوع اشرف و عنایت خاص داشته‌اند چراکه در قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران در بندهای ۱۲ و ۱۶ ماده ۶۶ فصل یازدهم وظایف وزارت تعاون به موضوع تحقیقات و پژوهش به شرح زیر پرداخته شده است:

بند ۱۲- انجام تحقیقات آماری و اطلاعاتی و مطالعه درباره فعالیت تعاونیها در زمینه شناخت نارسائیها و نیازهای آنها و همچنین توانائیها و امکانات آنها به منظور استفاده در برنامه‌ریزیهای مربوط بند ۱۶- تهیه و تنظیم طرحهای اساسی به منظور فراهم آوردن موجبات تحقق اهداف مندرج در اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران همچنین قانون بخش تعاون در بند ۲ ماده

۴۳ (فصل هفتم) به عنوان وظایف اتحادیه‌های تعاونی انجام تحقیقات و پژوهش توسط اتحادیه‌ها را به شرح زیر الزامی نموده است.

بند ۲- ارائه خدمات تحقیقاتی و مطالعاتی پیرامون موضوعات موردنیاز تعاونیهای عضو و کمک به جمع‌آوری آمار و اطلاعات و گزارشهای اقتصادی و اجتماعی به آنان و وزارت تعاون.

علیرغم جایگاه قانونی قوی و محکمی که برای تحقیقات و پژوهش بخش تعاون پیش‌بینی شده در سالهای پس از تأسیس وزارت تعاون، فعالیتهای پژوهشی فقط در محدوده وزارت تعاون تا حدودی رواج و توسعه یافته و در داخل بخش تعاون و همچنین اتحادیه‌ها و شرکتهای تعاونی چندان رواج و گسترش نیافته و نهادینه نشده است.

در داخل وزارت تعاون، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج مسئولیت سیاستگذاری و اجرای فعالیتهای پژوهشی موردنیاز را عهده‌دار است و در داخل این معاونت، دفتر تحقیقات و پژوهش کانون فعالیتهای پژوهشی را تشکیل می‌دهد. دفتر تحقیقات و پژوهش از سه گروه پژوهشهای اجتماعی-تعاونیها، پژوهشهای اقتصادی-تعاونیها و پژوهشهای آماری و بهره‌وری تعاونیها با مجموع ۱۷ نفر پرسنل تشکیل شده و علاوه بر آنها کمیته تحقیقات و پژوهش مرکزی وزارت تعاون و ۲۸ کمیته تحقیقات و پژوهش ادارات کل تعاون استانها به انضمام ۲۸ نفر از کارشناسان پژوهش و تحقیقات ادارات کل تعاون استانها مجموعه نیروی انسانی وزارت تعاون در بخش تحقیقات را تشکیل می‌دهند. ناگفته نماند که در برخی از اتحادیه‌های تعاونی و بخصوص در برخی از شرکتهای تعاونی موفق واحدهای تحقیق و توسعه و نیز پژوهشگرانی به فعالیتهای پژوهشی اشتغال دارند که اطلاعات دقیقی در مورد آنها در دسترس نمی‌باشد.

از سال ۱۳۷۱ برنامه‌ها و سیاستهای پژوهشی مختلفی در دست اجرا می‌باشد تا اولاً فعالیتهای پژوهشی داخل بخش تعاونی شناسایی و طبقه‌بندی شده و با فعالیتهای پژوهشی وزارت تعاون مرتبط گردد تا از دوباره کارهای احتمالی احتراز شده و نیز به نیازهای واقعی داخل بخش تعاون پاسخ داده شود. ثانیاً از آنجایی که فعالیتهای تعاونی به صورت فرابخش عمل می‌نماید یعنی در آن انواع فعالیتهای با گرایشهای کشاورزی، صنعتی، معدنی، ساختمان، مصرف، خدمات و... مطرح می‌باشد از این رو فعالیتهای تحقیقاتی که در وزارتخانه‌ها و سازمانها و دانشگاههای مختلف و حتی مؤسسات بین‌المللی مرتبط با تعاون انجام می‌گیرد و ممکن است برخی از نیازهای پژوهشی بخش تعاون را جوابگو باشد در کنار فعالیتهای مستقلی که توسط دفتر تحقیقات وزارت تعاون و ادارات کل تعاون استانها با همکاری کمیته‌های تحقیقات صورت می‌گیرد، مورد توجه است.

در این راستا اقدامات و ارتباطاتی با وزارتخانه‌ها، دانشگاهها و مؤسسات بین‌المللی تعاونی آغاز شده است تا با جمع‌آوری نتایج یافته‌های پژوهشی واحدهای مزبور، بانک اطلاعات پژوهشی موردنیاز بخش تعاون طراحی و ایجاد شود تا در نهایت با هزینه و زمان کمتر، بیشترین نیازهای تحقیقاتی بخش تعاون برآورده شود. بطور کلی اهداف کلی و تفصیلی تحقیقات و پژوهش در بخش تعاون را در سالهای برنامه سوم توسعه به شرح زیر می‌توان طبقه‌بندی نمود.

۱- بررسی و شناسایی مسائل و مشکلاتی که تعداد ۶۴۰۰۰ شرکت تعاونی و اتحادیه تعاونی موجود در حال حاضر به آنها مواجه هستند و ارائه راهکارهای علمی و کاربردی برای رفع مسائیل مزبور در جهت ارتقاء کارآئی و بهره‌وری شرکتهای و اتحادیه‌های تعاونی موجود.

۲- بررسی و انجام مطالعات اقتصادی به

عضو است که ۲۰ درصد آنها را اساتید دانشگاهها و مؤسسات پژوهشی و بقیه را کارشناسان و مدیران بخش تعاون تشکیل میدهند. علاوه بر کمیته تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون و ادارات آن، اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران و نیز برخی از اتحادیه‌های تعاونی سراسری نیز دارای کمیته تحقیق هستند که امور مربوط به تحقیقات و پژوهشهای حوزه خود را هدایت و سرپرستی می‌کنند.

علاوه بر کمیته‌های تحقیقات و پژوهش، کمیته بهره‌وری مرکزی وزارت تعاون، بانضمام ۲۸ کمیته بهره‌وری ادارات کل تعاون استانها نیز با ترکیبی از اعضای بخش تعاون و اساتید دانشگاهها، امور مربوط به توسعه حرکت بهره‌وری در بخش تعاون را در ارتباط با سازمان ملی بهره‌وری ایران عهده دار می‌باشد. به ترتیب مزبور دفتر تحقیقات وزارت تعاون بانضمام واحدهای تحقیقات

در شمول آن و نیز از نقش و جایگاه قانونی تحقیقات و پژوهش صورت گرفته است. اینک توضیحاتی در مورد سازماندهی اجرایی در بخش تعاون ارائه می‌شود.

۱- واحدهای پژوهشی

وزارت تعاون دارای معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج می‌باشد که دفتر تحقیقات و پژوهش در این معاونت قرار گرفته و هدایت و سیاستگذاریهای فعالیتهای پژوهشی بخش تعاون را عهده دار است. همچنین در ادارات کل تعاون استانها در شاخه معاونت تحقیقات و آموزش، واحد تحقیقات انجام امور پژوهشی تعاونی‌های استان را عهده دار است.

کمیته تحقیقات و پژوهش مرکزی وزارت تعاون بانضمام کمیته تحقیقات و پژوهش ادارات کل تعاون استانها (مجموعاً ۲۹ کمیته تحقیقات) دارای بیش از ۳۳۰ نفر

منظور اندازه‌گیری و سنجش عملکرد اقتصادی و اجتماعی بخش تعاون و تعیین سهم و جایگاه آن در اقتصاد ملی در فواصل زمانی مشخص و بررسی تطبیقی عملکرد بخشهای تعاونی با دولتی و خصوصی.

۳- بررسی و شناسائی زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی و پتانسیل‌ها و توانمندی‌هایی که در استانهای مختلف کشور وجود دارد به منظور ایجاد تولید و اشتغال برای جوانان و فارغ‌التحصیلان در قالب تشکلهای تعاونی

۴- بررسی و سنجش آن گروه از فعالیتهای دولتی که انتقال آن از بخش دولتی به بخش تعاونی، در راستای برنامه کاهش تصدی‌گری بخش دولتی، تعاونی و خصوصی می‌تواند کارآیی و بهره‌وری بیشتری را برای اقتصاد ایران به همراه داشته باشد.

۵- نظر سنجی از تعاونی‌ها و اتحادیه‌های تعاونی و اعضای آنها در زمینه عملکرد شرکتهای تعاونی و ثمربخشی فعالیتهای آنها در تأمین نیاز و رضایت اعضای تعاونی‌ها.

۶- بررسی و تدوین مطالعاتی که بر مبنای آنها مهندسی مجدد و سازماندهی نوین واحدهای اقتصادی کوچک و متوسط خصوصی (SME) در قالب تشکلهای تعاونی به نگاهی به تجارب کشورهای پیشرفته جهان در این مورد می‌تواند زمینه‌های پهنه‌ای را برای بهره‌وری، رقابت‌پذیری، صادرات و رشد و توسعه این واحدها در شرایط متحول اقتصادی فراهم نماید.

۷- طراحی و انجام مطالعاتی که حاصل یافته‌های آنها به شفافیت بیشتر اقدامات و عملکردهای بخش تعاون منجر شده و ضمن اطلاع‌رسانی در درون بخش تعاون و بین بخشهای دولتی و تعاونی و خصوصی، توسعه منابع انسانی و توسعه منابع مدیریت بخش تعاون را ارتقاء می‌بخشد

بخش سوم: نظارت تحقیقات

بخش تعاون

الف - سازماندهی انجام تحقیقات

و پژوهش در بخش تعاون

با تعریفی که از بخش تعاون و سازمانهای

ادارات تعاون استانها با همکاری پژوهشی کمیته‌های تحقیقات و بهره‌وری مرکزی، ادارات کل، اتاق تعاون و اتحادیه‌های تعاونی، انجام امور پژوهشی مورد نیاز بخش تعاون را عهده دار می‌باشند.

۲- نظام تحقیقات در بخش تعاون

در نیمه دوم هر سال نیازهای پژوهشی سال آینده بخش تعاون در ارتباط و مکاتبه دفتر تحقیقات با واحدهای ستادی و اجرایی و اتحادیه‌های تعاونی و اتاق تعاون جمع‌آوری می‌شود و پس از بررسی طبقه‌بندی و تلفیق در کمیته‌های تحقیقات مرکز واسانها، مورد بررسی و ارزیابی و تأیید فرار گرفته و طرحها و پژوهشهای تحقیقاتی برای آنها تعریف می‌شود. بودجه مورد نیاز برای اجرای پروژه‌های تحقیقاتی از دو محل بودجه جاری کشور (سازمان مدیریت و برنامه ریزی) و نیز از محل منابع حاصل از اجرای ماده ۴ قانون بخش تعاونی

۴۰٪ سود خالص تعاونی‌ها به عنوان حق آموزش تعاون (درخواست بودجه می‌شود و پس از تصویب شدن میزان بودجه هر سال پروژه‌های تحقیقاتی اولویت و نیز سایر برنامه‌ها و فعالیتهای پژوهشی در برنامه اجرایی سال قرار می‌گیرد. عناوین طرحها و پروژه‌های تحقیقاتی منصوب به دانشگاهها و مؤسسات پژوهشی و یا محققین حقیقی، فراخوان و اعلام شده و از آنها درخواست می‌شود که پیشنهادهای خود را برای اجرای طرحهای تحقیقاتی به دفتر مرکز و به ادارات کل تعاون در استانها، در قالب فرمهای استاندارد نظام تحقیقات، ارائه نمایند. پیشنهادات واصله پس از بررسی در کمیته تحقیقات با تصویب و تأیید معاون تحقیقات، ترویج و آموزش در مرکز و مدیر کل تعاون در استانها مورد اجرا قرار می‌گیرد.

۳- فعالیتهای مهم پژوهش بخش تعاون در سالهای برنامه دوم و سوم

توسعه

وزارت تعاون در طول سالهای ۱۳۷۱ الی پایان شهریور ۱۳۸۰ به مجموعه‌ای از فعالیتهای پژوهشی اقدام نموده است که خلاصه اهم آنها به شرح زیر می‌باشد:

- طراحی و اجرای بیش از ۲۹ طرح پژوهشی با پوشش موضوعی و جغرافیایی سراسری (ملی) که ۱۸ درصد آنها خاتمه یافته و در دست اجرا می‌باشد. از پروژه‌های تحقیقاتی در دست اجراء ۶ مورد با مشارکت مالی ۶۰ درصد سازمان مدیریت و برنامه ریزی و ۴۰ درصد وزارت تعاون در جارجوب تحقیقات ملی در دست اجرا می‌باشد.

- طراحی و اجرای ۵۴ مورد پژوهشهای استانی که ۳۰ مورد آنها خاتمه یافته و ۲۴ مورد در دست اجرا می‌باشد.

- ترجمه ۳۹ مورد کتب و گزارشهای تعاونی از زبانهای انگلیسی و فرانسه به فارسی که ۲۵ مورد از آنها خاتمه یافته است.

- تهیه و تدوین ۶۱ عنوان گزارشهای تخصصی، پژوهشی برای ارتقاء آگاهیهای علمی مدیران و کارشناسان بخش تعاون.

- حمایت از ۲۱ مورد رساله علمی کارشناسی ارشد مرتبط با موضوعات تعاونی.

- برگزاری همایشهای داخلی بین المللی که از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به برگزاری اجلاس بین المللی تعاون کشورهای آسیا و اقیانوسیه و مجامع جهانی تعاون در تیر ماه ۱۳۸۰ در تهران اشاره کرد.

۴- اطلاع‌رسانی نتایج و یافته‌های

پژوهشی

تحقیقات و پژوهشهای انجام شده پس از تصویب نهایی عنوان آن به صورت زیر اطلاع‌رسانی شده و برای استفاده کاربردی در اختیار واحدهای بخش تعاونی قرار می‌گیرد.

- تهیه خلاصه مهم‌ترین یافته‌ها و ارسال

آن برای وزیر تعاون، معاونین و مدیران واحدهای ستادی و اجرایی بخش تعاون.

- ارسال نسخه‌ای از خلاصه و اصل گزارش تحقیق به واحدهای سفارش دهنده انجام تحقیق.

- ارسال نسخه‌ای از خلاصه و اصل گزارش به کتابخانه‌های ذربیط.

- درج مهم‌ترین یافته‌های گزارش در مجله تعاون و یا سایر رسانه‌های عمومی.

- برگزاری سمینارهای موردی در زمینه محورهای گزارش نهایی و ارائه یافته‌های

تحقیق توسط مجری برای مخاطبین ذربیط.

- ارسال نسخه‌ای از گزارش تحلیقی به دانشکده‌های ذربیط با تعاون و واحدهای پژوهشگران با سابقه

- تهیه سئوالات تخصصی و ارائه آنها در سمینارهای داخلی و خارجی.

۵- محدودیتها، توصیه‌ها و

پیشنهادات

همان‌طور که قبلاً اشاره شده بخش تعاون به دلیل تحولات بسیار داخلی، در برنامه سوم توسعه، با اقبال بلندی برای توسعه کمی و کیفی مواجه است. از این روی مهم‌ترین پیش نیاز این توسعه بررسی و انجام تحقیقات و پژوهشهای کاربردی و توسعه‌ای است. اما در حال حاضر محدودیتهای جدی برابر: توسعه تحقیقات و پژوهش و به خصوص نهادینه و کاربردی کردن آن قرار دارد که مهم‌ترین آنها به شرح زیر است:

۱- اهمیت تحقیقات و پژوهش و تولید اطلاعات علمی و استفاده از آنها در تصمیم‌گیریها و ارزشیابی فعالیتهای، هنوز به میزان کافی و معنی‌دار نزد مدیران و کارشناسان، از شناسایی و انضمام علمی برای استفاده و به کارگیری نتایج تحقیقات برخوردار نمی‌باشد به طوری که علیرغم محدودیتهای کمی و کیفی مترتب بر تحقیقات و پژوهشهای انجام شده، نتایج و یافته‌های آنها به صورت کاربردی و نهادینه به طور کامل مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

۲- بودجه و امکانات کافی برای انجام تحقیقات و پژوهش‌های علمی و با معیارهای قابل قبول توسط محققین واجد شرایط در اختیار نمی‌باشد.

۳- آمار و اطلاعات کافی و معنی دار در زمینه‌های مورد نیاز انجام تحقیقات با دقت لازم در سطح جغرافیایی مورد نیاز در اختیار نیست و لذا اغلب محققین در اجرای طرح‌های تحقیقاتی ملزم به جمع آوری آمارهای مورد نیاز با تعاریف متفاوت با استانداردهای مختلف هستند که سازگارهای لازم را با نظام آماری ندارد و تفاوت‌های متفاوتی را باعث می‌گردد.

۴- با توجه به شرایط استخدامی موجود برای جذب پژوهشگران واجد شرایط و پایین بودن حقوق و مزایا در قالب قانون استخدامی کشور، امکان استخدام و استفاده تمام وقت از پژوهشگران ماهر فراهم نبوده و واگذاری کارهای پژوهشی به صورت مشاوره ونیمه وقت نیز از محدودیت‌های دیگری برخوردار می‌باشد.

۵- قوانین و مقررات مالی موجود سازگاری زیادی با سرعت و کیفیت انجام تحقیقات ندارد و موضوع اخذ وثیقه‌های مالی و مراحل زمانی پرداخت حق الزحمه‌های پروژه‌های تحقیقاتی جاذب برای جذب تحقیق نمی‌باشد.

۶- با این‌که اتاق‌های تعاون و اتحادیه‌های تعاونی بر طبق قوانین و مقررات موجود ملزم به انجام تحقیقات و پژوهش‌های کاربردی برای توسعه بخش تعاون در حوزه خود می‌باشند ولی عملاً توسعه پژوهشها در حوزه‌های مزبور از گسترش کافی برخوردار نشده است.

به طور کلی می‌توان گفت که اهمیت تحقیقات و پژوهش و به خصوص پژوهش‌های کاربردی، که موتور توسعه محسوب می‌شوند، هنوز جایگاه واقعی خود را نیافته است و لذا ضروری است اقدامات گسترده‌ای در این زمینه صورت گیرد که به چند مورد آن به شرح زیر اشاره می‌شود:

۱- از آنجایی که توسعه بخش تعاون با مزایای پیشنهادی که برای آن مترتب است، توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور را تسهیل و تسجیل می‌نماید از این رو لازم است هر ساله منابع مالی قابل توجهی در بودجه‌های جاری و عمرانی کشور با ردیف مشخصی تحت عنوان تحقیقات تعاونی منظور و اختصاص یابد تا توسعه کمی و کیفی دومین بخش رسمی اقتصاد کشور (اصل ۴۴ قانون اساسی) و اصل مهم توسعه مشارکتهای مردمی به درستی و جامعیت لازم تحقق یابد.

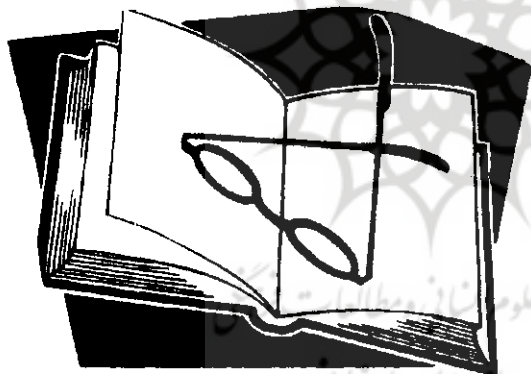
۲- استفاده از منابع بودجه جاری و عمرانی کشور و نیز از محل بودجه اختصاصی بخش تعاون، بایستی به میزانی صورت گیرد تا همواره یک درصد از مجموع ارزش افزوده فعالیت‌های تعاونی به امر تحقیقات و پژوهش تخصیص یابد.

۳- همکاری بین وزارت علوم و دانشگاهها و بخش تعاون گسترش یابد و

کیفی یابد تا فکر و اندیشه در خدمت تصمیم‌گیریهای مطلوب‌تر و ارتقاء بهره‌وری واحدهای مزبور فرار گیرد و مدیران اتحادیه‌ها همواره با مشاوره و رهنمودهای اندیشمندان، هدایت حوزه عمل خود را معمول دارند.

۵- تربیت محققین و پژوهشگران جوان برای هدایت علمی و مدیریتی بخش رو به توسعه تعاونی با همکاری وزارت تعاون و وزارت علوم با طراحی و پیش بینی دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا در زمینه‌های مدیریت تعاونی و پژوهشگرهای تعاونی در دانشگاهها انجام گیرد تا فارغ التحصیلان دوره‌های مزبور جذب بخش تعاون شده و هدایت فردای آن را عهده‌دار شوند.

۶- با توجه به پتانسیلهای موجود برای توسعه بخش تعاون، امکانات و زمینه‌های حقوقی و مالی مناسبی برای جذب و

استخدام فارغ التحصیلان نخبه دانشگاهها در بخش تعاون ایجاد گردد.

۷- پژوهشکده مطالعات تعاونی و نیز واحدهای تحقیق و توسعه (R&D) بر حسب موضوعات و گرایشهای تعاونی در داخل اتحادیه‌های تعاونی و یا شرکتهای بزرگ تعاونی با حمایت وزارت علوم و با همکاری دانشگاهها ایجاد شود تا با تولید علم و اطلاعات پژوهشی، توسعه منابع انسانی (HRD) بخش تعاون و تولیدات محصولات اقتصادی، آن را یاری نمایند.

گروهی از اساتید دانشگاهها فرصت‌های مطالعاتی خود را در قالب موازین مربوط در بخش تعاون طی نمایند تا توسعه کمی و کیفی بخش تعاونی و به خصوص رشد کارآفرینی و بهره‌وری از ظرفیت‌های خالی این بخش تحقق یابد.

۴- کمیته‌های تحقیقات و بهره‌وری در وزارت تعاون و ادارات کل تعاون استانها از توسعه کیفی برخوردار شود و به خصوص کمیته‌های مزبور در اتاق‌های تعاونی و اتحادیه‌های تعاونی تعمیم و گسترش کمی و

اقتصاد دانایی

(Knowledge Economy)

گزارش نهایی اجلاس بین‌المللی ارتقاء بهره‌وری بنگاه‌های کوچک و متوسط (SME'S)

هندوستان ۱۰ تا ۱۲ آوریل ۲۰۰۱

دفتر تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون

پیشگفتار

بنگاه‌های

اقتصادی

کوچک و متوسط

که به اختصار SME'S

نامیده می‌شوند در کل

کشورهای جهان بیش از ۸۰ درصد کل

واحدهای اقتصادی را تشکیل می‌دهند. هم

به دلایل مدیریتی و ساختاری و هم به دلایل

اشتغالی، تولید، کارآئی، صادرات و... از

دهه‌های آخر قرن بیستم توجه به مهندسی

مجدد واحدهای مزبور بخاطر افزایش

توانمندی و بهره‌وری آنها مورد توجه اغلب

کشورها و سازمانهای بین‌المللی قرار گرفته و

در حال حاضر مؤسسات تخصصی بین‌المللی

مانند بانک جهانی (WB)، سازمان بین‌المللی

کار (ILO)، سازمان بهره‌وری آسیائی

(APO)، UNIDO و... دارای فعالیتهای

متنوعی در زمینه SME'S بوده و با برگزاری

سمینارهای منطقه‌ای و بین‌المللی به تبادل

افکار و اطلاعات در این زمینه می‌پردازند.

در اجلاس عالی ارتقاء بهره‌وری SME'S که

با مدیریت APO و با همکاری کشور

هندوستان در فروردین ماه سال جاری با

شرکت بیش از ۳۰۰ نفر از نمایندگان

بهره‌وری کشورها و سازمان‌های بین‌المللی

در شهر دهلی نو برگزار شد، طی مدت ۳

روز مقالات و مباحث بسیاری مورد تبادل

نظر قرار گرفت که محور اصلی آنها را

ارتقاء

بهره‌وری

SME'S ها

می‌باشد در گزارش

حاضر ارائه شده است تا

ان‌شاءالله مورد بررسی و

استفاده تعاونگران ایران قرار گیرد.

سابقه

واحدهای نوپدید کوچک و متوسط

(SME'S) در اکثر کشورها بویژه کشورهای

در حال توسعه، نقش برجسته‌ای را ایفا

می‌نمایند. این واحدهای تولیدی نه تنها به

لحاظ تعداد و تنوع بلکه بخاطر حضور در

فعالتهای اقتصادی، عامل کلیدی هستند

کمکهای آنها به توسعه منطقه‌ای، ایفای نقش

مکمل آنها از طریق حمایت واحدهای

بزرگ بعنوان زمینه‌ساز نوآوریها و

سازگارسازی، از جمله شاخصهای مهم

اهمیت آنها هستند. واحدهای تولیدی

کوچک و متوسط را می‌توان بعنوان زادگاه

صنعت، منبع جوشان صنعت و تجارت و

سرچشمه رفاهیت و پویایی، در نظر گرفت.

سهام تولید واحدهای کوچک، بجز در

موارد معدود، از نظر کمی و اشتغال در

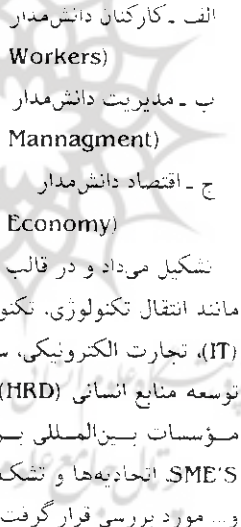
سراسر جهان رو به افزایش است. پیش‌بینی

می‌شود که این سهم در آینده نیز افزایش یابد.

در ژاپن، حدود ۷۵ درصد اشتغال امور

تولیدی در واحدهای کوچک و متوسط

متمرکز است. این تولیدکنندگان کوچک در

اجلاس عبارت بودند از: بیانیه‌های کنسولی توسط دکتر عمید حسن، رئیس کمیته مشورتی و آقای هیرو کینوشیتا (Mr. Hiroo Kinoshita) رئیس بنگاه واحدهای تولیدی کوچک و متوسط ژاپن، بررسی مقدماتی سازمان بهره‌وری آسیایی درباره واحدهای تولیدی کوچک و متوسط آسیایی، ارائه مقالات مرتبط با تبادل تجربیات کشورهای عضو، از قبیل کره، سازمانهای نماینده کشور نایوان، سنگاپور، مالزی و هندوستان در زمینه‌های متنوع توسعه و ارتقاء اقتصاد دانائی واحدهای تولیدی کوچک و متوسط، جلسه کنفرانس ویدئویی در زمینه «فن‌آوری اطلاعاتی و واحدهای تولیدی کوچک و متوسط» بوسیله دکتر سام پیترودا (Dr. Sam Pitroda) رئیس جلسه، و همچنین کمیته رصد کردن زمین از طریق ماهواره (CEO)، ارتباطات جهانی و صحبت ویژه هنگام ضیافت شام بوسیله دکتر ام. ب. آتری (Dr. M. B. Atreya)، مشاور برجسته مدیریت از هندوستان در مورد «جهانی شدن، یک بنیست یا شروع جدید»

نتایج و پیشنهادات

اجلاس مذکور، ضمن در نظر گرفتن مسائل ویژه اجتماعی - فرهنگی مرتبط با واحدهای تولیدی کوچک و متوسط کشورهای آسیا - اقیانوسیه، این نظریه را تأیید نمود که توسعه واحدهای تولیدی کوچک و متوسط کلید توسعه اقتصادی سریعتر است. در الگوی نوین فعالیت تجاری و در محیط اقتصادی جدید، واحدهای تولیدی کوچک و متوسط دارای انعطاف و مزایای دیگر، قادرند به پایداری توسعه اقتصادی کمک نمایند. اجلاس، موارد گسترده ذیل را نیز به بحث گذاشت. حاصل این بحث آزاد بعنوان نتایج و پیشنهادات جدید برای پیشبرد موقعیت رقابتی واحدهای تولیدی کوچک و متوسط، همچنین خواسته‌هایی به منظور بقاء و رشد واحدهای تولیدی کوچک و متوسط

چارچوب سیاستگذاری باید در درجه اول بر ارتقاء و توسعه واحدهای تولیدی کوچک و متوسط متمرکز گردد و آنها را رقابتی‌تر نماید تا با چالشهای بازار سریع‌التغییر جهانی مقابله نمایند.

این اجلاس بعنوان یکی از فعالیتهای بیادماندنی به منظور برگزاری جشن چهلمین سالگرد سازمان بهره‌وری آسیایی نیز سازماندهی گردید. یک کمیته مشورتی، مدیریت اجرایی اجلاس را بعهده داشت که در درجه اول به موضوعهای ذیل بر تجدید جایگاه واحدهای کوچک و متوسط در محیط متغیر و سریع، تمرکز دارد:

- ۱- تجدید نظر درباره جایگاه واحدهای تولیدی کوچک و متوسط و حمایت از سیاستگذاری در این بخش
- ۲- فن‌آوری و نوآوری
- ۳- نوآوری در تأمین بودجه و سرمایه تجاری
- ۴- کیفیت و محیط‌زیست
- ۵- همکاری بین شرکتهای اتحادیه‌های استراتژیک
- ۶- بازاریابی خلاق
- ۷- ادغام فن‌آوری اطلاعاتی و واحدهای تولیدی کوچک و متوسط
- ۸- کارآفرینی واحدهای کوچک و متوسط

در این اجلاس بیش از ۳۰۰ نماینده اعزامی از کشورهای منطقه آسیا - اقیانوسیه، منجمله ژاپن، سازمانهای نمونه کشور نایوان، کره، فی.جی. فیلیپین، اندونزی، مالزی، مغولستان، سنگاپور، تایلند، ویتنام، جمهوری اسلامی ایران و کشورهای اتحادیه همکاریهای منطقه‌ای آسیای جنوبی (SASRC) شرکت نمودند. موارد عمده این

ایجاد انعطاف‌پذیری و کیفیت بالا نقش حیاتی ایفا می‌نمایند بگونه‌ای که این نقش موجب می‌شود شرکتهای ژاپنی رقیب سرسخت شرکتهای بزرگ بین‌المللی باشند. در ایالات متحده، شرکتهای دارای کمتر از ۱۰۰ شاغل، ۱۰٪ کل مشاغل را تشکیل می‌دهند.

ظرف ده سال اخیر مهمترین رویدادها، بویژه انقلاب الکترونیکی در قالب فن‌آوری ارتباطات اطلاعاتی (ICT) و اینترنت رخ داده است به گونه‌ای که موجب نلانی صنعت و جوامع گردیده، ایده دهکده جهانی را تا حدودی محقق ساخته و از طریق ظهور واحدهای مطلوب مفهوم و ابعاد جدیدی به رقابت داده است. در این عصر دو عنصر دانائی قرن ۲۱ و فن‌آوری ارتباطات دو عامل مسلط تأثیرگذار در توسعه اقتصادی، نوآوریهای انسانی و مسئولیتهای اجتماعی هستند که در قالب محیط‌زیست و توسعه متعادل جلوه‌گر شده‌اند. این عوامل با نام «اقتصاد نوین» تأثیر عمیقی بر صنعت و بیشتر واحدهای تولیدی کوچک و متوسط گذاشته‌اند. استراتژیهای متناسب، با توجه به ماهیت واحد تولیدی، برای توسعه رقابت به منظور بقاء و رشد واحدهای تولیدی کوچک و متوسط در اقتصاد دانائی باید تدوین گردد تا موجب اطمینان کمک خواسته شده برای توسعه اقتصادی و صنعتی ملل گوناگون شود. با توجه به این سابقه، سازمان بهره‌وری آسیایی (APO) و شورای بهره‌وری ملی (NPC) بطور مشترک این اجلاس را به منظور تسهیل تبادل دانش، تجربه و استراتژیها برای پیشبرد توسعه واحدهای تولیدی کوچک و متوسط و نقش آنها در رشد اقتصادی فزاینده، همچنین، بهبود کیفیت زندگی از طریق بهبود بهره‌وری، درک مسائل زیربنایی حیاتی برای توسعه واحدهای کوچک و متوسط، بویژه اتحادیه‌های استراتژیک، جذب فن‌آوری و سرمایه برای واحدهای کوچک و متوسط و توسعه منابع انسانی، تشکیل دادند.

الف - تجدید پایگاه واحدهای تولیدی کوچک و متوسط (اقتصاد دانائی):

۱- چارچوب سیاستگذاری باید در درجه اول بر ارتقاء و توسعه واحدهای تولیدی کوچک و متوسط متمرکز گردد و آنها را رقابتی‌تر نماید تا با چالشهای بازار سریع‌التغییر جهانی مقابله نمایند. سیاستهای متمرکز حفاظتی نباید به تدریج بگونه‌ای تغییر نمایند که همراه با استراتژیهای پیشبرد رقابتی، واحد تولیدی را حمایت کنند.

۲- همکاری متقابل میان واحدهای کوچک متوسط به صورت تشکیل خوشه‌های تولیدی انجام گیرد این مقوله بعنوان مثال، باید مورد تسویق و حمایت قرار گیرد تا موجب «نظام رفاه متقابل» شبه نظام زاین، به منظور تسهیل اعطای وام و اعتبار گردد.

۳- در این عصر دانائی، ارتقاء و تدوین شرکت سهامی در زمینه‌های فن‌آوری ارتباطات اطلاعاتی (ICT) و فن‌آوری زیستی در چارچوب سیاست ملی، باید مورد تأکید بیشتر قرار گیرد.

۴- سیاست‌گذارها و طرحها باید منجر به ایجاد جو همکاری بین واحدهای تولیدی کوچک و متوسط و دستگاههای پژوهشی - فرهنگی گردد به گونه‌ای که منجر به ارتقاء فن‌آوری و نوآوری شود.

ب - فن‌آوری و نوآوری

۱- کلید ارتقاء حالت رقابتی، خواه در واحدهای تولیدی کوچک و متوسط «آهک و آجر» خواه در فن‌آوری ارتباطات اطلاعاتی و امور فن‌آوری زیستی، ارتقاء فن‌آوری و همچنین نوآوریهای میان بر همراه با بهبودهای مستمر باشد. آنها سالی سماء و رسد نابدار هستند. رهسافت بیروزرشگاه نوآوری و فن‌آوری

(Incubator)، روش عملی‌تر توسعه و به کارگیری ارتقاء فن‌آوری است.

۲- رهیافتهای موفقیت‌آمیز سنگاپور، ظرف، دو دهه گذشته که توسعه اقتصادی قابل توجهی از طریق واحدهای تولیدی کوچک و متوسط را ارائه نمود و فن‌آوریهای جاری برنامه ۲۱ را می‌توان بعنوان الگوی مناسب جهت به کارگیری کشورهای عضو سازمان بهره‌وری آسیا، در نظر گرفت.

هدف این طرح در درجه اول حول محور ایجاد محیط سازگار با واحد تولیدی، علاوه بر حمایت سرمایه‌گذاری تجاری، کارآفرینی، توسعه منابع انسانی و ارتقاء امور زیربنائی پژوهش و توسعه در سطح جهانی می‌چرخد.

پ - نوآوری در تأمین بودجه و سرمایه‌گذاری تجاری:

۱- تسهیل و تسریع پردازش و گسترش اعتبارات تقریباً در تمام موارد ضروری است.

۲- ایجاد ساختار منسجم و سازمان یافته‌تری برای تحدید حمایت‌های اعتباری و مالی، از نیازهای حیاتی و ضروری عملیات واحدهای تولیدی کوچک و متوسط می‌باشد.

۳- حمایت برای ترفیفات فن‌آوری، تلاشهای مناسب‌تر برای تولید، بازاریابی صادراتی و بکارگیری معیارهایی به منظور پیشبرد وضعیت رقابتی، باید در اولویت کاری نهادهای تأمین امور مالی قرار گیرد.

ت - کیفیت

۱- کیفیت محصولات و خدمات، خواسته اساسی مشتری در سطح جهان می‌باشد. از این‌رو، لازم است واحدهای تولیدی کوچک و متوسط، فرهنگ کیفیتی خود را از طریق تدوین اقدامات مدیریت مناسب منجمه مدیریت هزینه‌های تمام شده کالا، بطور کامل تغییر و بهبود بخشند. از این رو تمرکز بر استاندارد جهانی ایزو ۹۰۰۰

(ISO-9000) برای ورود به بازار جهانی از نظر کیفیت ضروری است.

۲- توسعه چارچوب سازمان‌یافته در کشورهای در حال توسعه برای تأمین امور مشاوره‌ای جهت بهبود کیفیت و بهره‌وری و چارچوب سازمانی لازم برای کارآفرینی و توسعه منابع انسانی با قیمت‌های مناسب، بوسیله واحدهای تولیدی کوچک و متوسط به منظور بقاء خود یک ضرورت است.

ث - همکاری بین شرکتها و اتحادیه‌های استراتژیک

۱- بازار اقتصادی جدید مبتنی بر «تغییر مستمر» همکاری متقابل لیاقتهای اساسی شرکایی که به منظور تشکیل شبکه یا اتحادیه گرد هم می‌آیند را می‌طلبد تا از توان فن‌آوری فردی یکدیگر بهره‌مند شوند. از این‌رو، همکاری بصورت مشترک یا اتحادیه استراتژیک، برای حفظ رقابت و بقاء در بازار جهانی واقعاً ضروری است. اعتماد و فراگیری متقابل، دو عامل اتحادیه استراتژیک موفق می‌باشد.

۲- واحدهای تولیدی کوچک و متوسطی که نسبت به تفاوتها و اختلافات اتحادیه‌های استراتژیک اطلاع کمتری دارند، نیاز به توسعه و آموزش دارند و در این زمینه حمایت‌های لازم نیز باید بعمل آید.

۳- ایجاد شبکه بین واحدهای کوچک و واحدهای بزرگ داخلی بصورت صنایع واسطه‌ای، حمایتی و کمک برای توسعه صنعتی ضروری است.

این موارد باید برای توانمندسازی واحدهای تولیدی کوچک و متوسط نه تنها در بازار داخلی بلکه در بازار خارجی به منظور کسب حمایت از شرکای خارجی خود، بکار گرفته شوند.

ج - بازاریابی فلاق

۱- در این عصر مشتری محور، تمرکز بر استراتژیهای بازاریابی برای جذب کالا و خدمات نه بازار ضرورتی بسیار دارد.

توجه به توسعه کمی و کیفی بخش تعاونی در سالهای برنامه سوم توسعه، افزایش میزان ارزش افزوده، تولیدات، صادرات و اشتغال آن بیش از روند سالهای گذشته قابل پیشبینی می‌باشد.

بخش تعاون در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

در سومین برنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی

ایران، که از سال ۱۳۷۹ آغاز و در سال ۱۳۸۳ خاتمه می‌یابد، با تأکید بر توسعه مشارکتهای مردمی، کاهش حجم و میزان تصدیگری‌های بخش دولتی، اقبال توسعه تعاونیها به عنوان یکی از مصادیق موفق و تجربه شده مشارکتهای مردمی در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی، بسیار افزایش یافته است. در بیش از ۴۰ ماده از مجموعه مواد قانون برنامه سوم توسعه، واگذاری امور، فعالیتها و واحدهای دولتی به بخش غیردولتی و توسعه مشارکتهای مردمی، بطور مشخص به بخش تعاونی و با بخش غیردولتی و حمایت و تشویق از

حضور تعاونیها در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

پژوهش و تعاون

از آنجایی که توسعه پایدار هر فعالیت و یا بخش اقتصادی مستلزم انجام تحقیقات و پژوهشهای بنیادی، توسعه‌ای و کاربردی است، از اینرو تحقیق و توسعه R&D با همدیگر مطرح می‌شود:

تصویر آماری تعاونیهای ایران در پایان سال ۱۳۷۹

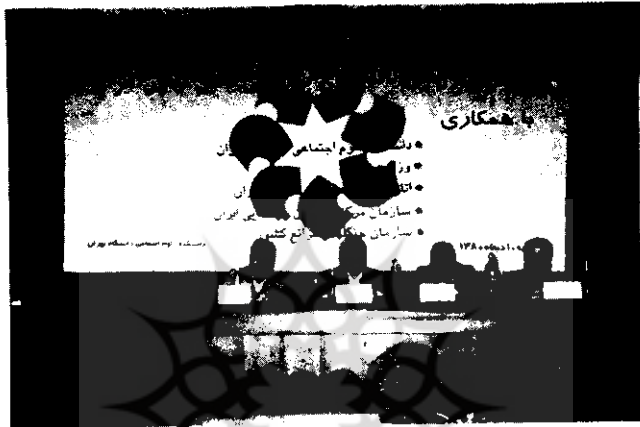
تعداد شرکتهای تعاونی به ثبت رسیده، که در پایان سال ۱۳۷۹ برابر با ۶۶۶۹۵ واحد گزارش شده است در سال ۱۳۵۷، مجموعاً ۶۰۰۰ واحد بوده که در طول ۲۱ سال بیش از ۱۰ برابر افزایش یافته است. همچنین تعداد اعضاء تعاونیها در پایان سال ۱۳۷۹ ۱۶/۲ میلیون نفر با میانگین ۲۴۳ نفر برای هر تعاونی و میزان سرمایه ثبتی ۳۸۹۲/۸ میلیارد ریال با میانگین ۵۸/۴ میلیون ریال و اشتغالزایی

۱۷۰ هزار نفر با میانگین ایجاد اشتغال ۲۵ نفر در هر تعاونی بوده است.

از مجموعه شرکتهای تعاونی به ثبت رسیده تا پایان سال ۱۳۷۹، تعداد ۶۱۶۱۶ شرکت و یا ۹۲/۴ درصد تحت پوشش و هدایت وزارت تعاون و ۷/۶ درصد بقیه تعاونیها تحت پوشش وزارت جهاد کشاورزی می‌باشند.

سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی

سهم ارزش افزوده شرکتهای و اتحادیه - های تعاونی ایران، به استثناء تعاونی - های تحت پوشش وزارت جهاد

بررسی رویکردهای؛ پژوهشی بخش تعاون در دومین هفته پژوهش کشور

کشاورزی در سال ۱۳۷۲ معادل ۱/۶ درصد تولید ناخالص داخلی کشور و در سال ۱۳۷۵ برابر ۲/۸ درصد کل تولید ناخالص داخلی کشور بوده است که در فاصله سالهای ۷۵-۱۳۷۲ سالانه بطور متوسط ۲۵ درصد افزایش یافته است. براساس برآوردهای غیررسمی سهم ارزش افزوده بخش تعاون در کل اقتصاد ملی در سال ۱۳۷۹ معادل ۵ درصد کل اقتصاد پیشبینی می‌شود. بدون تردید با

از مجموعه شرکتهای تعاونی به ثبت رسیده تا پایان سال ۱۳۷۹، تعداد ۶۱۶۱۶ شرکت و یا ۹۲/۴ درصد تحت پوشش و هدایت وزارت تعاون و ۷/۶ درصد بقیه تعاونیها تحت پوشش وزارت جهاد کشاورزی می‌باشند.

توسعه منابع انسانی تعاونیها

۵. تنظیم موافقتنامه‌های همکاریهای پژوهشی و آموزشی با دانشگاهها و مؤسسات پژوهشی از جمله با معاونت پژوهشی دانشگاه علامه طباطبایی و جهاد دانشگاهی مرکز به منظور استفاده از پتانسیلها و توانمندیهای علمی و پژوهشی واحدهای مزبور در جهت توسعه کمی و کیفی بخش تعاون

۶. ایجاد ارتباط و تبادل نظر علمی با مؤسسات تعاونی بین‌المللی مانند اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA)، دفتر منطقه‌ای آسیا و اقیانوسیه اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA-ROAP)، مؤسسه بین‌المللی بانکهای تعاونی (ICBA)، سازمان بهره‌وری آسیایی (AOP) و... با هدف استفاده از توانمندیهای علمی و تجارب علمی واحدهای مزبور برای توسعه تعاون در ایران و نیز انتقال تجارب و پیشرفتهای واحدهای تعاونی ایران به کشورهای خارج. در این ارتباط در نیمه اول سال جاری، برای اولین بار اجلاس منطقه‌ای نمایندگان تعاونیهای آسیا و اقیانوسیه به میزبانی وزارت تعاون در ایران برگزار شد و همراه با اجلاس مزبور همایش بین‌المللی تعاون و گفتگوی تمدنها، همایش بررسی توانمندیهای تعاون ایران برای مشارکت در بازار مشترک تعاونیهای آسیا و اقیانوسیه و سمینار بین‌المللی تعاونیهای زنان ایران و آسیا در تیرماه سال ۱۳۸۰ در تهران برگزار شد. همچنین مدیرکل تحقیقات وزارت تعاون به عضویت کمیته تحقیقات تعاون آسیا پذیرفته شد.

۷. مشارکت بخش تحقیقات وزارت تعاون با طرحهای ملی تحقیقات کشور (توتک) از سال ۱۳۷۹ آغاز شده و در طول سالهای ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ تعداد ۹ پروژه تحقیقاتی با مشارکت مالی ۴۰ درصد وزارت تعاون و ۶۰ درصد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و با اجرای طرحهای مزبور توسط استادان برجسته دانشگاههای کشور آغاز شده است.

۸. مشارکت در فعالیتهای هفته پژوهش

بخش تحقیقات وزارت تعاون در سال ۱۳۷۹ در فعالیتهای اولین هفته پژوهش و نیز در سال جاری در مراسم دومین هفته پژوهش کشور، ۲۴ تا ۳۰ آذرماه، مشارکت مجدانه‌ای نموده است. در سال جاری یافته‌های پژوهشی بخش تعاون در سالن نمایشگاههای بین‌المللی ارائه گردیده است و علاوه بر آن سمینار یافته‌های پژوهشی بخش تعاون با همکاری دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه

فعالتهای پژوهشی در بخش تعاون در طول سالهای ۱۳۷۱ تا کنون، یعنی با تأسیس وزارت تعاون، هر سال از افزایش قابل توجه برخوردار شده است. برخی از مهمترین فعالیتهای پژوهشی وزارت تعاون در سالهای مورد اشاره به شرح زیر است:

۱. تشکیل کمیته‌های تحقیقات و پژوهش در وزارت تعاون، ادارات کل تعاون استانها، اتاق تعاون و برخی از اتحادیه‌های تعاونی. در حال حاضر بیش از ۵۰ نفر از اعضاء هیأت علمی دانشگاهها و ۲۰۰ نفر از کارشناسان و مدیران بخش تعاون در کمیته‌های تحقیقات بخش تعاون مشارکت و همکاری دارند.

۲. تشکیل کمیته‌های بهره‌وری در وزارت تعاون و ادارات کل تعاون استانها و اتاق تعاون. در حال حاضر بشر از ۲۰ نفر از اعضاء هیأت علمی دانشگاهها و ۱۰۰ نفر از مدیران و کارشناسان بخش تعاون در کمیته‌های بهره‌وری همکاری می‌نمایند.

۳. تدوین و تنظیم نظام تحقیقات در بخش تعاون برای ساماندهی انجام تحقیقات کاربردی و توسعه‌ای در بخش تعاون شامل شناسایی مستمر و هدفمند نیازهای پژوهشی واحدهای تولیدی و طراحی و اجرای آنها با همکاری دانشگاهها و پژوهشگران و استفاده از منابع آنها در جهت توسعه کمی و کیفی بخش تعاون.

۴. طراحی و اجرای ۲۹ پروژه تحقیقاتی در سطح ملی، ۴۹ پروژه تحقیقاتی در سطح استانهای کشور، ترجمه و تدوین ۳۹ جلد کتب و گزارشهای تعاونی به زبان فارسی و نشر آنها در واحدهای تعاونی و دانشگاهی و تدوین ۶۱ عنوان گزارشهای پژوهش تخصصی برای افزایش دانش مدیران و کارشناسان تعاون و تدوین ۲۱ عنوان رساله‌های کارشناسی ارشد با موضوعات تعاونی با همکاری استادان دانشگاهها و پژوهشگران بخش تعاون.

از جمله مهم‌ترین پروژه‌های تحقیقاتی اجرا شده در بخش تعاون در سال ۱۳۷۹ می‌توان به عنوان زیر اشاره نمود:

- زمینه‌یابی ایجاد اشتغال مولد برای فارغ‌التحصیلان دانشگاههای کشور در قالب تشکلهای تعاونی

- بررسی مسایل و مشکلات تعاونیهای کشاورزی و ارائه راهکارهای علمی و کاربردی برای توسعه آنها

- بررسی مسایل و مشکلات تعاونی‌های تولیدی و ارائه راه‌حل برای رفع آنها

- بررسی شیوه تفکر و کارگروهی و فردی در کتب درسی آموزش و پرورش با هدف تقویت روحیه تعاونی و تفکر کارگروهی

- بررسی آثار و نتایج عملکرد تسهیلات تصردهای ۳ و ۴ و ۵۰ بودجه بر ایجاد اشتغال و تولید در تعاونیها

- بررسی علل عدم استفاده از نظام‌های مالی مدون در شرکتهای تعاونی و ارائه پیشنهادات

- ارزشیابی دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط وزارت تعاون در شرکتهای و اتحادیه‌های تعاونی و ارائه مدل آموزشی مناسب برای

تحدیه سراسری تعاونیهای میگو آبریان و نیز گردهمایی تعاونیهای تحقیقاتی و پژوهشی به مناسبت هفته پژوهش انجام می‌گیرد.

معرفی نتایج و یافته‌های یکی از پژوهشهای انجام شده در وزارت تعاون

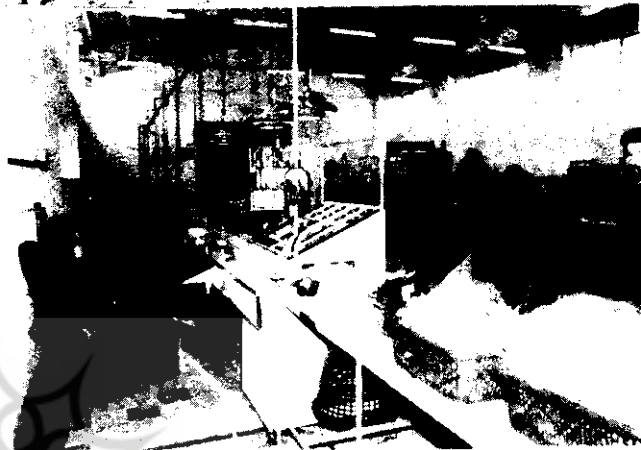
با توجه به رسالتها و وظایف قانونی بخش تعاونی در زمینه ایجاد اشتغال، در ارتباط با بند ۲ اصل ۴۳ قانون اساسی و ماده ۱ قانون تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران، پروژه تحقیقاتی «زمینه‌یابی ایجاد اشتغال مولد برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهها در قالب تشکلهای تعاونی» در نیمه دوم سال ۱۳۷۹ و نیمه اول سال جاری در ۲۸ استان کشور با همکاری استادان دانشگاهها و پژوهشگران تعاونی مورد اجرا قرار گرفته است. براساس یافته‌های طرح مزبور بیش از ۴۲ هزار فعالیت اقتصادی بالقوه و بالفعل در نقاط شهری و روستایی استانهای کشور مورد بررسی و شناسایی قرار گرفته است که ۴۴ درصد در بخش کشاورزی، ۲۱ درصد در بخش صنعت و معدن و بقیه در بخش خدمات قرار دارند. همچنین در قالب پروژه‌های تحقیقاتی مزبور، مشخصات و ویژگی‌ها و نظرات حدود ۶۰۰۰ نفر از فارغ‌التحصیلان و دانشجویان سال آخر دانشگاههای کشور مورد بررسی و نظرسنجی قرار گرفته است. با استفاده از یافته‌ها و منابع طرح مزبور دو بانک اطلاعاتی اشتغال فارغ‌التحصیلان در دست طراحی است تا ادارات کل تعاون استانها، در صورت تأمین تسهیلات مالی لازم توسط دولت، بتوانند براساس اطلاعات و شاخصهای طرح مزبور نسبت به تشکیل تعاونیها با مشارکت فارغ‌التحصیلان دانشگاهها اقدام نمایند.

معرفی پژوهشگران برتر بخش تعاون

۳ نفر از پژوهشگران برتر بخش تعاون در سال ۱۳۷۹ براساس معیارهای معرفی شده توسط معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج بررسی و انتخاب شده و در مراسمی که در تاریخ ۸۰/۹/۲۷ در سالن مسای نمایشگاههای بین‌المللی با حضور وزیر محترم علوم و تحصیلات و فراوری و معاونین پژوهشی وزارتخانه‌ها برگزار شد همراه با ۳۹ نفر از پژوهشگران سایر دستگاههای اجرایی با دریافت لوح تقدیر و جوایز مورد قدرانی قرار گرفتند. این افراد عبارتند از:

- ۱- آقایان محمود معافی، دکتر غلامرضا سلیم، حسن دهگامی، غلامرضا شهریور از بین مجریان طرحهای تحقیقاتی وزارت تعاون در سال ۱۳۷۹

- ۲- آقای اصغر بیات مسئول گروه مطالعات اجتماعی تعاونیها در دفتر تحقیقات و پژوهش از بین پژوهشگران
- ۳- آقای محمد اسلامی نسب مدیرعامل اتحادیه شرکتهای تعاونی مصرف کارکنان دولت از بین بخش مردمی تعاون.

تعداد شرکتهای تعاونی به ثبت رسیده، که در پایان سال ۱۳۷۹ برابر با ۶۶۶۹۵ واحد گزارش شده است در سال ۱۳۵۷، مجموعاً ۶۰۰۰ واحد بوده که در طول ۲۱ سال بیش از ۱۰ برابر افزایش یافته است.

تهران، وزارت تعاون و سایر واحدهای تعاونی در محل دانشکده علوم اجتماعی برگزار می‌شود. همچنین گردهمایی اعضاء کمیته‌های تحقیقات تعاون مرکزی و استانهای غرب کشور در شهر ایلام در تاریخ ۸۰/۹/۲۹ افتتاح اولین واحد تحقیق و توسعه (R&D)

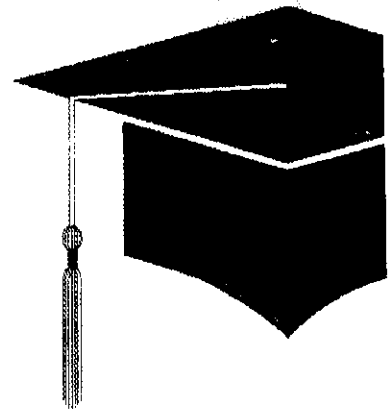
گزارش مهمترین یافته‌های طرح

زمینه‌یابی تشکیل تعاونیهای مولد و اشتغالزای برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی در آذربایجان شرقی

تهیه و تنظیم: طاهر روشندل اربطانی

مقدمه

امروزه مسئله اشتغال از یک طرف به عنوان مشکلی اساسی برای قشر جوان و تحصیلکرده و از طرفی دیگر به عنوان معضلی مهم برای آحاد جامعه محسوب شده و یکی از دغدغه‌های اصلی دولت را تشکیل می‌دهد و از آنجایی که کاهش تصدی‌گری دولت و تصمیم‌گیری جدید در واگذاری امور مردم به مردم در قالب فعالیتهای اقتصادی مرتبط با بخشهای غیردولتی یکی از اهداف اصلی برنامه‌های دولت در راستای تعمیم عدالت اجتماعی از طریق تأمین شرایط لازم جهت اشتغال افراد جامعه بویژه فارغ‌التحصیلان دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور به عنوان ذخایر علمی و نیروی انسانی متخصص و کارآمد جامعه می‌باشد. لذا با توجه به اصول اقتصادی قانون اساسی و اهداف تعیین شده در قانون بخش تعاون کشور و مقررات مربوط به تشکیل وزارت تعاون، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون بر آن شد تا طرح تحقیقاتی «زمینه‌یابی تشکیل تعاونیهای مولد و اشتغالزای برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهها» را در قالب یک طرح ملی به اجرا درآورد تا از طریق شناسایی امکانات و استعدادهای بالقوه و بالفعل مناطق مختلف کشور زمینه‌های امکان اشتغال و فعالیت

فارغ‌التحصیلان دانشگاهها را با استفاده از شیوه‌های تعاونی بررسی نماید.

چارچوب مطالعه و روش انجام این تحقیق در دفتر تحقیقات و پژوهش تعیین و اجرای آن از مهرماه سال ۱۳۷۹ با هدایت دفتر مزبور به مجریان استانها که غالباً از اساتید دانشگاهی بودند واگذار گردید. اینک پس از گذشت یکسال از آغاز مطالعه، کار بررسی طرح در استانها به پایان رسیده و گزارش نتایج آنها ارائه گردیده است.

چکیده‌ای که در پی می‌آید مربوط به یافته‌های طرح مزبور در استان آذربایجان شرقی است که مجری آن آقای بابک کاتب بوده است.

● نگاهی اجمالی به استان

استان آذربایجان شرقی با مساحتی بالغ بر ۴۵۴۸۱ کیلومتر مربع در شمار یکی از استانهای مهم و استراتژیک کشور به شمار می‌رود. این استان از ۱۶ شهرستان و ۲۸ بخش و ۴۷ شهر تشکیل یافته است و جمعیت آن طبق سرشماری سال ۱۳۷۵ در حدود ۲/۳۲۵/۵۴۰ نفر برآورد گردیده است که تقریباً ۶۰ درصد جمعیت مذکور شهرنشین و بقیه در روستاها ساکنند. جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر استان حدود ۲/۵۸۵/۰۰۰ نفر تخمین زده شده است که ۳۸ درصد آن فعال و بقیه را جمعیت غیرفعال از نظر اقتصادی تشکیل می‌دهد. از ۳۸ درصد جمعیت فعال موجود نیز تقریباً ۹۴ درصد شاغل و ۶ درصد بیکار و جویای کار می‌باشند. بیشترین میزان جمعیت شاغل در فعالیتهای صنعتی مشغول بوده‌اند و گروه کشاورزی در رتبه دوم از این جهت قرار دارد.

جمعیت باسواد ۶ ساله و بالای استان حدود ۲/۲ میلیون نفر برآورد گردیده است که ۵۵ درصد آن مرد و بقیه زن می‌باشند.

جدول شماره ۱- شاخصهای مهم آماری استان آذربایجان شرقی

شهرستان	شاخص	جمعیت (به نفر)	اشتغال			درصد باسوادی	امور تولیدی		
			درصد جمعیت فعال	درصد جمعیت غیرفعال	نرخ بیکاری		تعداد دام	تعداد کارگاه صنعتی	تعداد معادن فعال
آذرشهر		۹۸۶۰۷	۲۷/۴۳	۶۲/۵۷	۸۰/۲۹	۴۲۲۹۹۷	-	۱۲	
اسکو		۶۶۷۶۲	۴۲/۵۱	۵۶/۴۹	۸۰/۲۹	۱۸۵۵۷۱	-	۰	
اهر		۱۹۸۰۲۸	۴۲/۰	۵۶/۹	۸/۳	۱۱۹۷۰۵۵	۹۳۸	۵	
بستانآباد		۱۰۸۴۰۲	۴۲/۱	۵۶/۴	۲/۲	۴۴۵۵۰۶	۴۶۰	۱۱	
بناب		۱۱۲۹۸۵	۴۱/۸	۵۷/۲	۲/۴	۱۰۱۶۱۲	۱۵۷۶	۳	
تبریز		۱۲۲۱۱۴	۳۵/۸۲	۶۲/۹۴	۵/۷۹	۱۲۳۷۱۳۶	۱۷۵۷۲	۱۷	
جلقا		۵۴۵۸۳	۳۴/۳	۶۴/۷	۱۲/۶	۲۴۲۵۶۵	-	۲	
سراب		۱۴۸۸۳۱	۴۱/۱۱	۵۸/۳۹	۴/۹	۷۳۶۵۷۲	۶۹۹	۷	
شستر		۱۲۲۸۳۷	۳۷/۷	۶۱/۳	۲/۸	۲۵۴۲۵۴	۱۳۳۴	۱۳	
کلبر		۹۲۲۶۰	۳۸/۶	۶۰/۴	۴/۷	۷۰۸۷۱۲	۲۷۶	۹	
مراغه		۳۷۷۲۱۶	۴۰/۰	۵۹/۵	۳/۴۶	۱۰۵۱۵۷۴	۲۱۸۸	-	
مرند		۲۲۴۳۴۴	۳۷/۱	۶۲/۲	۹/۳	۵۷۸۰۲۳	۱۵۸۷	۱۰	
ملکان		۹۴۵۶۷	۳۹/۹۵	۵۹/۳	۴/۷	۱۹۷۷۴۷	۴۰۶	۳	
میانه		۲۰۷۷۵۸	۳۴/۴	۶۴/۸	۷/۰	۹۰۳۶۹۲	۹۲۸	۱۶	
هریس		۷۶۸۱۴	۵۷/۴۲	۴۲/۰۱	۳/۷	۴۰۸۶۰۱	۳۴۱	۵	
هشترود		۱۲۰۴۰۳	۳۲/۰	۶۷/۳	۱۷/۵	۵۷۸۰۲۳	۴۴۳	۸	

مأخذ: سالنامه آماری ۱۳۷۵

جدول شماره ۱- میزان شاخصهای آماری شهرستانهای استان را نشان می‌دهد.

● زمینه فعالیتهای شناسایی شده در استان در این مطالعه رشته فعالیتهای کشاورزی، صنعتی، معدنی و خدماتی شناسایی شده است. گفتنی است تفصیل اطلاعات مزبور به تفکیک کدهای دورقمی طبقه‌بندی بین‌المللی رشته فعالیتهای اقتصادی (ISIC) و برحسب شهرستانهای استان موجود است که در اینجا از آوردن جزئیات خودداری کرده و به یک جمع‌بندی کلی بسنده می‌کنیم:

۱- در زمینه فعالیتهای کشاورزی حدود ۱۳۸۵۶ هکتار زمین آبی‌زار و ۳۴۱۵۴ هکتار زمین دیم مساعد کشت قابل واگذاری در اختیار منابع طبیعی یا امور اراضی قرار دارد که امکان ایجاد توسعه حدود ۱۶۴

به طور کلی استان آذربایجان شرقی از جنبه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و... برای کشور از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد و موقعیت انکارناپذیر ارتباطی و استراتژیک آن، آنرا به عنوان یکی از مناطق مسورد توجه جهت سرمایه‌گذاریهای زیربنایی مطرح می‌سازد. این استان طی دو سال گذشته مقام اول صادرات غیرنفتی کشور (حدود ۱۷ درصد) را به خود اختصاص داده است و این امر این استان را به عنوان پتانیه بالقوه صادراتی مورد توجه قرار می‌دهد. وجود پتانسیلهای بالقوه متعدد در عرصه‌های کشاورزی، معدن، حمل و نقل و ارتباطات و... یک مزیت نسبی برای این استان به شمار می‌رود که عزم مسئولین امر و مردم (به‌خصوص در قالب تعاونها) را جهت از فواید به فعل درآوردن پتانسیلها می‌طلبد.

طبق آمارهای سال تحصیلی ۷۸-۷۹ جمعیت دانشگاهی استان مرکب از ۶۹۷۰۲ دانشجو بوده است که ۳۲۳۴۸ نفر آن را دانشجویان دانشگاههای دولتی و ۳۷۳۵۴ نفر بقیه را دانشجویان دانشگاههای آزاد تشکیل داده‌اند.

همچنین تعداد کل فارغ‌التحصیلان مراکز آموزش عالی استان در سال تحصیلی ۷۸-۷۷ حدود ۱۱۴۸۷ نفر بوده‌اند که ۶۱۶۷ نفر مربوط به دانشگاههای دولتی و ۵۳۲۰ نفر بقیه مربوط به فارغ‌التحصیلان دانشگاههای آزاد می‌باشند.

عملکرد اعتبارات جاری دستگاههای اجرایی استان از محل درآمد عمومی در سال ۱۳۷۸ حدود ۷۳۹/۱ میلیارد ریال و عملکرد اعتبارات عمرانی استان از محل درآمد عمومی حدود ۱۶۸/۶ میلیارد ریال بوده است.

جدول شماره ۲- رشته فعالیتهای استاندارد شده به تفکیک شهرستانها در استان آذربایجان شرقی

شهرستان	رشته فعالیتهای شناسایی شده			برآورد اشتغال (نفر)	برآورد اعتبار کل (میلیون ریال)	اعتبار مورد نیاز برای ایجاد یک شغل (میلیون ریال)
	کشاورزی	صنعت و معدن	خدماتی			
آذرشهر	-	۲	۶	۱۱۹	۵۵۵۰	۴۶/۶
اسکو	۴	۴	۵	۲۷۲	۱۷۲۰۰	۶۳/۲
اهر	۳	۶	۹	۶۳۰۵	۱۳۵۵۲۵	۲۱/۵
بستانآباد	۵	۳	۲	۱۷۵	۱۰۱۵۰	۵۸
بناب	۲	۳	۷	۲۸۲	۱۷۶۵۰	۶۲/۶
تبریز	۲	۶	۱۷	۶۷۲	۷۱۷۸۵	۱۰۶/۸
جلفا	۶	۲	۷	۱۹۱	۱۲۴۸۰	۶۵/۳
سراب	۳	۴	۵	۳۱۷	۱۴۵۵۰	۴۵/۹
شهبستر	۵	۱۰	۳	۳۴۶	۵۸۷۵۰	۱۶۹/۸
کلبر	۳	۶	۹	۱۴۴۴	۸۵۱۲۰	۵۸/۹
مراغه	۲	۱۰	۱۵	۱۲۶۶	۹۷۷۹۰	۷۷/۲
مرند	۲	۶	۷	۳۲۱	۲۸۲۷۵	۸۸/۱
ملکان	۲	۳	۲	۱۲۷	۶۹۰۰	۵۰/۴
میانه	۲	۳	۳	۱۱۶	۶۵۷۰	۵۶/۶
هریس	-	۶	-	۱۷۶	۹۰۰۰	۵۱/۱
هشترود	۳	۲	۶	۵۲۰	۲۱۱۰۰	۴۰/۶

واحد تعاونی را فراهم می‌سازد.

۲- در زمینه رشته فعالیتهای دامداری امکان توسعه فعالیتهای دامداری به تعداد ۳۲۴۵۰ رأس گاو شیری، ۴۲۸۰۰ رأس گاو و گوساله گوشتی، ۴۰۵۰۰۰ رأس گوسفند و بز، ۱۲۰۰ رأس اسب و ۸۰۰ نفر شتر در اسناد شناسایی شده است.

۳- در زمینه رشته فعالیتهای مرغداری امکان توسعه فعالیتهای مرغداری به تعداد ۸۱۳۰۰۰ قطعه مرغ گوشتی، ۵۰۰۰۰۰ قطعه مرغ تخمگذار، ۲۰۰۰۰ قطعه مرغ گوشتی، ۱۸۰۰ قطعه بوقلمون، ۲۰۰۰۰ قطعه بلدرچین و ۲۴۵۰۰ قطعه انواع مرغ بومی، اردک و غاز در استان شناسایی شده است.

۴- امکان توسعه فعالیتهای پرورش زنبور عسل (۱۹۰۴۰۰ زنبور)، پرورش کرم ابریشم (۷۷۰ قوطی)، پرورش ماهی (۱۴۶۰ تن) و صید ماهی و سایر آبزیان (۵۵ تن) در استان شناسایی شده است.

لازم به توضیح است که رشته فعالیتهای دامداری، مرغداری، پرورش زنبور عسل و کرم ابریشم و پرورش و صید ماهی مجموعاً امکان ایجاد یا توسعه حدود ۲۴۷ واحد تعاونی را فراهم می‌سازد.

۵- در زمینه رشته فعالیتهای وابسته به کشاورزی، دامداری، مرغداری، ماهیگیری و شیلات امکان ایجاد یا توسعه حدود ۲۶۷ واحد شناسایی شده است.

۶- در زمینه رشته فعالیتهای معدنی به تعداد ۶۲ واحد استخراج سنگ و شن و ماسه و خاک رس، ۱۶ واحد استخراج مواد معدنی، شیمیایی و کود و ۱۲ واحد استخراج نمک در استان شناسایی شده است.

۷- در زمینه رشته فعالیتهای صنعتی امکان ایجاد یا توسعه حدود ۳۶۹ واحد صنعتی شناسایی شده است.

۸- در زمینه رشته فعالیتهای خدماتی، توسعه فعالیتهای عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، هتل و رستوران‌داری به تعداد ۸۴ واحد.

فعالیتهای حمل و نقل و انبارداری ۳۹ واحد، فعالیتهای آموزشی ۲۵۳ واحد، فعالیتهای بهداشتی و درمانی ۹۹ واحد، فعالیتهای فرهنگی، ورزشی و هنری ۲۷۷ واحد شناسایی شده است.

● استاندارد سازی رشته فعالیتهای شناسایی شده:

فعالیتهای استانداردسازی شده شامل فعالیتهایی می‌شود که امکان ایجاد یا توسعه آنها در شهرستانهای استان از توجیه اقتصادی بیشتری نسبت به کلیه فعالیتهای شناسایی شده برخوردار هستند. فرمهای استانداردسازی اطلاعات ذیل را در اختیار قرار می‌دهد: مشخصات طرح، امکانات و تسهیلات، مشکلات و تنگناها، برآورد ظرفیت تولید، برآورد اشتغال و برآورد کل اعتبار مورد نیاز. در ارتباط با ارقام منظور شده در جدول استانداردسازی ذکر این نکته ضروری است که این اطلاعات براساس

جدول شماره ۴- میزان تمایل فارغ‌التحصیلان جویای کار استان نسبت به هریک از فعالیتهای ۱۱ گانه (به درصد)

نوع فعالیت	کشاورزی	دامپروری و مرغداری	صنعت	معدن	خدمات درمانی - بهداشتی	تجارت و بازرگاری	خدمات آموزشی و فرهنگی	همه‌داری و خدمات توریستی	حمل و نقل و مسافر	فعالیتهای ورزشی	سایر فعالیتهای
درصد	۴/۸	۴	۲۱/۵	۷	۴/۵	۱۸	۲۸/۵	۴/۱	۰/۷	۴	۲/۹

جدول شماره ۶- تعداد و درصد زمینه فعالیتهای شناسایی شده در استان

شرح	جمع	زراعت و باغداری	دامپروری، مرغداری، زنبورعل، شیلات	فعالیتهای وابسته به کشاورزی و دامداری	معدن	صنعت	تجارت، خدماتی و رستوران	همه‌داری و انبارداری	حمل و نقل و مسافر	آموزش و بهداشت و درمان	فرهنگی، ورزشی و تفریحی	سایر
تعداد	۱۹۳۳	۱۹۴	۲۴۷	۲۶۷	۹۰	۳۶۹	۸۴	۳۹	۲۵۳	۹۹	۲۷۷	۱۴
درصد	۱۰۰	۱۰/۲	۱۲/۷	۱۳/۸	۴/۶	۱۹/۱	۴/۳	۲/۰	۱۳/۲	۵/۱	۱۴/۳	۰/۷

شهر محل تحصیل قابل توجه می‌باشد. اغلب تحصیلکردگان جویای کار مایل به تشکیل تعاونی در شهر محل اقامت خود هستند. بطوریکه حدود ۸۶ درصد نمونه مورد بررسی، شهر محل اقامت خود را برای فعالیت تعاونی برگزیده‌اند.

ح - تحصیلکردگان جویای کار مایل به تشکیل تعاونی در صورت عدم امکان فعالیت در شهر محل اقامت یا شهر محل تحصیل، شهرهای مختلف استانی، آذربایجان شرقی، شهرهای استانی همجوار و شهرهای سایر استانها را به ترتیب در اولویتهای اول، دوم و سوم خود عنوان کرده‌اند.

● نتیجه‌گیری و پیشنهادات

براساس نتایج و یافته‌های طرح پژوهشی در استان، تعداد فعالیتهای اقتصادی شناسایی شده برای تشکیل تعاونیهای مولد و اشتغالزا با مشارکت فارغ‌التحصیلان دانشگاهها به شرح جدول زیر است:

جدول شماره ۵ - میزان امکانات مالی تحصیلکردگان جویای کار (درصد)

میزان امکانات	فقدان هرگونه امکانات مالی	کمتر از یک میلیون ریال	یک تا پنج میلیون ریال	پنج تا ده میلیون ریال	بیش از ده میلیون
درصد	۲۸	۱۷	۲۰	۱۴	۱۱

چنانچه مشاهده می‌شود فعالیتهای مربوط به صنعت فرهنگی، ورزشی و هنری

علاقه نشان داده‌اند. ج - از کل تحصیلکردگان جویای کار علاقمند به فعالیت در بخش تعاون ۲۵/۳ درصد نلت علاقمندی خود را آشنایی با مزیت نسبی بخش، ۳۷/۴ درصد علاقه شخصی، ۱۷/۶ درصد فقدان امکانات در بخش‌های دیگر و بقیه ۹/۷ درصد، سایر موارد عنوان کرده‌اند.

د - میزان آشنایی تحصیلکردگان جویای کار از بخش تعاون در سطح پایینی قرار دارد. بطوریکه فقط ۷/۶ درصد آنها با بخش تعاون آشنایی کامل دارند و بقیه تا حدودی با آن آشنا بوده یا اصلا آشنایی ندارند.

ه - فعالیتهای خدماتی آموزشی - فرهنگی، صنعت و تجارت - بازرگانی بیشترین سهم را در میان فعالیتهای مختلف اقتصادی از نظر تحصیلکردگان کار مایل به فعالیت در بخش تعاون به خود اختصاص داده‌اند.

و - تحصیلکردگان جویای کار از امکانات مالی ناچیزی برخوردارند. جدول زیر دلیل این مدعاست:

راه‌نمای تکمیل پرسشنامه‌ها، نظر کارشناسان مربوطه است که با آنها مصاحبه صورت گرفته است.

● نظرسنجی از دانشجویان

به منظور اطلاع از دیدگاهها و تمایلات فارغ‌التحصیلان و یا دانشجویان سال آخر (که ۷۵ درصد واحدهای درسی خود را گذرانده‌اند) در زمینه اشتغال، بخصوص اشتغال در قالب تشکلهای تعاونی - نظرسنجی از آنان بعمل آمد که به طور خلاصه نتایج آن در ذیل می‌آید:

الف - حدود ۴۲/۲ درصد تحصیلکردگان جویای کار مایل به فعالیت در قالب بخش تعاون می‌باشند. سهم بخشهای خصوصی و دولتی به ترتیب ۴۳/۳ و ۱۴/۵ درصد است. اولویت دانشجویان سال آخر و فارغ‌التحصیلان جویای کار برای اشتغال، ابتدا بخش خصوصی و با اندکی اختلاف در اولویت دوم با بخش تعاون است.

جدول شماره ۳- میزان تحصیل تحصیلکردگان جویای کار به فعالیت در بخشهای اقتصادی (به درصد)

بخشهای اقتصادی	دولتی	تعاونی	خصوصی
درصد	۴۳/۳	۴۲/۲	۱۴/۵

ب - مردان نسبت به زنان تمایل بیشتری به فعالیت در بخش تعاون دارند. در نمونه مورد بررسی ۵۴/۵ درصد مردان و ۴۵/۵ درصد زنان نسبت به فعالیت در بخش تعاون

استان آذربایجان شرقی از جنبه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و... برای کشور از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد و موقعیت انکارناپذیر ارتباطی و استراتژیک آن، آنرا به عنوان یکی از مناطق مورد توجه جهت سرمایه‌گذارهای زیربنایی مطرح می‌سازد. این استان طی دو سال گذشته مقام اول صادرات غیر نفتی کشور (حدود ۱۷ درصد) را به خود اختصاص داده است و این امر این استان را به عنوان پایانه بالقوه صادراتی مورد توجه قرار می‌دهد.

اساسی در جهت شناساندن امکانات و ویژگیهای این بخش ایفا کند.

۴- ایجاد مرکزی به منظور ثبت و ضبط وضعیت فارغ‌التحصیلان در دوران تحصیل و بعد از آن در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ضروری است. وجود چنین سیستمی امکان بررسی و تحلیل دقیق از بازار کار را فراهم می‌سازد و می‌تواند نقش اساسی در هدایت و راهنمایی برنامه‌ریزان اشتغال برای این قشر ایفا کند.

۵- ایجاد واحدهای مشاوره در دستگاههای مختلف. به منظور شناسایی دقیق و علمی پتانسیلها و راهنمایی جوانان جویای کار جهت انجام فعالیت‌ها و اشتغالزایی ضروری است.

۶- درصد بالایی از قشر تحصیلکرده جویای کار از امکانات مالی ناچیزی برخوردارند و بایستی از سوی دولت حمایت شوند. یکی از طرق مالی دولت از آنها می‌تواند تخصیص اعتبارات ویژه‌ای (علاوه بر تبصره‌های موجود در قانون بودجه سالانه) به ادارات کل تعاون استانها باشد.

جویای کار مفید واقع شود. از اهمیت قابل توجهی برخوردار است.

۲- نتایج مطالعه به صورت یک بانک اطلاعاتی در اختیار اداره کل تعاون استان قرار گیرد تا با آگاهی و اطلاع از نظرات تحصیلکردهگان جویای کار و شناخت امکان ایجاد یا توسعه رشته فعالیتهای مختلف، اشخاص جویای کار و بویژه این قشر را در جهت کاربایی راهنمایی و هدایت کند.

۳- نتایج حاکی از آن است که میزان آگاهی و اطلاع تحصیلکردهگان جویای کار از ویژگیهای بخش تعاون در سطح پایینی قرار دارد. بر این اساس لزوم تبلیغ و شناساندن ویژگیها و امکانات این بخش از طرق مختلف اعم از، رسانه‌های گروهی، مجلات، روزنامه‌ها و... ضروری به نظر می‌رسد.

همچنین گنجاندن درسی درخصوص بخش تعاون در قالب واحدهای آموزشی رشته‌های مختلف در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و نیز برگزاری اردوهای بازدید دانشجویان از تعاونیهای موفق می‌تواند گامی

و فعالیتهای وابسته به کشاورزی و دامداری و... به ترتیب بیشترین درصد زمینه‌های شناسایی شده را به خود اختصاص داده‌اند در حالیکه با توجه به جدول شماره ۴ میزان تمایل تحصیلکردهگان جویای کار به فعالیت در بخشهای ۱۱ گانه به ترتیب در بخشهای آموزشی - فرهنگی، صنعت و تجارت و بازرگانی بیش از سایر بخشها است که این امر نشان می‌دهد علیرغم وجود زمینه فعالیتهای بالقوه در بسیاری از زمینه‌ها تمایل قشر تحصیلکرده به فعالیت در سایر زمینه‌هایی است که تقریباً بازار آنها اشباع شده است.

در پایان گزارش طرح پیشنهادی در راستای استفاده مطلوب و بهینه از نتایج طرح ارائه شده است که اهم آن پیشنهادات در ذیل می‌آید:

۱- به هنگام‌سازی اطلاعات مربوط به طرح که به صورت یک بانک اطلاعاتی مفید و سودمند می‌تواند برای هدایت جوانان

سرمایه‌گذاران کوچک، که قادر به کار هستند ولی وسایل و امکانات لازم برای کار را در اختیار ندارند، اتخاذ نموده، اعطای تسهیلات - با استفاده از منابع بانک‌ها - در قالب تبصره‌های بودجه بوده است. این سیاست حمایتی دولت هم دربرگیرنده واحدهای اقتصادی خصوصی و دولتی، و هم شامل واحدهای اقتصادی تعاونی می‌باشد.

قابل ذکر است که هر ساله بخش مهمی از این اعتبارات سرمایه‌گذاری، تحت عنوان تبصره‌های تکلیفی بودجه، با هدف ایجاد اشتغال مولد و افزایش تولید در کشور، در اختیار تشکلهای تعاونی (بخش تعاون)، قرار می‌گیرد. با توجه به آنکه، در فرآیند خط‌مشی‌گذاری، ارزیابی کامل نتایج حاصل از اجرا، بعنوان یک بازخورد سیستم، یکی از فرآیندهای اساسی و مهم محسوب می‌شود، و از آنجا که وزارت تعاون بعنوان متولی بخش عمده‌ای از بخش تعاونی کشور، موظف به انجام این امر بوده و هست، لذا معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون طرح تحقیقاتی سیستماتیک و هدف‌مندی را به منظور بررسی و شناخت اثرات ناشی از اعطای این تسهیلات به واحدهای تعاونی، بر میزان اشتغال و تولید در این بخش، به اجراء آورده است.

در طرح تحقیقاتی فوق که تحت عنوان "بررسی نتایج و عملکرد تبصره‌های ۳، ۴ و ۵۰ قانون بودجه طی سالهای ۷۷-۱۳۷۱" به اجرا درآمده است، نتایج حاصل از عملکرد این تبصره‌ها از جنبه‌های مختلف مانند: ایجاد اشتغال، وضعیت تولید و مورد سنجش قرار گرفته است، تا با بهره‌گیری علمی و منطقی از تجربیات و اطلاعات حاصل، خط‌مشی‌های جدید و قابل‌پذیرش‌تری در جهت منافع عمومی، اندیشیده شده و به کار گرفته شود.

جامعه آماری و حجم نمونه مورد مطالعه

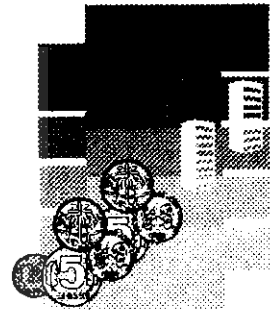
جامعه آماری این طرح را شرکت‌های

بر اساس اصول و ارزش‌های تعاون، شرکت‌های تعاونی در جهت تحقق اهداف و آرمان‌های قانون‌اساسی و برنامه‌های توسعه از جمله ایجاد اشتغال، افزایش تولید، اصلاح ساختارهای اقتصادی و اجتماعی، تعدیل تورم و بویژه اشاعه عدالت اجتماعی، عامل و اهرم بسیار مهمی برای جوامع و دولت‌ها محسوب شده و مصادیق بارزی از توسعه

توسعه مشارکت‌های اقتصادی مردمی به حساب می‌آیند. با اینکه رمز و گوهر توسعه کمی و کیفی تعاونی‌ها مشارکت‌های فکری، فیزیکی و مالی اعضا تعاونی‌هاست،

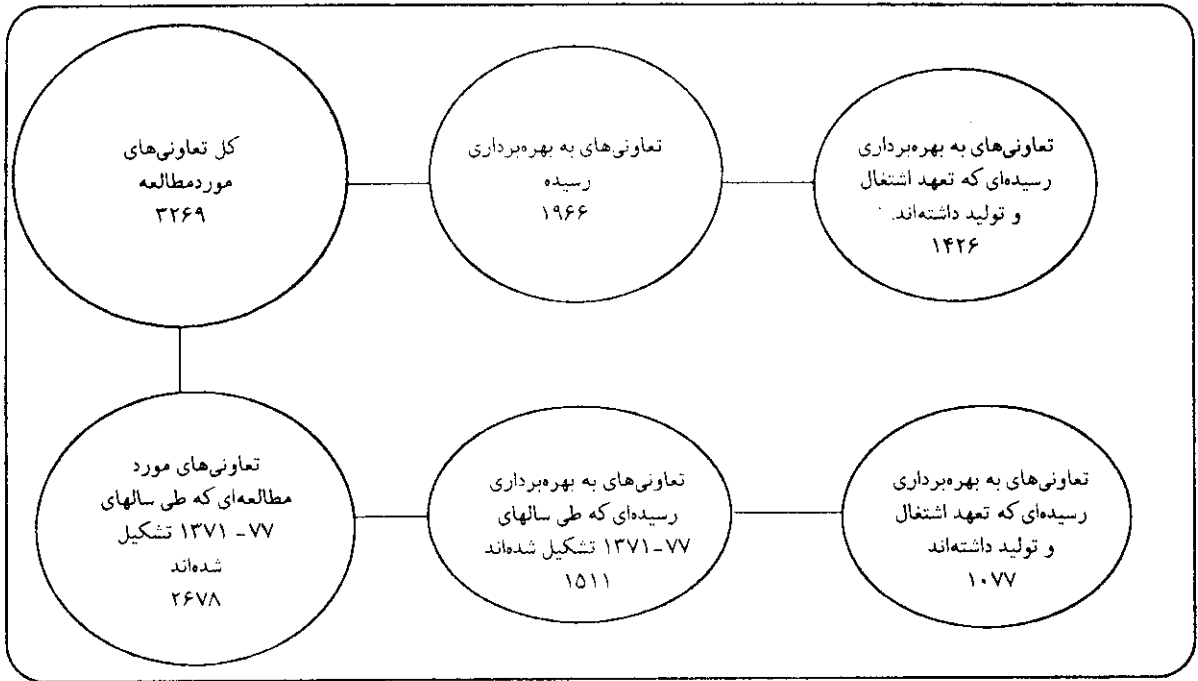
با این حال، در برخی از کشورها، دولت‌ها حمایت‌های قانونی، آموزشی، پژوهشی و مالی لازم را با هدف تسهیل و تسجیل پیشرفت و رشد تعاونی‌ها، که بسترساز توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کشور است، معمول می‌دارند.

لازم به توضیح است که در کشور ما نیز یکی از خط‌مشی‌هایی که جمهوری اسلامی ایران از دهه ۱۳۶۰ تاکنون در جهت کمک به

خلاصه‌ای از: طرح تحقیقاتی "بررسی نتایج و عملکرد تبصره‌های ۳، ۴ و ۵۰ قانون بودجه طی سالهای ۱۳۷۱-۱۳۷۷"

مریم طبرستانی

شرکت‌های تعاونی نیز مورد توجه بوده است، لذا تعاونی‌های مورد مطالعه براساس دو طبقه‌بندی ارائه شده در زیر مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

مهمترین یافته‌های حاصل از: اساس جدول شماره ۱ عبارتند از:

- در کل تعاونی‌های مورد مطالعه، سهم آورده اعضا از کل سرمایه‌گذاری ۴۵/۴۰ درصد و سهم اعتبارات دریافتی از محل تبصره‌های بودجه (بجز تبصره ۴) و سایر منابع بانک‌ها و صندوق تعاون معادل ۵۴/۶۰ درصد می‌باشد.

- در کل تعاونی‌های مورد مطالعه، درصد اعتبارات مصوب و دریافتی نسبت به اعتبارات درخواست شده، به ترتیب معادل ۶۴/۴۲ درصد و ۵۱/۲۸ درصد بوده است.

- از ۳۲۶۹ واحد تعاونی مورد مطالعه، ۲۶۷۸ واحد تعاونی‌هایی می‌باشند که طی سالهای ۷۷-۱۳۷۱ تشکیل شده‌اند. از این تعداد، ۱۵۱۱ واحد تا پایان سال ۱۳۷۷ (۵۶/۴۰ درصد) به بهره‌برداری رسیده‌اند.

- از کل تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده، ۱۰۷۷ واحد تعاونی تعهدات تولید و اشتغال خود را اعلام داشته‌اند که از این مجموع ۱۷۱ واحد را تعاونی‌های فرش‌دستباف

و مورد آموزش قرار گرفتند. مجریان طرح ضمن گردآوری اطلاعات و تحلیل یافته‌های حاصل در سطح استانی، فایل‌های اطلاعاتی تهیه شده را در اختیار دفتر تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون قرار داده‌اند. گروه پژوهش‌های اقتصادی تعاونی‌ها در دفتر تحقیقات و پژوهش علاوه بر هدایت اجرای طرح در کلیه استان‌ها، مسوول تهیه و تدوین فایل اطلاعاتی سراسر کشور و تهیه گزارش سراسری براساس خروجی‌های حاصل از این فایل بوده است.

براساس این برنامه‌ریزی، ضمن آنکه در هر استان گزارشی از نتایج و یافته‌های حاصل از اجرای طرح فوق در آن استان تهیه شد، گزارشی نیز از وضعیت و عملکرد تبصره‌های بودجه - در سراسر کشور در مطابقت استان‌ها با یکدیگر - تهیه گردید. آنچه در ادامه می‌آید خلاصه‌ای از نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل سراسری یافته‌های طرح مذکور می‌باشد.

قابل توضیح است که در گزارش فوق اطلاعات حاصل، به تفکیک استان‌ها و انواع فعالیت‌های تعاونی مورد ارزیابی قرار گرفته است. همچنین، با توجه به آنکه در این طرح نتایج حاصل از دریافت اعتبارات توسط

تعاونی تشکیل داده‌اند که براساس مدارک و اسناد موجود در ادارات کل تعاون استان‌ها، طی سالهای ۷۷-۱۳۷۱، متقاضی استفاده از تسهیلات اعطائی یکی از تبصره‌های بودجه، بوده‌اند. براین اساس، تعداد ۱۲۳۶۳ واحد تعاونی که دارای ویژگی‌های فوق بوده‌اند، در سراسر کشور مورد شناسایی قرار گرفتند.

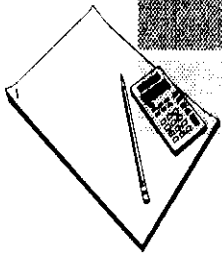
با توجه به آنکه برای اجرای چنین طرحی به واحدهای به مراتب کمتری نیاز بوده است، لذا برای انتخاب شرکت‌های تعاونی مورد مطالعه از روش نمونه‌گیری استفاده شد. با استفاده از این روش، تعداد ۳۲۶۹ شرکت تعاونی (۲۶ درصد) در گرایش‌های مختلف در استان‌ها، مورد مطالعه قرار گرفت.

ابزار گردآوری اطلاعات

ابزار گردآوری اطلاعات در طرح حاضر پرسشنامه، مصاحبه و بررسی اسناد و مدارک موجود در ادارات کل تعاون استان‌ها و شرکت‌های تعاونی بوده است.

به منظور اجرای دقیق طرح، مطالعه تعاونی‌های نمونه به تفکیک استان‌های کشور صورت پذیرفت. بدین ترتیب که، در هر استان مجریان و ناظران طرح انتخاب

تعداد تعاونی های تأمین نیاز تولیدکنندگان و تأمین نیاز مصرف کنندگان به بهره برداری رسیده ای که هم دارای تعهد اشتغال و هم دارای تعهد تولید بطور همزمان بوده اند و وضعیت اقتصادی آنها تا پایان سال ۱۳۷۷ (واحد: میلیارد ریال)

متغیر بودن مفاد آئین نامه اجرایی و وجود قوانین و مقررات متعدد و همچنین تعدد بانک های وام دهنده و اعمال روش های متفاوت در بررسی و اعطای تسهیلات از عوامل اصلی عدم حصول توفیق کامل طرح های تعاونی در کشور بوده است.

تأمین نیاز مصرف کنندگان	تأمین نیاز تولیدکنندگان	جمع	
۲۶	۳	۲۹	۱ تعداد تعاونی
۸/۷	۰/۱	۸/۸	۲ میزان سرمایه گذاری بدون احتساب تبصره ۴
۵/۳	۰/۱	۵/۴	۳ میزان آورده تا پایان سال ۷۷
۳/۲	۰/۰	۳/۲	۴ میزان سرمایه گذاری از محل تبصره ها (به جز تبصره ۴) و سایر منابع
۶۰/۹	۱۰۰/۰	۶۱/۴	۵ درصد سهم آورده اعضا از سرمایه گذاری
۳۹/۱	۰/۰	۳۸/۶	۶ درصد اعتبارات دریافتی از محل تبصره ها (به جز تبصره ۴) و سایر منابع از سرمایه گذاری
۱۴/۳	۰/۸	۱۵/۱	۷ میزان وام درخواستی
۹/۹	۰/۱	۱۰/۰	۸ میزان وام مصوب
۹/۰	۰/۰	۹/۰	۹ میزان وام دریافتی
۶۹/۲	۵/۵	۶۶/۲	۱۰ درصد وام مصوب از درخواستی
۶۲/۴	۰/۰	۵۹/۶	۱۱ درصد وام دریافتی از درخواستی
۹۸۵	۱۰	۹۹۵	۱۲ تعداد اشتغال تمهید شده
۳۴۸۰	۱۱	۳۴۹۱	۱۳ تعداد اشتغال تحقق یافته
۳۴۳/۳	۱۱۰/۰	۳۵۰/۹	۱۴ درصد اشتغال تحقق یافته به تمهید شده
۴۳/۶	۰/۳	۴۳/۹	۱۵ میزان تولید تمهید شده
۳۱۷/۱	۰/۴	۳۱۸/۱	۱۶ میزان تولید تحقق یافته
۷۲۹/۳	۱۷۷/۰	۱۲۲۶/۶	۱۷ درصد تولید تحقق یافته به تمهید شده
۲/۵	۱۲/۱	۲/۶	۱۸ هزینه ایجاد یک فرصت شغلی (واحد: میلیون ریال)
۱/۰	۰/۰	۱/۰	۱۹ سرانه وام دریافتی برای اشتغال
۹۱/۳	۴۰/۲	۹۱/۱	۲۰ بهره وری نیروی کار (ارزش تولید تحقق یافته) اشتغال ایجاد شده

- متوسط هزینه ایجاد یک فرصت شغلی در کل فعالیت های نامبرده، برابر ۳۴/۹ میلیون ریال می باشد. تعاونی های عمرانی با ۱۱۶/۴ میلیون ریال دارای بیشترین هزینه فرصت شغلی و تعاونی های خدماتی با ۱۸/۸ میلیون ریال دارای کمترین هزینه فرصت شغلی می باشند.

- بطور متوسط ۱۹/۸ میلیون ریال وام برای ایجاد یک شغل توسط این تعاونی ها دریافت شده است.

- بهره وری نیروی کار، که از تقسیم میزان تولید تحقق یافته بر میزان اشتغال ایجاد شده به دست آمده است، در کل فعالیت های نامبرده، برابر ۲۹/۲ میلیون ریال برآورد

کشاورزی، خدمات، حمل و نقل، عمرانی و چند منظوره. معادل ۴۴/۶ درصد و درصد اعتبارات دریافتی از محل تبصره ها به جز تبصره ۴) و سایر منابع بانک ها و صندوق تعاون معادل ۵۵/۴ درصد بوده است.

- درصد اعتبارات مصوب و دریافتی نسبت به اعتبارات درخواستی در تعاونی های فوق به ترتیب معادل ۶۸/۶ درصد و ۶۱/۸ درصد است.

- درصد اشتغال تحقق یافته نسبت به اشتغال تمهید شده در تعاونی های مذکور معادل ۸۸/۰ درصد و درصد تولید تحقق یافته نسبت به تولید تمهید شده، معادل ۵۲/۳ درصد می باشد.

(۱۴۲ واحد)، تعاونی های تأمین نیاز مصرف کنندگان (۳ واحد) و تعاونی های تأمین نیاز تولیدکنندگان (۲۶ واحد)، تشکیل می دهند. از آنجا که ماهیت فعالیت و نحوه ارتباط سرمایه گذاری، اشتغال و ارائه خدمت در این سه نوع تعاونی با دیگر انواع تعاونی ها تفاوت اساسی دارد، لذا در جداول شماره ۲ و ۳ وضعیت سرمایه گذاری و اقتصادی تعاونی های فوق به تفکیک آورده شده است.

مهمترین یافته های حاصل بر اساس جدول شماره ۲ عبارتند از:

- درصد سهم آورده اعضا از کل سرمایه گذاری در تعاونی های صنعتی، معدن،

تعداد تعاونی‌های تشکیل شده طی سالهای ۷۷-۱۳۷۱، تعداد تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده و تعداد

تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده تا پایان سال ۱۳۷۷ برحسب سال‌های ثبت آنها

ردیف	سال	تعداد تعاونی‌های تشکیل شده			تعداد تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده طی ۷۷-۷۱		
		تعداد	درصد	فراوانی	تعداد	درصد	فراوانی
۱	۷۱	۱۳۰	۶/۲	۹۳	۳۷	۳/۲	
۲	۷۲	۳۱۳	۱۳/۸	۳۰۲	۱۴۱	۸/۹	
۳	۷۳	۴۸۷	۱۹/۴	۵۹۵	۲۳۵	۱۶/۶	
۴	۷۴	۴۸۸	۱۸/۹	۸۸۱	۵۳۷	۱۷/۳	
۵	۷۵	۵۰۹	۲۰/۰	۱۱۸۳	۷۴۴	۱۷/۷	
۶	۷۶	۵۳۱	۱۶/۳	۱۴۲۹	۱۰۲۹	۲۴/۴	
۷	۷۷	۲۲۰	۵/۴	۱۵۱۱	۱۱۶۷	۱۱/۸	
	جمع	۲۶۷۸	۱۰۰/۰	۱۵۱۱	-	۱۰۰/۰	
	درصد	۱۰۰/۰	۵۶/۴	-	-	-	

معادل ۱۰۱/۰ درصد و درصد تولید تحقق‌یافته نسبت به تولید تعهدشده، معادل ۶۶/۶ درصد می‌باشد.

- متوسط هزینه ایجاد یک فرصت شغلی در کل فعالیت‌های نامبرده، برابر ۱/۴ میلیون ریال می‌باشد. سرانه وام دریافتی به ازاء هر شغل برابر ۲/۳ میلیون ریال و بهره‌وری نیروی کار برابر ۳/۶ میلیون ریال برآورد شده است.

مهمترین یافته‌های حاصل بر اساس جدول شماره ۳ عبارتند از:

- درصد سهم آورده اعضا از کل سرمایه‌گذاری در این دو نوع تعاونی، ۶۱/۴ درصد و درصد اعتبارات دریافتی از محل تبصره‌ها (به جز تبصره ۴) و سایر منابع بانکها و صندوق تعاون معادل ۳۸/۶ درصد بوده است.

تعاونی‌ها بخش قابل توجهی از سرمایه‌گذاری خود را از طریق افزایش سهم آورده اعضا تأمین نموده‌اند، متناسبانه اشتغال و تولید تحقق یافته در این تعاونی‌ها نتوانسته است تعهدات آنها را پوشش دهد.

در تعاونی‌های فرش‌دستباف:
- سهم آورده اعضا از کل سرمایه‌گذاری معادل ۴۰/۵ درصد و درصد اعتبارات دریافتی از محل تبصره‌ها (به جز تبصره ۴) و سایر منابع بانکها و صندوق تعاون معادل ۵۹/۵ درصد بوده است.

- درصد اعتبارات مصوب و دریافتی نسبت به اعتبارات درخواستی در این تعاونی‌ها به ترتیب معادل ۶۹/۸ درصد و ۶۴/۶ درصد است.

- درصد اشتغال تحقق‌یافته نسبت به اشتغال تعهدشده در تعاونی‌های مذکور

نامبرده، برابر ۲۹/۲ میلیون ریال برآورد شده است. تعاونی‌های صنعتی با ۴۳/۹ میلیون ریال بیشترین و تعاونی‌های چندمنظوره با ۷/۹ میلیون ریال کمترین بهره‌وری کار را به خود اختصاص داده‌اند.

حال، با توجه به آنکه اعتبارات مورد تقاضای این تعاونی‌ها رابطه مستقیم با میزان سرمایه‌گذاری آنها در طرح‌های موردنظر دارد، این سؤال مطرح می‌شود که:

“آیا فاصله بین اعتبارات درخواستی و مصوب تعاونی‌های فوق نمی‌بایست اثر معکوسی بر فعالیت‌های آنها بگذارد؟”
و بطور کلی، “آیا ارزیابی و توجهات فنی و اقتصادی طرح‌های فوق، متناسب با میزان سرمایه‌گذاری واقعی، آنها نمی‌باشد؟”

همانگونه که جدول شماره ۲ و یافته‌های فوق نشان می‌دهند، علی‌رغم آنکه اعضا این

جدول ۱- تعداد شرکت‌های تعاونی مورد مطالعه، میزان سرمایه‌گذاری این شرکت‌ها تا پایان سال ۱۳۷۷، به تفکیک سهم آورده و تسهیلات دریافتی از محل تبصره‌ها و سایر منابع بانک‌ها و درصد آنها، میزان وام درخواستی، مصوب و دریافتی و درصد آنها، برحسب انواع فعالیت

ردیف	نوع فعالیت	جمعیت	صنعت	مدن	کشاورزی	خدمات	تامین نیاز مصرف‌کنندگان	تامین نیاز تولیدکنندگان	تامین نیاز مصرف‌کنندگان	حمل و نقل	فروش	عمرانی	چندمنظوره
۱	تعداد تعاونی	۳۲۶۹	۹۳۱	۱۸۷	۱۱۰۱	۶۶۶	۴۱	۸۶	۱۰۳	۲۵۸	۳۳	۷۳	
۲	میزان سرمایه‌گذاری در پایان سال ۷۷	۱۹۳۳/۰	۸۴/۴	۱۱۵/۹	۵۰۱/۹	۲۲۷/۴	۱۸/۳	۲۶/۹	۹۲/۶	۴۴/۱	۱۲/۸	۵۳/۸	
۳	میزان آورده در پایان سال ۷۷	۸۷۸/۰	۳۸۱/۳	۶۷/۸	۱۸۹/۴	۱۰۴/۸	۱۵/۳	۱۴/۳	۵۴/۱	۱۶/۱	۶/۸	۲۸/۰	
۴	میزان سرمایه‌گذاری از محل تبصره‌ها (به جز تبصره ۳) و سایر منابع	۱۰۵۶/۰	۲۵۹/۰	۲۸/۱	۳۱۲/۵	۱۲۲/۷	۳/۰	۱۲/۶	۳۸/۵	۲۸/۰	۶/۰	۲۵/۷	
۵	درصد سهم آورده اعضا از سرمایه‌گذاری	۴۵/۴	۴۵/۴	۵۸/۵	۳۷/۷	۴۶/۱	۸۳/۷	۵۲/۱	۵۸/۵	۳۶/۵	۵۳/۳	۵۲/۱	
۶	درصد اعتبارات دریافتی از محل تبصره‌ها	۵۴/۶	۵۴/۶	۴۱/۵	۶۲/۳	۵۳/۹	۱۶/۳	۴۶/۹	۴۱/۶	۶۳/۵	۴۶/۷	۲۷/۹	
۷	میزان وام درخواستی	۲۲۲۲/۶	۸۳۳/۶	۱۱۷/۶	۵۴۲/۵	۳۳۹/۲	۱۲/۱	۶۶/۲	۷۵/۷	۱۳۷/۰	۱۶/۴	۱۸۶/۴	
۸	میزان وام مصوب	۱۴۳۳/۱	۵۷۳/۰	۶۶/۳	۳۸۱/۵	۱۶۵/۹	۴/۷	۳۱/۹	۵۰/۷	۹/۰	۱/۴	۱۳/۱	
۹	میزان وام دریافتی	۱۱۴۰/۷	۴۶۳/۳	۴۸/۴	۳۳۴/۴	۱۳۳/۹	۳/۲	۲۲/۸	۳۸/۵	۸۳/۶	۶/۰	۱۶/۴	
۲۹	درصد وام مصوب به وام درخواستی	۶۴/۴	۶۸/۷	۵۶/۴	۷۰/۳	۶۹/۰	۳۹/۰	۲۹/۷	۶۷/۰	۸۵/۷	۹/۸	۲۸/۵	
۱۰	درصد وام دریافتی به وام درخواستی	۵۱/۳	۵۵/۶	۴۱/۱	۵۹/۸	۵۱/۸	۲۶/۷	۳۵/۵	۵۰/۹	۶۱/۴	۱۶/۲	۱۲/۶	

- درصد اعتبارات مصوب و دریافتی نسبت به اعتبارات درخواستی در این دو نوع تعاونی، به ترتیب معادل ۶۶/۲ درصد و ۵۹/۶ درصد است.

- درصد اشتغال تحقق یافته نسبت به اشتغال تعهد شده معادل ۳۵۰/۹ درصد و درصد تولید تحقق یافته نسبت به تولید تعهد شده، معادل ۷۲۴/۶ درصد می‌باشد.

- متوسط هزینه ایجاد یک فرصت شغلی در این دو نوع تعاونی، برابر ۲/۶ میلیون ریال می‌باشد.

- بطور متوسط ۱/۰ میلیون ریال وام برای ایجاد یک شغل توسط این تعاونی‌ها دریافت شده است.

- بهره‌وری نیروی کار، که از تقسیم میزان تولید تحقق یافته بر میزان اشتغال ایجاد شده به دست آمده است، در این دو نوع تعاونی، برابر ۹۱/۱ میلیون ریال برآورد شده است.

همانطور که ملاحظه می‌شود تفاوت چشمگیری بین نحوه فعالیت این دو نوع تعاونی و دیگر انواع تعاونی‌ها وجود دارد.

البته لازم به توضیح است که در کل تعاونی‌های مورد مطالعه در این مبحث تعاونی‌هایی وجود دارند که در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ تشکیل شده‌اند، لذا به منظور شفاف‌تر شدن این موضوع تعداد این شرکت‌ها براساس سال‌های ثبت آن‌ها نیز مورد توجه و ارزیابی قرار گرفت.

نتایج حاصل از این مطالعه در جداول شماره ۴ و ۵ آمده که به اختصار اطلاعات زیر را در اختیار گذارده است:

- از ۱۵۱۱ تعاونی به بهره‌برداری رسیده، تعداد ۱۱۸۳ تعاونی (۷۸/۳ درصد)، طی سال‌های ۱۳۷۵ - ۱۳۷۱ به ثبت رسیده‌اند.

- از این مجموع، تعداد ۲۲۸ تعاونی (۲۱/۷ درصد)، در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ به ثبت رسیده‌اند.

به منظور دستیابی به اطلاعات روشن‌تر در این مطالعه، تعداد تعاونی‌های به بهره‌برداری نرسیده نیز به تفکیک سال‌های

جدول ۲- تعداد تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده مورد مطالعه‌ای که هم دارای تعهد اشتغال و هم دارای تعهد تولید بطور همزمان بوده‌اند و وضعیت اقتصادی آنها تا پایان سال ۱۳۷۷ برحسب انواع فعالیت‌های تعاونی (واحد: میلیارد ریال)

ردیف	نوع فعالیت	جمع	چندمنظوره	عمرانی	حمل و نقل	خدمات	کشاورزی	معادن	صنعت	توضیحات
۱	تعداد تعاونی	۹۰۶	۲۵	۴	۲۷	۱۷۶	۳۳۸	۶۷	۲۶۹	
۲	میزان سرمایه‌گذاری بدون احتساب تضره	۵۴۲/۴	۱۷/۷	۳/۷	۲۹/۴	۶۸/۹	۱۵۸/۸	۴۲/۳	۲۲۶/۶	
۳	میزان آورده‌نایابان سال ۷۷	۲۴/۷	۱۰/۵	۱/۵	۱/۶	۳۰/۱	۵۷/۷	۲۶/۲	۱۰۵/۱	
۴	میزان سرمایه‌گذاری از محل تضره‌ها (به جز تضره ۳) و سایر منابع	۳۰۰/۶	۷/۳	۲/۲	۱۱/۸	۳۸/۷	۱۰۱/۱	۱۸/۰	۱۳۱/۵	
۵	درصد سهم آورده اعضا از سرمایه‌گذاری	۴۴/۶	۵۹/۱	۴۱/۳	۴۷/۳	۴۳/۸	۳۶/۳	۵۹/۳	۴۶/۴	
۶	درصد اعتبارات دریافتی از محل تضره‌ها (به جز تضره ۳) و سایر منابع از سرمایه‌گذاری	۵۵/۴	۴۰/۹	۵۸/۷	۵۲/۷	۵۶/۲	۶۳/۷	۴۰/۷	۵۳/۶	
۷	میزان وام در خواستی	۲۹۶/۵	۱۸/۲	۶/۲	۱۹/۶	۷۱/۷	۱۵/۱	۴۲/۷	۱۸۸/۷	
۸	میزان وام مصوب	۳۴۰/۷	۱۱/۶	۲/۸	۱۳/۶	۴۶/۶	۱۱۱/۸	۲۳/۱	۱۳۱/۶	
۹	میزان وام دریافتی	۳۰۶/۸	۷/۶	۲/۲	۱۱/۸	۳۹/۰	۱۰۶/۱	۱۸/۱	۱۳۲/۱	
۱۰	درصد وام مصوب از درخواستی	۶۸/۸	۶۳/۷	۶۶/۵	۶۹/۱	۶۵/۰	۷۳/۸	۵۴/۳	۶۹/۷	
۱۱	درصد وام دریافتی از درخواستی	۶۱/۸	۴۱/۹	۵۱/۷	۶۰/۱	۵۴/۴	۷۰/۱	۴۲/۳	۶۴/۷	
۱۲	تعداد اشتغال نهاده شده	۱۹۷۷۹	۲۰۳۵	۴۲	۶۵۰	۳۲۹۷	۵۰۲۹	۱۱۶۰	۵۴۴۶	
۱۳	تعداد اشتغال تحقق یافته	۱۹۹۶۹	۸۱۲	۳۲	۴۲۵	۳۶۵۶	۴۴۰۰	۱۱۳۵	۵۰۵۳	
۱۴	درصد اشتغال تحقق یافته به نهاده شده	۱۰۱/۰	۳۹/۹	۷۶/۲	۶۸/۵	۱۱۰/۹	۸۷/۵	۹۷/۱	۹۲/۸	
۱۵	میزان تولید نهاده شده	۱۰۹/۴	۲۵۰	۵/۷	۱۵/۳	۱۴۷/۷	۱۵۶/۵	۵۲/۷	۴۸۷/۸	
۱۶	میزان تولید تحقق یافته	۱۲/۸	۶/۴	۱/۳	۷/۲	۵۸/۲	۱۱۵/۷	۴۴/۹	۲۲۱/۷	
۱۷	درصد تولید تحقق یافته به نهاده شده	۶۶/۶	۲۵/۸	۳۲/۶	۴۷/۲	۴۵/۵	۷۵/۴	۸۱/۳	۴۵/۵	
۱۸	هزینه ایجاد یک فرصت شغلی (واحد: میلیارد ریال)	۱/۴	۲۱/۸	۱۱۶/۴	۵۰/۳	۱۸/۸	۲۶/۱	۳۹/۳	۴۴/۹	
۱۹	سرمایه وام دریافتی برای اشتغال	۲/۳	۹/۴	۶۸/۴	۲۶/۵	۱۰/۷	۲۴/۱	۱۶/۰	۲۴/۲	
۲۰	بهره‌وری نیروی کار (لرزش تولید تحقق یافته) / اشتغال ایجاد شده	۳/۶	۷/۹	۲۰/۶	۱۶/۲	۱۵/۹	۲۶/۳	۳۸/۱	۴۳/۹	

ثبت آنها مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که از ۱۱۶۷ واحد تعاونی به بهره‌برداری نرسیده (فاصله ۲۶۷۸ با ۱۵۱۱):

- تعداد ۷۴۴ واحد معادل ۶۳/۸ درصد تعاونی‌هایی می‌باشند که طی سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۷۱ به ثبت رسیده‌اند.

- تعداد ۴۲۳ واحد معادل ۳۶/۲ درصد تعاونی‌هایی می‌باشند که در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ به ثبت رسیده‌اند.

علاوه بر نکات فوق، فاصله زمانی ثبت این شرکت‌ها تا تاریخ شروع بهره‌برداری آنها یکی از موضوعات دیگری است که به آن پرداخته شده است. اطلاعات حاصل نشان داده‌اند که، از کل تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده تا پایان سال ۱۳۷۷ (۱۵۱۱ واحد):

- تعداد ۶۹۱ واحد (۴۵/۷ درصد) در فاصله زمانی کمتر از ۶ ماه تا ۱۲ ماه، از زمان ثبت به بهره‌برداری رسیده‌اند.

- تعداد ۳۴۶ واحد (۲۲/۹ درصد) در فاصله زمانی ۱۳ تا ۲۴ ماه به بهره‌برداری رسیده‌اند.

- تعداد ۲۱۹ واحد (۱۴/۵ درصد) در فاصله زمانی ۲۵ تا ۳۶ ماه به بهره‌برداری رسیده‌اند.

- و نهایتاً از ۱۵۱۱ واحد به بهره‌برداری رسیده، طول دوره احداث و راه‌اندازی تعداد ۲۵۵ واحد معادل ۱۶/۹ درصد بیش از ۳۶ ماه بوده است. جدول شماره ۵ طول دوره راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی فعال رابه تفکیک انواع فعالیت‌ها نشان می‌دهد.

توضیحات فوق بیانگر سه نتیجه اساسی و مهم از این مطالعه می‌باشد:

۱- درصد اشتغال و تولید تحقق یافته در تعاونی‌هایی که در جدول شماره ۲ آمده‌اند، به ترتیب برابر ۸۸/۰ درصد و ۵۲/۳ درصد می‌باشد، این موضوع گویای آن است که علی‌رغم حصول توفیقات نسبی در اشتغال، متأسفانه این شرکت‌ها در دستیابی به تولید مطلوب ناموفق بوده‌اند. قابل یادآوری است

تعداد تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده تا پایان سال ۱۳۷۷ برحسب فاصله زمانی ثبت

ردیف	فعالیت	کمتر و	از ۷ تا	از ۱۳ تا	از ۲۵ تا	بیش از
		مساوی	۱۲ ماه	۲۴ ماه	۳۶ ماه	۳۶ ماه
		۶ ماه				
۱	صنعت	۵۷	۵۵	۷۰	۶۳	۸۹
۲	معادن	۲۴	۱۵	۲۸	۸	۱۲
۳	کشاورزی	۸۳	۵۷	۱۱۸	۹۶	۱۱۴
۴	خدمات	۱۱۹	۵۳	۷۴	۲۹	۲۳
۵	تأمین‌باز مصرف‌کنندگان	۶	۱	۲	-	-
۶	تأمین‌نیار تولیدکنندگان	۲۷	۱۳	۸	۴	۲
۷	حمل و نقل	۲۱	۷	۷	۳	۳
۸	فروش دستیاف	۷۸	۲۵	۲۸	۱۲	۴
۹	عمرانی	۴	-	۲	۲	۲
۱۰	چند منظوره	۱۷	۹	۹	۲	۶
	جمع	۴۳۶	۲۵۵	۳۴۶	۲۱۹	۲۵۵
	درصد	۲۸/۹	۱۶/۹	۲۲/۹	۱۴/۵	۱۶/۹
	فراوانی	۴۳۶	۶۹۱	۱۰۳۷	۱۲۵۵	۱۵۱۱

اشتغال‌زاد در هر استان با توجه به بافت بومی و اقتصادی آن استان در تخصیص اعتبارات - توزیع شهرستانی اعتبارات و عدم همکاری بانک‌ها - عدم توجه به اولویت بندی‌ها بر اساس سیاست‌های دولت - تعدد مراکز تصمیم‌گیری و همچنین تقسیم‌بندی‌های مکرر توسط نهادهای مختلف و در نتیجه کاهش تسهیلات اعتباری - کاهش و با عدم پرداخت بازمانده و مشخص بودن میزان آن در برخی فعالیت‌ها - کوتاه بودن مدت بازپرداخت تسهیلات و بالا بودن بهره بانکی - کم‌رنگ بودن نقش دستگاه‌های متولی این امر (بطورمثال وزارت تعاون) و بازبودن دست بانک‌ها در جهت اعطای اعتبارات - عدم نظارت و پی‌گیری دستگاه‌های معرفی‌کننده و ام‌ها در مورد نحوه عملکرد واحدهای تعاونی و عدم پذیرش مسوولیت لازم در اجرای طرح‌ها - عدم کارشناسی طرح‌ها و واگذاری آن به افرادی که تجربه کافی ندارند - طولانی بودن مراحل کارشناسی و ام‌ها و همچنین مراحل دریافت تسهیلات - اخذ وثیقه و سفته و چک و همچنین مدارک دیگر توسط بانک‌ها - مغایرت ضوابط تبصره‌ها با ضوابط و مقررات داخلی بانک‌ها و نظرات کارشناسی - عدم رعایت آئین‌نامه‌ها توسط بانک‌ها و همچنین نبود ضمانت اجرایی - نداشتن تخصص‌های فنی و مدیریتی لازم نزد متقاضیان و مجریان طرح‌ها و بافت مدیریتی ناهمگن بین اعضا شرکت‌های تعاونی متقاضی وام - نداشتن پشتوانه مالی و سرمایه کافی آورده در شرکت‌های تعاونی (بالاخص در مسائلی محروم) و همچنین نداشتن تضمین‌های مورد نیاز بانک‌ها، به منظور

استانمداری‌ها، سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی، بانک‌های عامل، و ادارات کل تعاون استان‌ها، مسایل و مشکلات حاکم بر نحوه اجرای این خط‌مشی‌گذاری حمایتی دولت مورد بررسی قرار گرفت در زیر اضم موضوعات مطرح شده توسط منابع فوق‌الذکر ارائه شده است: - محدودیت زمانی اعتبارات و دیر ابلاغ شدن اعتبارات در طول سال - عدم اختصاص اعتبارات کافی به طرح‌ها و کاهش سالیانه آن، و تعیین سقف اعتبارات قبل از بررسی طرح در بانک‌ها - عدم هماهنگی لازم بین دستگاه‌های اجرایی معرفی‌کننده و بانک‌ها و عدم وجود وحدت رویه و شفافیت گردش در کار و ناآگاهی تعاونی‌ها از قوانین و مقررات - متغیر بودن مفاد آئین‌نامه‌های اجرایی و وجود قوانین و مقررات متعدد، و همچنین تسعدد بانک‌های وام‌دهنده و نیز اعمال روشهای متفاوت در بررسی و اعطای وام - تکلیفی بودن اعتبارات و عدم همکاری بانک‌ها - عدم لحاظ فعالیت‌های مساعد و

که تعاونی‌های تأمین‌نیاز تولیدکنندگان و تأمین‌نیاز مصرف‌کنندگان دارای شرایطی به مراتب بهتر بوده‌اند. ۲- بیش از ۶۰ درصد تعاونی‌های به بهره‌برداری نرسیده در این مطالعه، تعاونی‌هایی هستند که طی سالهای ۷۵-۱۳۷۱ تشکیل شده‌اند. ۳- طول دوره احداث و راه‌اندازی تعداد ۴۷۴ واحد (معادل ۳۱/۴ درصد)، از ۲۵ ماه تا بیش از ۳۶ ماه بوده است. با توجه به آنکه بخش عمده‌ای از واحدهای به بهره‌برداری رسیده‌ای که تعهدات تولید و اشتغال آنها در دسترس بوده است، طی سالهای ۱۳۷۵-۱۳۷۱ تشکیل شده‌اند و از سوی دیگر این تعاونی‌ها نتوانسته‌اند تعهدات اشتغال و تولید خود را پوشش دهند، لذا دلایل عدم به راه افتادن خط تولید این تعاونی‌ها می‌تواند قابل تأمل باشد. در ادامه مطالعات انجام شده در این طرح، از مسوولان شرکت‌های تعاونی مورد بررسی و همچنین کارشناسان ذی‌ربط با اعطای تسهیلات تبصره‌ها، اعم از کارشناسان

خلاصه طرح

بررسی میزان مشارکت تولید، توزیع و مصرف کنندگان نان در تعاونی‌های تولید نان انبوه در استان گلستان

دفتر تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون

مقدمه و اهداف تمقیق

نان به عنوان یکی از اصلی‌ترین و پر مصرف‌ترین ماده غذایی در جهان و ایران، بخش قابل ملاحظه از جیره غذایی مردم را تشکیل می‌دهد. در طول زمان تولید نان دستخوش تحولات زیادی شده است، به طوری که نان در حال حاضر در جهان از طریق کارخانجات و در ایران علی‌رغم استفاده از تکنولوژی در قالب‌های سنتی تولید و تهیه می‌شود.

با توجه به این که در حال حاضر ۱۱ تا ۱۲ میلیون تن گندم در کشور تولید و مابقی نیاز داخل از خارج تأمین می‌شود و با وجود پرداخت یارانه‌های سنگین بابت تهیه نان مصرفی مردم متأسفانه بر اساس برآوردها ۲۵ تا ۳۲ درصد از نان تولیدی به عنوان ضایعات غیر قابل استفاده می‌گردد که این مسأله باعث تأمل در نظام اجتماعی و اتخاذ سیاست‌های متناسب در برنامه سوم توسعه

مبنی بر ایجاد کارخانجات تولید نان انبوه شده است.

البته همان طور که هر طرح نوپایی ممکن است با مشکلات درونی و بیرونی مواجه گردد اداره کل تعاون استان گلستان برای شناسایی موانع اجتماعی و افزایش ضریب موفقیت طرح قبل از اجرای برنامه دولت و با توجه به رویکرد وزارت تعاون مبنی بر مشارکت همه جانبه و یویای مردم پروژه تحقیقاتی "بررسی میزان مشارکت تولید، توزیع و مصرف کنندگان در کارخانجات تولید نان انبوه را در استان گلستان" را به مورد اجرا گذاشته که هدفهای کلی پروژه مزبور به شرح زیر است:

۱- بررسی نگرش تولید کنندگان، توزیع کنندگان و مصرف کنندگان نان سنتی نسبت به ایجاد تعاونی‌های تولید نان انبوه.

۲- بررسی میزان تمایل تولید کنندگان، توزیع کنندگان و مصرف کنندگان نان نسبت

به مشارکتشان در تشکیل تعاونی‌های نان انبوه.

۳- بررسی چگونگی اشتغال کارگران نانوايي‌های سنتی در کارخانجات تولید نان انبوه.

۴- بررسی نحوه مشارکت تولید، توزیع و مصرف کنندگان نان در تعاونی‌های تولیدی نان انبوه.

روش تمقیق

با توجه به بزرگ بودن جامعه آماری مورد بررسی در این تحقیق از روش نمونه‌گیری استفاده شده است. نظر به ماهیت کاربردی و علمی تحقیق حاضر روش غالب "پیمایشی" بوده و بهترین و مناسب‌ترین روش محسوب می‌گردد و در کنار آن از روش تحلیل محتوایی برای بررسی اسناد و مدارک استفاده شده است که با نگرش علمی به بررسی اسناد و مدارک

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش تولیدکنندگان، توزیع کنندگان و مصرف کنندگان نان در استان گلستان بوده که با توجه به گستردگی محدوده مورد بررسی و بر اساس شاخصهای جمعیتی و ویژگیهای قومی، سه شهر گرگان، علی آبادکول و بندر ترکمن انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفته است. با توجه به این که در این تحقیق سه گروه فوق به تفکیک مورد مطالعه و بررسی قرار میگیرند، برای هر یک از گروهها به طور جداگانه به تعیین جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه گیری پرداخته می شود.

تکنیکهای تجزیه و تحلیل

اطلاعات

برای توصیف دادهها از تکنیکهای موجود در آمار استنباطی و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از تکنیکهای موجود در آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t و آزمون f) استفاده شده است که تمامی محاسبات از طریق برنامه رایانه ای S.P.S.S صورت پذیرفته است.

پرسشهای تحقیق

- ۱- تولید کنندگان، توزیع کنندگان و مصرف کنندگان نان چه نگرشی نسبت به مشارکتشان در تولید نان انبوه دارند؟
- ۲- میزان تعامل تولید کنندگان، توزیع کنندگان و مصرف کنندگان نان سنتی در تشکیل تعاونیهای تولید نان انبوه چقدر است؟
- ۳- سنجش زمینههای اشتغال کارگران نانوائیهای سنتی در کارخانجات تولیدی نان انبوه.
- ۴- چگونه میتوان خبازان و توزیع کنندگان را در احداث کارخانههای تولید نان انبوه مشارکت داد؟
- ۵- آیا بین ویژگیهای فردی تولیدکنندگان،

توزیع کنندگان و مصرف کنندگان نان نسبت به مشارکت در کارخانجات تولید نان انبوه رابطه وجود دارد؟

نتایج تحقیق

تحقیق حاضر سه گروه تولید کنندگان، توزیع کنندگان و مصرف کنندگان نان را مورد بررسی قرار داده است نمونه مورد بررسی تولید کنندگان شامل ۱۷۰ نانوائی می باشد. تعداد افراد نمونه در میان توزیع کنندگان ۳۲۰ فروشگاه و سوپر مارکت می باشد که ۲۰۰ فروشگاه هیچ نوع نانی را به فروش نمی رسانند. در میان مصرف کنندگان نیز ۳۸۵ خانوار مورد مطالعه قرار گرفتند. در این تحقیق برای هر یک از سه گروه پرسشنامه ای مجزا در راستای اهداف تحقیق و پرسشهای تحقیقی طراحی و تدوین شده و متغیرهای بسیاری بر اساس تکنیکهای آماری (آزمون t -test، ضریب همبستگی پیرسون، و آزمون تحلیل واریانس یک طرفه F) مورد سنجش قرار گرفت. نتایج اسن محاسبات آماری را می توان به شرح زیر بیان نمود.

بین نگرش تولید کنندگان نسبت به مشارکت در کارخانجات تولید نان انبوه با متغیرهای مستقلی مانند سابقه کار، چگونگی ورود به شغل نانوائی، نوع نان تولیدی، وضعیت مالکیت و میزان رضایت از سهمیه آرد اختصاص یافته رابطه و یا تفاوت معنی داری وجود دارد. بر اساس سطح تحصیلات، سابقه کار، میزان سهمیه آرد روزانه و میزان رضایت از سهمیه آرد روزانه و رضایت از سهمیه آرد با این نگرش رابطه مستقیم داشته و وضعیت تأهل، سن و مسکن با این نگرش رابطه معکوس دارد.

بین نگرش توزیع کنندگان نسبت به مشارکت در کارخانجات تولید نان انبوه با متغیرهای مستقلی نظیر سابقه کار، سطح تحصیلات، سن، وضعیت مالکیت فروشگاه، شراکتی بودن فروشگاه و شهرهای مورد مطالعه رابطه و یا تفاوت معنی داری وجود دارد. بر این اساس رابطه سابقه کار، سطح تحصیلات، وضعیت تأهل، سن، مسکن، میزان احاره بها و شراکتی بودن فروشگاه و فروش نان در فروشگاه با این نگرش مستقیم و رابطه تعداد فرزندان با این نگرش معکوس بوده است.

بین نگرش مصرف کنندگان نسبت به مشارکت در کارخانجات تولید نان انبوه با متغیرهای مستقلی مانند میزان رضایت مصرف کنندگان از کیفیت نانهای تولید شده و شهرهای مورد مطالعه تفاوت معنی داری وجود دارد. این رابطه معکوس می باشد.

در یک جمع بندی چنان می توان اظهار نمود که با توجه به نتایج حاصله، تولید کنندگان نان از شرایط مثبت تری نسبت به مشارکت کارخانههای تولید نان انبوه در مقایسه با دو گروه توزیع کنندگان و مصرف کنندگان دارا می باشد. لذا با برنامه ریزی هدایت و مدیریت گروه فوق می توان توفیقات زیادی در جهت نیل به اهداف دولت در راستای تبدیل نانوائیهای سنتی به کارخانجات تولید نان انبوه در قالب تعاونی بدست آورد.

پیشنهادات

۱- با توجه به میانگین نگرش مصرف کنندگان (۱/۳۲) و توزیع کنندگان (۱/۸۷) نسبت به مشارکت در کارخانجات تولید نان انبوه، ضرورت دارد در برنامه ریزی پروژه مورد نظر گروه‌های فوق مد نظر قرار نگیرند. زیرا با توجه به نگرش منفی آنها نسبت به طرح فوق، در صورت مشارکت و دخالت آنها، زمینه‌های عدم موفقیت فراهم می‌شود. بنابراین در صورت اصرار در مشارکت گروه‌های فوق می‌بایست از طریق آموزش و آگاهی دادن، میزان بی اعتمادی آنها را خنثی و با دگرگونی در نگرش در واقعیت از توانمندیهای بالقوه آنان استفاده نمود.

۲- بسا توجه به میانگین نگرش تولیدکنندگان (۲/۶۲) مناسب‌ترین گروهی که می‌تواند در کارخانجات فوق مشارکت نماید، تولید کنندگان نان بوده و با عنایت به این که نانوایان مورد مطالعه دارای سابقه کاری در زمینه مسئله مورد نظر بوده‌اند می‌توان با برنامه ریزی زمینه‌های فعال‌تر شدن آنها را فراهم نمود.

۳- با توجه به این که نگرش دارای سه عنصر شناخت، احساس و رفتار بوده و بر اساس نتایج حاصله میانگین شناخت تولید کنندگان برابر با (۱/۶) بوده لذا با ایجاد و تکوین یک نگرش پایدار لازم است از طریق برنامه‌های آموزشی مناسب زمینه‌های آگاه سازی آنان را فراهم نمود.

۴- با توجه به این که بسیاری از گروه‌های مسورد مطالعه نسبت به برنامه‌ها و دیدگاه‌های دولت به واسطه عملکرد نامطلوب گذشته دارای نگرش مثبتی نبوده بنابراین می‌بایست از طرق برنامه‌های آموزش کوتاه مدت و بلند مدت زمینه‌های تحول این احساس نسبت به برنامه‌های دولت فراهم شود.

۵- برای دگرگونی در نگرش تولیدکنندگان و همسو شدن آنان با سیاست‌های اصلاحی دولت لازم است در ابتدا این طرح

با توجه به نتایج حاصله، تولید کنندگان نان از شرایط مثبت‌تری نسبت به مشارکت کارخانه‌های تولید نان انبوه در مقایسه با دو گروه توزیع کنندگان و مصرف کنندگان دارا می‌باشد. لذا با برنامه ریزی هدایت و مدیریت گروه فوق می‌توان توفیقات زیادی در جهت نیل به اهداف دولت در راستای تبدیل نانوایی‌های سنتی به کارخانجات تولید نان انبوه در قالب تعاونی بدست آورد.

به صورت آزمایشی در یک شهر به مورد اجرا گذاشته شود سپس با شناخت نواقص طرح و بهبود آن زمینه‌های گسترش و توسعه آن را در سایر شهرهای استان فراهم نمود.

۶- ضروری است دولت رویکرد خود را نسبت به چگونگی تولید نان دگرگون و با رایانه‌های آرانه‌ای به کارخانجات تولید نان نیمه حجیم زمینه‌های مثبت نمودن نگرش را فراهم نماید و به تدریج بر میزان سهمیه آرانه‌ای کارخانه افزوده و از میزان سهمیه نانوایی‌های سنتی بکاهد.

۷- با توجه به این که بیش از ۹۰ درصد از نان مصرفی مردم در استان گلستان نان قلاج بوده می‌بایست کارخانجات مورد نظر سیاست عمده‌شان را بر تولید این نان قرار دهند و توجه ویژه‌ای به یافتن تکنولوژی مناسب تولید این نان در این کارخانجات شود.

۸- با توجه به عدم رضایت نانوایان از تعاونی‌های موجود می‌بایست اداره کل تعاون در راستای رسالت خود در انتخاب هیأت مدیره و مدیر عامل ملاک‌هایی مناسب را فراهم و با آگاه کردن نانوایان، تشکلهای تعاونی را ساماندهی نماید.

۹- از آنجا که یکی از مشکلات بنیادین

تعاونی‌ها مسأله مدیریت و سلسله مراتب اداری سطوح بالای تعاونی می‌باشد لازم است از طریق آموزشهای لازم زمینه را برای انتخاب مدیرانی شایسته و متخصص فراهم نمود.

۱۰- با توجه به انگیزه دولت در کاهش ضایعات نان با کمک اصلاح و گسترش کارخانجات نان انبوه ضروری است، در شیوه‌های ارائه خدمات (قیمت آرد) تجدید نظر به عمل آید. در حال حاضر قیمت آرد تحویلی به نانوایی‌های فانتزی بیش از ۴ برابر آرد تحویلی به سایر نانوایی‌ها می‌باشد. برای دگرگونی نگرش نانوایی‌ها، آرد تحویلی با قیمت واحدی به نانوایی‌ها ارائه شود و یا برای بستر سازی مناسب، قیمت آرد تولید کنندگان نان حجیم و نیمه حجیم از یارانه‌های مناسب برخوردار شوند و نانوایی‌های سنتی آرد را به قیمت گران‌تر دریافت نمایند.

۱۱- با توجه به این که اختصاص یارانه نان زمینه‌های قاچاق آرد به خارج از کشور و شرایط برای سوء استفاده‌های مختلف کارخانه داران و بعضی از مسئولان را به اشکال مختلف فراهم می‌سازد، بنابراین برای ایجاد حس رقابت و افزایش کیفیت نان، یارانه‌ها در یک روند تدریجی کاهش یابند و در راستای یک نرخ کردن قیمت آرد نیز تلاش نمود تا کارخانه داران و تولید کنندگان نان با رقابت سالم کیفیت آرد تولید شده را افزایش دهند.

۱۲- با توجه به چند نرخی بودن نان در کشور و ارائه خدمات یارانه‌ای به نانوایی‌ها و در کنار این مسأله بالا بودن قیمت علوفه در کشور، بسیاری از دامداران متمایل به خرید نان جهت تعلیف دامهای خود می‌باشند و این امر موجب شده که نانوایان با خیال آسوده به تولید نان با هر کیفیتی بپردازند. لذا لازم است جهت جلوگیری از این معضل با حذف تدریجی یارانه‌ها مشکلات ناشی از آن را مرتفع و میزان تمایل دامداران را در زمینه مصرف نان جهت

چکیده گزارش:

تحقیق و بررسی اشاعه و بسط تفکر و کار گروهی، روحیه مشارکت جویی، همکاری و تعاونی در کتب درسی

مدرسه است.

یکی از وظایف مهم مسئولان و اولیای مدرسه در طول دوران تحصیل باید این باشد که نحوه همکاری و تعاون، رغبت به مشارکت در امور و ارزش کار گروهی را در محیط مدرسه به دانش‌آموزان آموزش دهند و از موقعیت‌های مختلف نظیر برنامه درسی، روش‌های تدریس و فعالیت‌ها فوق برنامه، ساعات ورزش و تشکیل و برقراری اردوها برای آموزش این مفاهیم استفاده کنند و این امری است که همه مسئولان و اولیای مدرسه و معلمان باید در آن سهم باشند و نقش مشترکی ایفا نمایند. زیرا این دوره اولین مرحله تعلیم است و پایه و مبنای تعاون و همکاری را در کودک شکل می‌دهد.

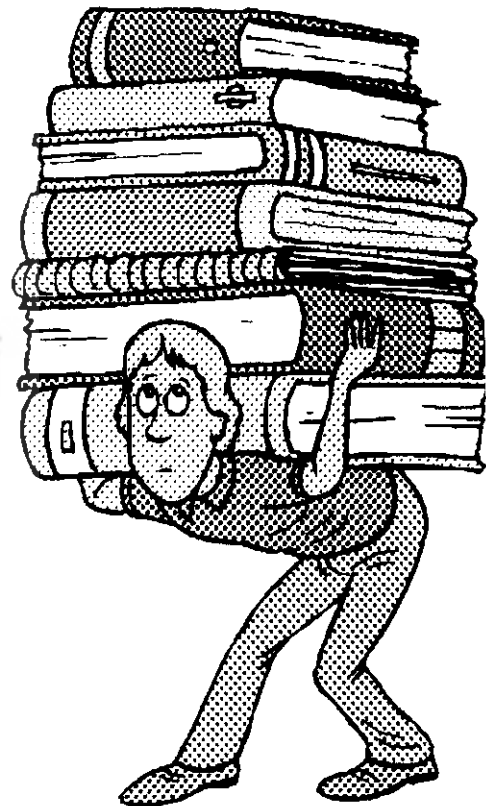
علیرغم این که انسان موجودی اجتماعی است و تمایل به همکاری، مشارکت جویی و کار گروهی جزء غرایز فطری او است، با این حال بروز این خصیصه‌ها در افراد، گاه با موارد بازدارنده‌ای مواجه می‌شود. غلبه روحیه فردگرایی، ناتوانی در برخورد صحیح با دیگران، ناآگاهی از توانایی‌ها و استعداد جمعی، وجود باورهای فرهنگی غلط و با غفلت از آموزش این مفاهیم و مهارت‌ها در برنامه‌های درسی موجب گردیده است تا دانش‌ها و مهارت‌های فوق‌الذکر در افراد جامعه به ویژه دانش‌آموزان که بخش مهمی از جامعه را تشکیل می‌دهند تضعیف گردد. برنامه‌های درسی نیز مسمک است که ناخودآگاه، روحیه فردگرایی را بیشتر

اشاره

آن چه در پی می‌آید چکیده طرح تحقیقاتی بررسی نحوه اشاعه و بسط تفکر کار گروهی، روحیه مشارکت جویی و تعاون در کتب درسی دوره‌های مختلف تحصیلی می‌باشد که به وسیله چهار نفر از پژوهشگران بنامهای آقایان محمود معافی، غلامرضا سلیم، حسن دهگامی، غلامرضا شهرپور به انجام رسیده است. با توجه به این که طرح مزبور در سال جاری توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مورد تقدیر قرار گرفته است. خواندن آن به کلیه دست اندکاران امور آموزشی و پژوهشی توصیه می‌گردد.

مقدمه

یکی از اصول زندگی اجتماعی همکاری و تعاون و داشتن روحیه مشارکت جویی در امور مختلف زندگی است. هر چند خانواده پایه و شالوده این همکاری و تعاون را برای فرد پی‌ریزی می‌کند، ولی در این رابطه نهاد مدرسه، نقش مهم‌تری در مقایسه با خانواده می‌تواند به عهده گیرد. فرد از زمانی که پا به محیط مدرسه می‌گذارد، در حقیقت وارد محیط اجتماع شده است. اگر اجتماع را به صحنه تئاتری شبیه کنیم که هر فرد ناچار است نقشی را در این صحنه بازی کند. بهترین بازیگر کسی است که دارای تمرین و مهارت بیشتری باشد، بنابراین بهترین محل برای کسب مهارت و تمرین زندگی اجتماعی،

تحصیلی از آن جهت که احتمال می‌رود روح فردگرایی را در دانش‌آموزان بیش از روحیه مشارکت جویی، فعالیت گروهی و تعاون گرایی مد نظر قرار داده باشند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.^۱

بیان مسئله

انتخاب تصادفی برخی از کتب درسی توسط مسئولان وزارت محترم تعاون و بررسی آنها از بعد تقویت روحیه مشارکت جویی، جمع‌گرایی و همکاری گروهی این نگرانی را ایجاد کرد که احتمالاً کتب درسی روحیه فردگرایی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند. بدین لحاظ آنان خواستار مطالعه و بررسی محتوای کتب درسی از این حیث شدند. این نگرانی بدین جهت از اهمیت خاصی برخوردار است که متوجه می‌شویم دانش‌آموزان امروز تصمیم‌گیرندگان فردا هستند.

از سوی دیگر زندگی امروز بر مبنای مشارکت جمعی و همکاری گروهی برای نیل به اهداف مختلف پی ریزی شده است. مطالعه برنامه‌های درسی دوره‌های مختلف تحصیلی به منظور اطمینان از لحاظ توجه به تقویت روحیه تفکر جمعی، مشارکت جویی، کار گروهی و درک اهمیت تعاون در ابعاد مختلف و ارائه پیشنهادها منطقی در این خصوص بسیار مهم است. نتایج این پژوهش به هم سو کردن برنامه‌های درسی با نیازهای اجتماعی کمک خواهد کرد.

شناخت، نظرات افراد صاحب نظر و دیدگاه دانش‌آموزان در خصوص همکاری، تعاون و مشارکت جویی و عوامل تقویت کننده یا تضعف کننده این روحیه نظیر نگرش و عملکرد خانواده اثرات برنامه‌های درسی و آموزش و نهادهای اجتماعی و مذهبی و یا رسانه‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

آگاهی از این نظرات می‌تواند برنامه ریزان آموزشی و درسی، مربیان، معلمان و مدیران را در چگونگی نهادینه کردن

کنند. بدین لحاظ تحقیق در زمینه وضعیت برنامه‌های درسی از نظر نحوه اشاعه و بسط تفکر گروهی و روحیه مشارکت جویی و تعاون در کتب درسی دوره‌های مختلف تحصیلی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

ضرورت انجام تحقیق

اگر از دیدگاهی که مبنای آن مشارکت مسئولانه همه اعضای جامعه باشد به توسعه نگاه کنیم اصول کاری که باید بدان بپردازیم عبارتند از: آموزش و تشویق و ترغیب افراد، انجام کار گروهی و مشارکت جمعی، اشتراک مساعی، ابتکار و نوآوری و در نهایت خود اشتغالی و گارگشایی^۱. تعلیم و تربیت برای آن که در وظایف خود موفق باشد باید حول چهار محور اصلی یادگیری سازمان یابد:

۱) یادگیری چگونه دانستن و کسب ابزارهای درک و شناخت.

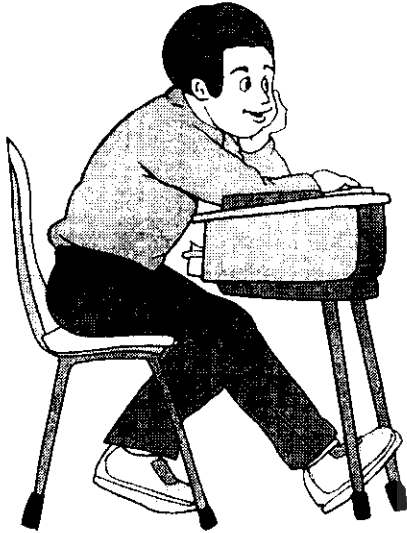
۲) یادگیری چگونه انجام دادن به گونه‌ای که بتوان در محیط به صورت خلاق عمل کرد.

۳) یادگیری زندگی با دیگران به گونه‌ای که بتوان در تمامی فعالیت‌های بشری با افراد دیگر مشارکت و همکاری داشت.

۴) یادگیری چگونه بودن، پیشرفتی که ناشی از سه مرحله قبلی است.

یادگیری زندگی با دیگران و کسب مهارت‌ها و صلاحیت‌های مربوط به آن و آموزش آن؛ بدون شک یکی از مسائل عمده تعلیم و تربیت امروز است. در بعد فردی توانایی در برخورد مؤثر و سازنده با دیگران مشارکت در فعالیتهای عملی، اجتماعی و اقتصادی به موفقیت شخص کمک می‌کند و از بعد اجتماعی به کاهش تنش در بین افراد جامعه و آزاد شدن انرژی جمعی در حل مشکلات جامعه منتهی می‌شود. بدین لحاظ مدارس باید از همان دوران کودکی از هر فرصتی استفاده کنند و اهمیت و ضرورت مشارکت جویی، کار گروهی و تعاون در کارها را باید به دانش‌آموزان بیاموزند.

بررسی کتب درسی در دوره‌های مختلف

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به نظر سنجی از افراد صاحب نظر:

موضوعاتی نظیر همکاری، تعاون، مشارکت جویی، فعالیت و کار گروهی را باید در هر سه دوره تحصیلی آموزش داد. استمرار در این آموزش‌ها موجب نهادینه شدن روحیه همکاری و تعاون در بین دانش‌آموزان می‌شود.

تعاونی.

● طراحی یک الگوی آموزش مناسب به منظور تقویت روحیه همکاری، تعاون، مشارکت جویی و نهادینه کردن آن از طریق برنامه‌های درسی و آموزشی.

۲- جامعه مورد بررسی

۱-۲. کتب درسی مرتبط با اهداف پژوهش نظیر کتب دینی، تعلیمات اجتماعی، فارسی، تاریخ، علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی، اقتصاد در دوره‌های مختلف تحصیلی و کتب درسی عمومی مراکز تربیت معلم (جمعاً ۴۳ کتاب).

۲-۲. افراد صاحب نظر شامل (کارشناسان صاحب پژوهش وزارت تعاون، مدیران کل و معاونان ادارات کل آموزش و پرورش در سطح استانها، اساتید رشته جامعه‌شناسی و علوم تربیتی و معلمان با تجربه به تعداد ۳۲۰ نفر).

۳-۲. دانش‌آموزان کلاسهای پنجم ابتدایی، سوم راهنمایی، سوم متوسطه و پیش‌دانشگاهی در ۶ استان از مناطق مختلف جغرافیایی (شمال، جنوب، مشرق، مغرب و مراکز) از هر استان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی، یک شهر و در هر شهر دو مدرسه و در هر دوره تحصیلی و از هر مدرسه دو کلاس انتخاب گردید و پرسش‌نامه‌های تهیه شده در بین آنها توزیع گردید.

مسئله‌های پژوهش

۱-۳. آیا کتب درسی مرتبط، روحیه جمع‌گرایی، مشارکت جویی و ... را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند؟

۲-۳. علل رواج روحیه فردگرایی در جامعه ما چیست؟

۳-۳. چگونه می‌توان روحیه همکاری، تعاون، مشارکت جویی و تفکر گروهی را در بین دانش‌آموزان نهادینه کرد؟

۳-۴. آیا دانش‌آموزان از روحیه همکاری و تعاون برخوردارند؟

۳-۵. آیا خانواده، مدرسه، نهادهای

(جدول ۱)

ردیف	پایه تحصیلی	تعداد پرسشنامه‌های توزیع شده	استانهای مجری	شهرها
۱	پنجم ابتدایی	۳۵۲	فارس - اصفهان	شیراز ناحیه ۲
۲	سوم راهنمایی	۳۷۹	سیستان و بلوچستان	نظرف
۳	سوم متوسطه	۳۲۸	کردستان - همدان	زاهدان ناحیه ۲
۴	پیش‌دانشگاهی	۲۰۲	مازندران	ساری ناحیه ۲ سنندج ناحیه ۲ توسرکان
	جمع کل	۱۲۶۱		

درسی در این خصوص یک ضرورت ملایست.

اهداف تمقیق

هدف کلی

اشاعه و بسط تفکر گروهی، تقویت روحیه جمعی و مشارکت جویی و همکاری و تعاون گرای از طریق برنامه‌های درسی (رسمی و غیر رسمی)

اهداف جزئی پژوهش

● شناخت عوامل مثبت یا منفی در زمینه تقویت و یا تضعیف روحیه جمع‌گرایی، مشارکت در کتب درسی.

● آگاهی از چگونگی نهادینه کردن روحیه همکاری، تعاون و مشارکت جویی در بین دانش‌آموزان.

● آگاهی از علل روحیه فردگرایی در جامعه.

● آگاهی از نظرات دانش‌آموزان در ارتباط با موضوع همکاری، تعاون و مشارکت جویی و نقش خانواده، مدرسه و جامعه در تقویت روحیه همکاری و مشارکت جویی و ...

● آگاهی از نقش تعاونی‌های آموزشگاهی در آشنا کردن دانش‌آموزان با اهداف و اصول

روحیه مشارکت جویی در دانش‌آموزان از طریق کتب درسی و اجرای برنامه و فعالیت‌های فوق برنامه یاری دهد.

اهمیت و ضرورت مسئله

مدرسه به عنوان یک نهاد اجتماعی نقش عمده‌ای در تغییر نگرش و رفتار دانش‌آموزان دارد. آموزش و ترویج فرهنگ تعاون، کار گروهی و روحیه مشارکت جویی در مدارس و برانگیختن رغبت دانش‌آموزان برای مبادرت به فعالیتهای گروهی، همکاری با یکدیگر کوشش سازنده‌ای در جهت آماده سازی نیروی جوان کشور است، تربیت نسلی تعاون‌گرا و علاقمند به فعالیتهای مفید جمعی یکی از ابزارهای مهم در نیل به اهداف توسعه در زمینه‌های مختلف اقتصادی اجتماعی و فرهنگی است.

کارنامه نهضت‌های تعاونی در جهان نشان داده است که مدرسه مناسب‌ترین مکان برای آموزش و پرورش اصول بنیادین تعاون و همکاریهای جمعی است. مدرسه این مهم را از طریق برنامه‌های درسی رسمی و غیر رسمی انجام می‌دهد.

تحقیق در زمینه چگونگی پرورش نسلی "هم - فکر" و "هم - کار" و نقش برنامه‌های

پيامبران، تصميمات فردی، عدم توجه به آموزش مفاهيمی چون مشارکت جویی، همکاری و کار گروهی در مواردی که امکان طرح آن وجود دارد، بی توجهی به منافع جمعی، فردی جلوه دادن کارها، نادیده گرفتن نقش سربازان در پیروزیها، جلوه دادن قدرت دولت و کم توجهی به کار و کوشش دسته جمعی به عنوان مصادیق منفی فردگرایی در تصاویر، وجود تمریناتی که امکان طرح آن به شیوه کار گروهی امکان پذیر است و عباراتی که استنباط فردگرایی از آن می باشد، فهرست گردید.

در ابتدا فهرستی از مصادیق مثبت که روحیه جمع گرایی و تعاون را تقویت می کند به عنوان شاخص یا معیار در تحلیل محتوای متون کتب درسی، شناسایی شد. در مرحله

بعد اجزای محتوای کتب درسی امتز دروس، عکسها و تصاویر، فعالیتها و تمرینها) به کمک این معیارها و مصادیق در جداول مربوط ثبت و فراوانی مصادیق مثبت و منفی در هر کتاب به شیوه کمی و درصدی محاسبه گردید. با استفاده از آزمون خی دو، تفاوت معنی دار بین مصادیق مثبت و منفی در هر کتاب و هر دوره تحصیلی معین شد همچنین دوره های مختلف تحصیلی از نظر فراوانی مفاهیم مثبت و منفی نیز با یکدیگر مقایسه شد. در این بررسی نزدیک به ۵۶۴۵ صفحه از کتب درسی مورد مطالعه قرار گرفت.

نظرخواهی از افراد صاحب نظر با استفاده از پرسشنامه و طرح یک سری از سئوالات باز و بسته صورت گرفت. در این نظرخواهی تعداد ۳۲۰ پرسشنامه در بین افراد شناسایی شده، توزیع گردید که ۲۰۶ مورد آن برگشت داده شد. فراوانی پاسخهای داده شده به شیوه درصدی محاسبه شده است.

به منظور آگاهی از نظرات دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی، سوم راهنمایی، سوم دبیرستان و پیش دانشگاہی، در ابتدا برای هر پایه تحصیلی پرسشنامه های ویژه ای تهیه و

اجتماعی و مذهبی و رسانه ها در تقویت روحیه جمع گرایی، تعاون و همکاری و مشارکت جویی در بین دانش آموزان مؤثر هستند.

۳-۶. آیا دانش آموزان مدرسی که دارای تعاونی آموزشیگاهی هستند از طریق این تعاونیها با اهداف و اصول تعاونی آشنا شده اند؟

فرضیه های پژوهش

فرضیه (۱): کتب درسی دوره های مختلف تحصیلی، روحیه همکاری، مشارکت جویی، جمع گرایی، تعاون و کار گروهی را در دانش آموزان تقویت می کند.

فرضیه مخالف (۲): کتب درسی دوره های مختلف تحصیلی، روحیه همکاری، مشارکت جویی، جمع گرایی، تعاون و کار گروهی را در دانش آموزان تقویت می کند.

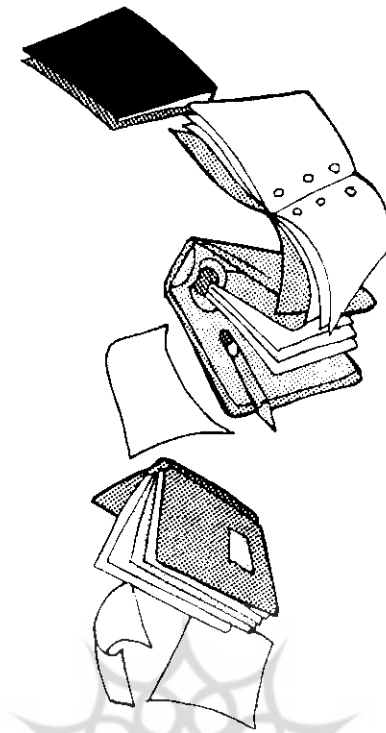
فرضیه (۳): دانش آموزان از روحیه همکاری و تعاون برخوردارند.

فرضیه (۴): خانواده، مدرسه نهادهای اجتماعی و مذهبی و رسانه ها در تقویت روحیه جمع گرایی، تعاون، همکاری و مشارکت جویی در بین دانش آموزان مؤثر هستند.

فرضیه (۵): دانش آموزان مدرسی که دارای تعاونی آموزشیگاهی هستند از طریق این تعاونیها با اهداف و اصول تعاون آشنا شده اند.

روش تمقیق و شویه تمزیه و تحلیل اطلاعات داده ها

به منظور آزمون فرضیه های ۱ و ۲ پژوهش و تحلیل محتوای کتب درسی مرتبط با دوره های مختلف تحصیلی در بدو امر مصادیق مثبت و منفی که می تواند روحیه جمع گرایی، تفکر جمعی، مشارکت جویی را تقویت و یا تضعیف کند، شناسایی شد. عواملی نظیر تک روی، قهرمان پروری، نادیده گرفتن نقش مردم در تصمیم گیریها و بیروزیها، کم توجهی به تعالیم اجتماعی

با توجه به فراوانی بالای عوامل مثبتی نظیر همکاری و تعاون، مشارکت جویی، ترغیب افراد به کمک و یاری به دیگران، مواردی نظیر بحث گروهی، کار گروهی و فعالیت گروهی، توجه به کوشش و تلاش جمعی، ایثار، فداکاری در راه عقیده و تلاش در راه اصلاح جامعه، توجه دادن دانش آموزان به مسایل اجتماعی، پرورش احساس مسنولیت در قبال جامعه و دیگران و سایر موارد، در مجموع نتیجه گرفته می شود که کتب درسی مرتبط، تقویت روحیه جمع گرایی مشارکت جویی و همکاری و تعاون را مورد توجه قرار داده است.

* - نتایج بررسی کتاب درسی مرتبط در دوره‌های مختلف تحصیلی (کتاب دینی، تعلیمات اجتماعی، فارسی، زبان و ادبیات، تاریخ، علوم اجتماعی، اقتصاد، جامعه‌شناسی، مطالعات اجتماعی و دروس عمومی مراکز تربیت معلم نشان داد که در مجموع وضعیت کتب تحصیلی دوره‌های مختلف تحصیلی از نظر فراوانی مصادیق مثبت و منفی به شرح زیر است:

با توجه به مطالعه انجام شده، نوع عوامل منفی در کتب درسی متفاوت است. این عوامل با توجه به مسئله‌های پژوهش و تعاریف عملیاتی مشخص شده است و عمدتاً متأثر از واژگان هدایت‌گر در انجام تحلیل محتوای کتب درسی است که در برخی از دروس کتابهای درسی مرتبط دوره‌های مختلف تحصیلی به شرح زیر شناسایی شده‌اند:

- بحث درباره تلاش فردی به جای تلاش دسته‌جمعی بیان عشق و علاقه فردی به کشور و میهن به جای عشق و علاقه جمعی - حق‌شناسی یک فرزند از والدین به جای حق‌شناسی فرزندان از پدران و مادران و طبقه‌بندی جامعه به افراد خوب و بد. این مسئله اگرچه یک واقعیت است، اما احتمالاً به نوعی پیش‌فرض اولیه، در ذهن دانش‌آموزان درباره کل انسان‌ها منجر می‌شود که با روحیه بشر دوستی مغایرت دارد.

- بی‌توجهی به کار و کوشش افراد مختلف در تأمین نیازهای جامعه - جلوه دادن قیام‌ها و انقلابات ملی به صورت اقدام فردی قهرمانان.

- تک‌روی شخصیت‌های تاریخی و بی‌توجهی به افکار جمع.

- عدم ارائه تحلیلی درست از وقایع.

- فردی جلوه دادن قدرت دولت و تبیین غلط از واقعیات تاریخی و نادیده گرفتن سهم مردم در پیروزی‌ها.

نقی مزایای گروه و انتخاب مثال‌های مناسب.

(جدول ۲)

ردیف	نام دوره	تعداد عوامل و مصادیق	
		مثبت	منفی
۱	ابتدایی	۲۰۵	۱۲
۲	راهنمایی	۲۴۱	۴۰
۳	ادبیات و علوم انسانی سایر رشته‌ها در دوره متوسطه	۲۳۸ ۱۵۷	۶۳ ۱۴
۴	تربیت معلم	۱۱۶	۳
	جمع کل	۸۹۸ ۷۲۵	۱۰۹ ۹۵

دانش‌آموزان تقویت می‌کند. نقش کتاب‌های اجتماعی دینی و فارسی در تقویت جمع‌گرایی بیش از سایر کتب است.

(۳) حداقل ۴۰ عامل منفی در کتب درسی دوره راهنمایی وجود دارد که نیازمند اصلاح است.

(ج) در کتب درسی دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی بیشتر این نتایج بدست آمد که:

(۱) تنها دو کتاب تاریخ ایران از آغاز تا صفویه و تاریخ اسلامی و دولت‌های مسلمان، روحیه فردگرایی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.

(۲) سایر کتب مورد مطالعه روحیه جمع‌گرایی و مشارکت‌جویی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند. حداقل ۳۶ عامل منفی در کتب درسی مرتبط مشاهده می‌شود که نیازمند اصلاح است.

(د) و در نهایت در کتب درسی مرتبط در مراکز تربیت معلم (دروس عمومی و تربیتی) نتایج زیر حاصل شد:

(۱) کتب درسی مرتبط در دوره تربیت معلم (دروس عمومی و تربیتی) روحیه جمع‌گرایی را در بین دانشجو معلمان مراکز تربیت معلم تقویت می‌کند و وجود سه عامل منفی احتمالاً اثر شانس و تصادف است.

(۲) عوامل منفی نیازمند اصلاح است.

پس از اجرای آزمایشی و انجام اصلاحات در آنها (اعتبار بخشی) موزعان پرسشنامه‌ها در سطح استان‌ها توجیه گردیدند و سپس تعداد ۱۲۶۱ پرسشنامه نهایی در بین دانش‌آموزان توزیع گردید. کلیه پرسشنامه‌های توزیع شده پس از تکمیل جمع‌آوری شد. پس از استخراج پرسشنامه‌ها و محاسبه کمی فراوانی پاسخ داده شده تفاوت معنی‌دار بین پاسخهای داده شده با استفاده از آزمون خی‌دو یک گروهی چهار متغیره محاسبه گردید.

یافته‌های تمقیق

الف) براساس یافته‌های تحقیق در مورد کتب دوره ابتدایی نتیجه گرفته می‌شود که (۱) کتب درسی دوره ابتدایی روحیه جمع‌گرایی، مشارکت‌جویی، همکاری را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند و وجود تعداد کمی از عوامل منفی در کتاب درسی حاصل شانس و تصادف است. (۲) تعداد ۱۲ عامل منفی در کتب درسی دوره ابتدایی نیازمند اصلاح است.

ب) در مورد دوره راهنمایی نیز این نتایج بدست آمد که:

(۱) کتب درسی تاریخ در دوره راهنمایی فردگرایی را در دانش‌آموزان تشویق می‌کند.

(۲) سایر کتب درسی مرتبط در دوره راهنمایی روحیه جمع‌گرایی را در

شدن روحیه همکاری و تعاون در بین دانش آموزان می‌شود.

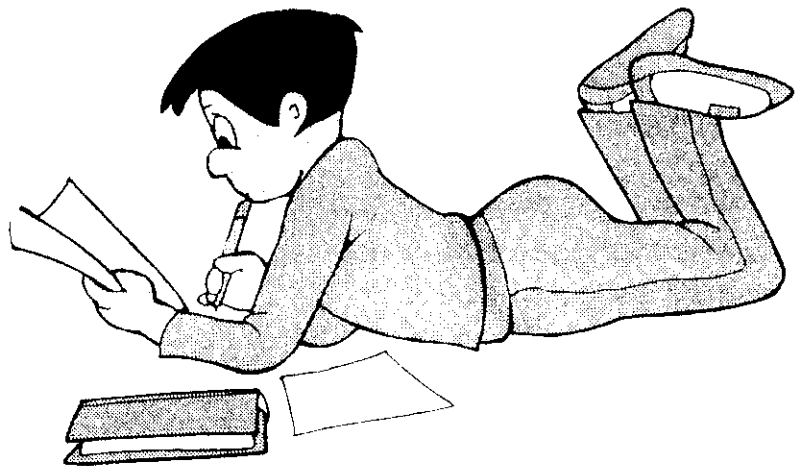
۲- در دوره ابتدایی کتب درسی مانند تعلیمات اجتماعی یا مطالعات اجتماعی، دینی و زبان و ادبیات فارسی، بستر مناسبی برای آموزش مفاهیم مورد نظر هستند. در عین حال کار گروهی را می‌توان با بیشتر کتاب‌ها تلفیق کرد.

۳- نوشتن انشاء را نیز می‌توان به صورت گروهی در دوره‌های مختلف تحصیلی تمرین کرد.

۴- در دوره راهنمایی مفاهیمی چون همکاری، تعاون و مشارکت جویی و کار گروهی را می‌توان در کتبی مانند تعلیمات اجتماعی، دینی، زبان و ادبیات فارسی و کتاب شناخت حرفه و فن آموزش داد. اما شدت این آموزش‌ها در کتب مختلف درسی متفاوت است. در ضمن از طریق کتاب علوم تجربی نیز می‌توان بحث‌های گروهی، کار گروهی و یا تحقیق گروهی را در بین دانش آموزان ترغیب کرد.

۵- در دوره دبیرستان دروس جامعه‌شناسی و اقتصاد، بستر مناسب‌تری در مقایسه با سایر کتب برای آموزش مفاهیم همکاری، تعاون و طرح موضوع مشارکت جویی هستند. از سوی دیگر نمی‌توان این آموزش‌ها را به صورت یکسان در کتاب‌های درسی به اجرا گذاشت. این تحقیق همچنین نشان داد که اگرچه تصور بر این است که کتاب تاریخ بستر مناسبی برای طرح موضوعات مختلفی در ارتباط با همکاری و تعاون نیست. اما در بیشتر رخدادهای، علل پیروزی و شکست‌های سرداران و ملت‌ها نقش تعاون و همکاری و یا فقدان آن از اهمیت زیادی برخوردار است. از سوی دیگر تمدن ملل، حاصل همکاری‌ها و اشتراک مساعی مردم در زمان‌های گذشته است. همچنین تحقیق گروهی و یا کار گروهی را می‌توان از طریق کتب زمین‌شناسی، فیزیک و یا تاریخ بی‌گیری کرد.

۶- آموزش مفهوم همکاری، تعاون و کار

نظیر همکاری و تعاون، مشارکت جویی، ترغیب افراد به کمک و یاری به دیگران، مواردی نظیر بحث گروهی، کار گروهی و فعالیت گروهی، توجه به کوشش و تلاش جمعی، ایثار، فداکاری در راه عقیده و تلاش در راه اصلاح جامعه، توجه دادن دانش آموزان به مسایل اجتماعی، پرورش حساس مسئولیت در قبال جامعه و دیگران و سایر موارد، در مجموع نتیجه گرفته می‌شود که کتب درسی مرتبط، تقویت روحیه جمع‌گرایی مشارکت جویی و همکاری و تعاون را مورد توجه قرار داده است و با توجه به شواهد فوق در مجموع نمی‌توان ادعا کرد که کتب درسی دوره‌های مختلف تحصیلی روحیه فردگرایی را در دانش آموزان تقویت می‌کند. اگرچه این ادعا در مورد برخی از دروس صادق است.

نتیجه‌گیری در مورد نظرسنجی از

افراد صاحب نظر

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به نظرسنجی از افراد صاحب نظر:

۱- موضوعاتی نظیر همکاری، تعاون، مشارکت جویی، فعالیت و کار گروهی را باید در هر سه دوره تحصیلی آموزش داد. استمرار در این آموزش‌ها موجب نهادینه

- تعمیم رفتار غلط یک گروه سیاسی و اطلاق آنها به تمامی گروه‌ها و نتیجه‌گیری به هدف کوییدن شکل‌های هدف‌دار و مثبت.

- منفعت‌طلبی شخصی.

- تحقیر و تضعیف برخی از ملت‌ها به دلیل انتخاب عناوین نامناسب.

- کم‌توجهی به مسئله مشارکت و همکاری افراد.

- تصمیم‌گیری فردی و بی‌توجهی به مشورت.

- ناهماهنگی بین کارگزاران دولتی با مردم و مردم با دولت در برخی از جریانات تاریخی، کم‌توجهی به نقش مردم.

- بی‌توجهی به این نکته که مسلمانان در نتیجه اتحاد می‌توانند عظمت دوباره خود را باز یابند.

- کم‌توجهی به آموزش اخلاق اجتماعی و آموزش همکاری در کتب درسی مراکز تربیت معلم و بی‌توجهی به ارائه تمرینات گروهی یا بحث گروهی در کتاب درسی، این عوامل در برخی از دروس مشاهده می‌شود که طبعاً نیازمند اصلاح است.

- وجود برخی از تصاویر که فردگرایی را دامن می‌زنند.

با توجه به فراوانی بالای عوامل مثبتی

گروهی ماهیتی بین رشته‌ای دارد و کسب درسی مرتبط می‌تواند به تقویت این مفاهیم در کتب درسی مختلف، کمک کند.

۷- آموزش مفهوم همکاری، تعاون و مهارت‌هایی مانند کارگروهی و مشارکت‌جویی را می‌توان از طریق طرح داستان‌هایی در ارتباط با اثرات مثبت همکاری و مشارکت‌جویی، طرح فعالیت‌هایی که دانش‌آموزان را به کار گروهی تشویق کند، معرفی برخی از تعاونی‌های موفق، ورزش‌های گروهی و دسته‌جمعی، مشارکت در فعالیت‌های سالم جمعی، مشارکت در فعالیت‌هایی فوق برنامه، معرفی فعالیتهای تعاون و همکاری مردم در یک کشور خارجی برای حل یک مشکل، درگیر کردن دانش‌آموزان در فعالیت‌هایی که بناچار مجبور به همکاری با یکدیگر شوند، معرفی نمونه‌هایی از حاصل کارهای جمعی در بخش صنعت و عمران، معرفی تعاونی‌های آموزشی، مقایسه کردن نتایج کار گروهی با کار فردی، گسترش مهارت اجتماعی مانند ارتباط با دیگران، تسخیم عقاید مخالف، انتقادپذیر بودن، تصمیم‌گیری جمعی، بازدید از تعاونی‌ها و اجرای برنامه‌های مشترک بین وزارت تعاون و وزارت آموزش و پرورش در دانش‌آموزان تقویت کرد.

۸- به کارگیری روش‌هایی نظیر بحث گروهی، همیاری، بازی گروهی، ایفای نقش، واحد کار، روش پروژه، بارش معزی، کار گروهی، یادگیری مشارکتی، گردش علمی و روش نمایش در فرآیند تدریس، موجب تقویت روحیه جمع‌گرایی، تعاون و همکاری در بین دانش‌آموزان می‌شود.

۹- انجام فعالیت‌هایی نظیر ساخت وسایل آموزشی توسط دانش‌آموزان، تهیه مقاله درباره تعاونی‌ها، ارائه کنفرانس به صورت گروهی - انجام تحقیق گروهی - اجرای برنامه نمایشی، مشارکت در برگزاری مراسم و اردوها، مشارکت در انجمن‌های مختلف درسی می‌تواند به تقویت روحیه

همکاری در دانش‌آموزان منجر شود.

شرکت در سفرهای زیارتی - مشارکت در ترمین مدارس، مشارکت در کارهای مفید جمعی و کمک به نیازمندان و سالمندان، مشارکت در اداره مدرسه و یا برپایی نمایشگاه، شرکت در انتخاب کلاس یا شهردار مدرسه - مشارکت در نمازهای جماعت - مشارکت در جلسات مذهبی - درختکاری - حمایت از بزرگسالان و کودکان بی‌سرپرست و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی از جمله فعالیتهای دانش‌آموزی است که می‌تواند روحیه همکاری و مشارکت‌جویی را در آنها تقویت کند.

۱۰- وزارت تعاون و وزارت آموزش و پرورش از طریق اجرای برنامه‌های مشترک می‌توانند دانش‌آموزان را با افکار و اندیشه‌های تعاونی آشنا کرده و روحیه مشارکت‌جویی را در دانش‌آموزان تقویت کنند. گسترش تعاونی‌های آموزشی از جمله راهبردهای توسعه این تفکر است.

نتیجه‌گیری در ارتباط با نظرسنجی از دانش‌آموزان

۱- با توجه به داده‌های مربوط به نظرسنجی از دانش‌آموزان سال پنجم ابتدایی، سوم راهنمایی، سوم دبیرستان و دوره پیش‌دانشگاهی درخصوص علاقه به تعاون و همکاری در مشارکت‌جویی و تجزیه و تحلیل این داده‌ها، نتیجه گرفته می‌شود که دانش‌آموزان ابتدایی به میزان ۹۲ درصد و راهنمایی به میزان ۹۶ درصد، سوم متوسطه به میزان ۹۴/۲ درصد و پیش‌دانشگاهی به میزان ۸۹ درصد به همکاری و کمک به پدر و مادر و مشارکت در انجام امور خانواده علاقه دارند. میزان همکاری در دوره راهنمایی یعنی سنین نوجوانی به بالاترین حد خود می‌رسد ولی در دوره پیش‌دانشگاهی از میزان آن کاسته می‌شود. دانش‌آموزان دوره ابتدایی علت همکاری خود را با خانواده به خاطر دلایل زیر ذکر کرده‌اند:

۱. کمک به پدر و مادر ۲. احساس وظیفه و مسئولیت ۳. جبران زحمت آنها که در دوره راهنمایی تمایل به همکاری در امور خانواده هم شدت بیشتری پیدا می‌کند و هم از تنوع بیشتری برخوردار می‌شود.

۲- در دوره ابتدایی دانش‌آموزان به میزان ۹۸ درصد دوره راهنمایی ۹۷ درصد، دوره متوسطه ۹۸ درصد پیش‌دانشگاهی ۹۴ درصد از سوی خانواده، به مشارکت در انجام کارهای اجتماعی و عام‌المنفعه تشویق می‌شوند. دلایل احتمالی این تشویق ناشی از اهتمام خانواده‌ها در تربیت فرزندان، تمایل به خوشنامی، دلایل اعتقادی و رویکردهای جامعه‌گرایی خانواده‌های مسلمان ایرانی است. در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی از میزان این تشویق‌ها کاسته می‌شود. (احتمالاً علت آن بدین جهت است که والدین تصور می‌کنند فرزندان آنها از رشد فکری لازم برخوردار شده‌اند.)

۳- در دوره ابتدایی دانش‌آموزان به میزان ۹۳ درصد و در دوره راهنمایی به میزان ۹۶ درصد و در دوره پیش‌دانشگاهی به میزان ۹۴ درصد تمایل دارند که در حل مشکلات همکلاسی‌های خود و مدرسه مشارکت داشته باشند. عوامل ناشی از علائق عاطفی به دوستان، تأثیرات گروه دوستان در مدرسه و دلستگی به مدرسه، کسب محبوبیت در نزد معلمان و یا مدیر و اعتقادات دینی، احتمالاً موجب شده است که این علائق در حد بالایی باشد.

۴- ۸۸ درصد دانش‌آموزان ابتدایی در فعالیت‌های مختلف مدرسه مانند برپایی جشن‌ها و دیگر فعالیت‌ها مشارکت دارند در سال سوم متوسط این میزان به ۶۵ درصد و در دوره پیش‌دانشگاهی نیز به ۶۵ درصد می‌رسد. در دوره ابتدایی دانش‌آموزان به دلیل روحیه اطاعت‌پذیری و با علاقه به برپایی جشن‌ها احتمالاً تمایل بیشتری به مشارکت‌جویی در فعالیت‌های مختلف دارند در حالیکه در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی تمایل به مشارکت در

پیش‌دانشگاهی مورد مطالعه بطور کلی فاقد تعاونی آموزشی بود. میزان علاقه به تشکیل تعاونی‌های آموزشی در دوره ابتدایی در حد ۹۶ درصد، راهنمایی در حد

توجه به فعالیت‌های فوق برنامه در دوره ابتدایی و راهنمایی دو برابر بیشتر از دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی است. در مورد علل مطلوب نبودن این وضعیت احتمال

فعالیتها کاهش می‌یابد.

۵- در دوره ابتدایی کتاب تعلیمات اجتماعی و دینی، در دوره راهنمایی کتاب اجتماعی، فارسی و دینی، در دوره متوسطه کتب دینی، تاریخ، فارسی و جامعه‌شناسی و در دوره پیش‌دانشگاهی به ترتیب اهمیت کتب دینی، جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی بیشترین نقش را در آشنا کردن دانش‌آموزان با مفاهیم تعاون، همکاری و ترغیب روحیه مشارکت‌جویی در بین دانش‌آموزان برعهده دارند.

۶- در دوره ابتدایی معلمان به میزان ۸۶ درصد، در دوره راهنمایی به میزان ۸۵ درصد در دوره متوسطه به میزان ۶۸ درصد و در دوره پیش‌دانشگاهی به میزان ۶۴ درصد دانش‌آموزان را به انجام بحث‌های گروهی و یا کار و فعالیت گروهی تشویق می‌کنند، اگر به شکل بدینانه‌ای به دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی نگاه شود و مبنای قضاوت را فراوانی مجموع نظرات متوسط و کم (۶۳ درصد) در برابر (۳۷ خیلی زیاد و زیاد) در دوره متوسطه و (۷۰ درصد) مجموع فراوانی‌های متوسط و کم در برابر (۳۰ درصد خیلی زیاد و زیاد) در دوره پیش‌دانشگاهی، قرار دهیم، متوجه خواهیم شد که توجه به بحث‌ها و فعالیت‌های گروهی در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. احتمالاً علل این کم‌توجهی ناشی از ماهیت موضوعات درسی حجم مواد درسی در دوره متوسطه است که معلمان را به طور کلی به سوی روش‌های انتقال یکسویه اطلاعات به دانش‌آموزان سوق می‌دهد. البته وضعیت کتب درسی یکسان نیست. برای مثال برخی از کتاب‌ها نظیر مطالعات اجتماعی قابل مقایسه با دیگر کتاب‌ها نیست.

۷- مدارس ابتدایی در حد ۶۱ درصد، راهنمایی در حد ۶۳ درصد، متوسطه به میزان ۳۸ درصد و پیش‌دانشگاهی در حد ۳۲ درصد به میزان زیاد و خیلی زیاد به فعالیت‌های فوق برنامه توجه می‌کنند، بطور کلی نتایج این پرسش حاکی از آن است که

۸۰ درصد، متوسطه در حد ۶۴ درصد، پیش‌دانشگاهی در حد ۸۰ درصد است. در مورد علت پایین بودن تمایل به تأسیس در مراکز پیش‌دانشگاهی در دوره متوسطه با توجه به پایین بودن میزان زیاد و خیلی زیاد (مجموعاً ۹ درصد) باید مطالعه بیشتری صورت گیرد. بعلاوه ۶۰ درصد از دانش‌آموزان دوره متوسطه اظهار داشته‌اند که از طریق تعاونی‌های آموزشی با اهداف و اصول تعاونی آشنا شده‌اند. اما به دلیل فراوانی پاسخ‌های متوسط میزان این آشنایی را باید در حد متوسط ارزیابی کرد.

۹- ۸۵۲ درصد دانش‌آموزان دوره راهنمایی اظهار داشته‌اند که شرکت در بازیها و مسابقات ورزشی موجب شده است که آنها اهمیت همکاری و تعاون را بیشتر

می‌رود که دانش‌آموزان و مدیران مدارس یا مربیان احتمالاً توجه بیشتری را به اجرای برنامه‌های درسی در کلاس دارند. مطلوب نبودن این فعالیت‌ها، محدود بودن آنها و مشکلات اجرایی نظیر هزینه و مکان مناسب یا اختصاص ندادن ساعت به انجام این فعالیت‌ها، تراکم دروس و کمبود وقت موجب شده است که فعالیت‌های فوق برنامه در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی از رونق مطلوبی برخوردار نباشد.

۸- وضعیت مدارس مورد مطالعه از نظر دارا بودن تعاونی آموزشی آموزشی به شرح زیر است:

ابتدایی ۸ مدرسه از ۱۲ مدرسه، راهنمایی صفر مدرسه از ۱۲ مدرسه، متوسطه ۸ از ۱۲ دبیرستان و مراکز

درک کنند.

۱۰- ۸۸ درصد از دانش‌آموزان دوره راهنمایی، ۸۶ درصد از دانش‌آموزان دوره متوسطه و ۷۵ درصد از دانش‌آموزان دوره پیش‌دانشگاهی اظهار داشته‌اند که رسانه‌ها و نهادهای اجتماعی و مذهبی آنها را به همکاری و تعاون با یکدیگر و مشارکت‌جویی در امور مختلف تشویق می‌کنند. هرگاه مبنای قضاوت پاسخ‌های زیاد و خیلی زیاد دانش‌آموزان قرار گیرد، میزان این تأثیرات در حد متوسط است.

۱۱- ۸۷ درصد از دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی، ۶۶ درصد از دانش‌آموزان سال سوم متوسطه و ۷۹ درصد از دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی اظهار داشته‌اند که با پیام «یکی برای همه و همه برای یکی» موافق هستند. این سؤال که جنبه کنترل‌سنجی داشته است در کل حاکی از آن است که دانش‌آموزان دوره راهنمایی به دلیل ایده‌آل‌نگری و ویژگی‌های دوره نوجوانی، تمایل بیشتری به مشارکت‌جویی و ایجاد جامعه آرمانی دارند، اما در دوره متوسطه نوعی حالت شک و تردید در دانش‌آموزان نسبت به اینگونه آرمانها ایجاد می‌شود، تناقض بین واقعیات جامعه و آرمانها احتمالاً در پایین آمدن این فراوانی در مقایسه با دوره قبل و بعد بوده است. خصوصیات روحی دانش‌آموزان و حالت بدبینی نیز نباید نادیده گرفته شود. با توجه به معنا دار بودن تفاوت بین فراوانی‌های داده شده، بطور کلی می‌توان اظهار داشت که:

- دانش‌آموزان از روحیه همکاری و تعاون برخوردار هستند، میزان تعاونی و همکاری در خانواده بیشتر از مدرسه و در مدرسه بیشتر از جامعه است.
- خانواده‌ها فرزندان خود را به همکاری، تعاون و مشارکت‌جویی در امور مختلف تشویق می‌کنند.
- کتب درسی مانند دینی، تعلیمات اجتماعی، فارسی، جامعه‌شناسی و علوم

اجماعی دانش‌آموزان را با اهمیت تعاون، همکاری و مشارکت‌جویی در امور خانواده و جامعه آشنا می‌کند. اما تأثیرات این کتب در زمینه آشنا کردن دانش‌آموزان با این مفاهیم و تغییر نگرش در آنها یکسان نیست.

- میزان استفاده از روش‌های بحث گروهی و فعالیت گروهی توسط معلمان در دوره ابتدایی و راهنمایی بیش از دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی است. بطور کلی به لحاظ استفاده معلمان از این روش‌ها در حد متوسط ارزیابی می‌شود.

- میزان توجه به فعالیت‌های فوق برنامه در دوره ابتدایی و راهنمایی از دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی است.

- در آن دسته از دبیرستان‌های مورد مطالعه که دارای تعاونی آموزشی بوده‌اند، دانش‌آموزان در حد متوسط با اهداف و اصول تعاونی آشنا شده‌اند از سوی دیگر تمایل به گسترش این تعاونی‌ها در دوره ابتدایی، راهنمایی و پیش‌دانشگاهی بیش از دوره متوسطه است.

- مسابقات ورزشی و شرکت در بازی‌های مختلف موجب می‌شود که دانش‌آموزان اهمیت همکاری و تعاون را بیشتر درک کنند.

- رسانه‌ها و نهادهای اجتماعی و مذهبی دانش‌آموزان را به همکاری، تعاون با یکدیگر و مشارکت‌جویی در امور مختلف تشویق می‌کند.

- در دوره متوسطه که تمایل به استقلال در دانش‌آموزان شدت پیدا می‌کند، نوعی حالت شک و تردید و بدبینی نسبت به آرمانها در افراد به وجود می‌آید. احتمالاً درک تناقض بین واقعیات و آرمانها و ویژگی‌های خاص دوره جوانی در این قضاوت بی‌تأثیر نیست. جالب است که متوجه می‌شویم، در دوره متوسطه تمایل به گسترش تعاونی‌های آموزشی نیز در مقایسه با سایر دوره‌ها کاهش می‌یابد.

نتیجه‌گیری کلی

با توجه به تجربه و تحلیل داده‌های مربوط به نظرسنجی از دانش‌آموزان و داده‌های مربوط که از پرسشنامه‌های توزیع شده بدست آمد این فرضیه‌ها تأیید شد.

- دانش‌آموزان از روحیه همکاری و تعاون برخوردارند. (فرضیه شماره ۳)

- خانواده، برنامه‌های مدرسه، نهادهای اجتماعی و مذهبی و رسانه‌ها در تقویت روحیه تعاون، همکاری و مشارکت‌جویی در بین دانش‌آموزان مؤثر است.

- بهره‌گیری از روش‌های تدریس یکپارچه‌کننده (بحث گروهی، تفحص گروهی و کار گروهی) توسط معلمان در حد متوسطه رواج دارد.

- تدارک و اجرای فعالیت فوق برنامه در دبیرستان‌ها و مراکز پیش‌دانشگاهی در حد متوسط رواج دارد.

- گسترش تعاونی‌های آموزشی دانش‌آموزان را با اهداف و اصول تعاونی آشنا کرده است. بنابراین فرضیه شماره ۵ را نمی‌توان بطور یقین تأیید کرد.

ب - پیشنهادها در ارتباط با کتب درسی دوره‌های مختلف تحصیلی

اگرچه نتایج تحقیق در مورد کتب درسی حاکی از آن است که در مجموع این کتب روحیه جمع‌گرایی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند، اما برای رسیدن به وضع مطلوب طراحی دروسی که دانش‌آموزان را به صورتی روشن‌تر با مفهوم و ارزش همکاری، تعاون، کار گروهی و مشارکت‌جویی آشنا می‌کند، لازم است. ذیلاً برخی پیشنهادها به صورت خلاصه آورده شده است:

۱- کتب درسی دوره ابتدایی

۱-۱ - استفاده از موضوعات و متونی که همکاری و تلاش دسته‌جمعی افراد و یا حیوانات را برای نیل به اهداف مثبت نشان می‌دهد. از طریق داستان‌های واقعی یا تخیلی (فارسی)

۱-۲ - استفاده از داستان‌هایی کوتاه

مهارت‌های مرتبط در آنها تقویت شود.

۲-۲- آموزش درباره مفهوم تعاون، مقصد تعاون و مصادیق تعاون با توجه به آیه شریفه «و تعاونوا علی البر و التقوی» در کتب درسی دینی دوره راهنمایی و متناسب با رشد ذهنی آنها.

۲-۳- اصلاح کتاب درسی تاریخ در دوره راهنمایی با توجه به تقویت روحیه جمع‌گرایی و حفظ توازن بین اصالت قهرمانان و اصالت مردمی به خصوص نقش نهضت‌های مردم علیه حکومت‌های خودکامه.

۲-۴- پررنگ کردن نقش مردم و همکاری افراد در رخداد‌های تاریخی و یا اشاره به خط مشی دولت‌های مستبد به ادوار تاریخی به منظور کنار گذاشتن مردم از صحنه‌های سیاسی.

۲-۵- معرفی تاریخچه پیدایش نهضت تعاونی در کتاب تعلیمات اجتماعی سوم راهنمایی.

۲-۶- معرفی یک تعاونی آموزشی موفق در یک مدرسه راهنمایی در کتب تعلیمات اجتماعی دوم راهنمایی.

۲-۷- پیش‌بینی انجام فعالیت‌های گروهی در بخش تمرینات کتب تعلیمات اجتماعی

۲-۸- معرفی همکاری‌های منطقه‌های در کتب جغرافیا مانند اکو- اوپک و بازار مشترک اروپا و سازمان وحدت، افریقا به صورت ساده.

۲-۹- معرفی فولاد مبارکه به عنوان یک کار مشترک جمعی در کتاب جغرافیا.

۲-۱۰- پیش‌بینی فعالیت‌های عملی گروهی در کتاب حرفه و فن و علوم تجربی دوره راهنمایی.

۲-۱۱- تقویت روحیه جمع‌گرایی، همکاری و یا کار گروهی به عنوان یک معیار در گزینش محتوای کتب درسی مختلف.

۲- کتب درسی دبیرستان

۳-۱- اشاره اجمالی به شرکتهای تعاونی.

اهمیت شوراهای (مطالعات اجتماعی)

۱-۱۲- معرفی یک شرکت تعاونی موفق و تعاونی آموزشی در یک مدرسه ابتدایی (مطالعات اجتماعی)

۱-۱۳- بیان مصادیق همکاری در سطح خانواده، گروه دوستان، همسایگان، محله، روستا، شهر و جامعه (مطالعات اجتماعی).

۱-۱۴- پیش‌بینی فعالیت‌های گروهی در کتب مختلف درسی دوره ابتدایی (کلیه کتاب‌های دوره ابتدایی)

۲- کتاب درسی دوره راهنمایی

۲-۱- استفاده از آثار ادبی نویسندگانی مانند سیدجمال‌الدین اسدآبادی، امام محمدغزالی و یا اشعار شعری مانند نظامی، سعدی و مولوی و بررسی کتابهایی مانند اخلاق ناصری کلیله و دمنه که موضوعات اجتماعی را نقل می‌کنند و نقش همکاری در آن کاملاً آشکار است. در کتب فارسی تا بدین طریق تفکر اجتماعی و عادات و

اخلاقی و آموزنده در کتاب فارسی دوره ابتدایی با هدف تقویت فضایل اخلاقی مانند احترام به عقاید دیگران، سعه صدر، عواقب حسادت، نتایج مثبت کمک به دیگران (فارسی و دینی)

۱-۳- معرفی شخصیت‌ها و یا دانشمندانی که با یاری و همکاری دیگران برای کشور و سعادت مردم تلاش کرده‌اند، با عناوینی مثل «تلاش برای سربلندی کشور» «خدمت به جامعه» «به خاطر مردم» و موضوعاتی از این قبیل (فارسی و مطالعات اجتماعی)

۱-۴- معرفی تلاش دسته‌جمعی رزمندگان اسلام در دفاع از سرزمین ایران و حفظ ارزش‌های انقلاب اسلامی (فارسی و مطالعات اجتماعی)

۱-۵- استفاده از اشعاری که عشق و علاقه دسته‌جمعی جوانان را به کشور و میهن نشان می‌دهد، (فارسی)

۱-۶- معرفی نمونه‌هایی از حاصل کار و کوشش دسته‌جمعی افراد در روستاها و شهرها بویژه در بخش سازندگی، (مطالعات اجتماعی)

۱-۷- استفاده از داستان‌هایی که نتایج اتحاد و وحدت افراد و یا نتایج دودستگی و اختلاف افراد، گروهها و یا یک ملت را نشان می‌دهد، (مطالعات اجتماعی و تاریخ)

۱-۸- در بیان پیروزی‌ها و یا شکست‌های قهرمانان تاریخی، همواره عامل وحدت و همکاری مردم با رهبران و یا سپاهیان با سرداران و یا اختلافات درونی ملت‌ها و نتایج آنها مورد توجه قرار گیرد. (بویژه در کتب مطالعات اجتماعی)

۱-۹- معرفی تلاش گروههایی که با فعالیت خود هم به اهداف مثبت موردنظر خود رسیده‌اند و هم جامعه از کار آنها سود برده است (مطالعات اجتماعی).

۱-۱۰- ترویج مهارت‌های اجتماعی (مطالعات اجتماعی)

۱-۱۱- معرفی شورای روستا، شهر و استان در کتب مطالعات اجتماعی و بیان

انواع آن و پیامدهای تعاونی به عنوان یکی از ابزارهای مفید در تنظیم امور اقتصادی (در کتاب مطالعات اجتماعی سال اول دبیرستان)

۳-۲- معرفی یک تعاونی موفق در یک کشور خارجی (در کتاب مطالعات اجتماعی)

۳-۳- بحث درباره ارزش کار جمعی و مقایسه آن با کار فردی در کتاب مطالعات اجتماعی سال اول دبستان.

۳-۴- تجزیه و تحلیل علل فردگرایی در جامعه ما و بحث درباره زبانهای فردگرایی.

۳-۵- معرفی نقش مردم در توسعه (کتاب جامعه‌شناسی جمعیت سال دوم)

۳-۶- طرح ضرورت همکاری جهانی در حل مشکل انفجار جمعیت (کتاب جامعه‌شناسی جمعیت سال دوم)

۳-۷- بازنویسی بخش انواع شرکت‌های تعاونی با توجه به مقررات سال ۱۳۷۰ و اصلاحیه سال ۷۷ (کتاب اقتصاد سال دوم).

۳-۸- استفاده از اشعار عارفانه که بعضاً محتوای اجتماعی دارد با بهره‌گیری از منابعی چون اسرار التوحید مقالات ابوسعید ابی‌الاحیر و کشف المحجوب (کتاب فارسی و ادبیات دوره دبیرستان)

۳-۹- استفاده از اشعار مثنوی، کتاب کلیه و دمنه، اخلاق ناصری و کیمیای سعادت که حاوی موضوعات اجتماعی است (کتاب فارسی دوره راهنمایی و ادبیات دوره دبیرستان).

۳-۱۰- استفاده از آثار نویسندگان جدید که مقالات آنها حاوی موضوعاتی در زمینه مشارکت اجتماعی است (فارسی دوره دبیرستان)

۳-۱۱- بهره‌گیری از منابعی چون کتب معاون در متون ادبیات فارسی، جامعه‌شناسی ادبیات و اندیشه‌های اجتماعی مولوی در گزینش محتوای کتب فارسی دوره دبیرستان.

۴- کتب درسی پیش دانشگاهی

۴-۱- استفاده از ادبیات همکاری و مشارکت در کنار ادبیات حماسی و غنایی و نمایشی در کتاب فارسی دوره پیش

دانشگاهی.

۴-۲- معرفی مصادیق وقف در گذشته و حال در کتاب دینی دوره پیش دانشگاهی.

۵- کتب درسی تربیت معلم

۵-۱- طرح موضوع مشارکت دانش‌آموزان در اداره مدرسه (کتاب روان‌شناسی تربیتی)

۵-۲- بهره‌گیری از متون ادبی چون سفرنامه ابن بطوطه، فیه مافیه مولانا که حاوی مضامین اجتماعی است به ویژه موضوعاتی چون آئین فتیان و عیاران در فارسی ۱ و ۲ دوره کاردانی تربیت معلم.

۵-۳- بهره‌گیری از منابعی چون اخلاق ناصری، کیمیای سعادت، اسرار التوحید به منظور نمایش جلوه‌های اجتماعی در متن مقدس اسلام در کتاب بگزیده ادب فارسی دوره کاردانی.

۵-۴- معرفی روش‌های بارش مغزی، تفحص گروهی، یادگیری مشارکتی و همکاری فعالیت‌های فوق برنامه در کتاب کلیات روش‌ها و فنون تدریس مراکز تربیت معلم.

فهرست منابع:

۱. آرون، رمون، مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی، ترجمه ناصر برهان، تهران: فردوسی، ۱۳۴۵.
۲. آرنل، یوز، فرهنگ مترجم انگلیسی
۳. ریان، یوز، زمینه جامعه‌شناسی، تهران: هخامنش، ۱۳۵۲
۴. نصر، گلرنگ، دربارهٔ تالیفات برای مراکز تربیت معلم، ۱۳۷۸
۵. جلال‌الدین سیوطی، تاریخ تالیفات مراکز تربیت معلم، ۱۳۷۸
۶. کوهن، لوئیس، روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه سوسن سکر، تهران: نشر نی، ۱۳۶۷
۷. ادبیات فارسی دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی، ۱۳۷۸
۸. اقتصاد دوم دبیرستان، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۹. الیس، سوزان وان، سوزان، آشنایی با یادگیری از طریق همکاری، ترجمه طاهره دستگار
۱۰. برزگر، بهرام، ادب فارسی، دوره کاردانی مراکز تربیت معلم، ۱۳۷۸
۱۱. بست، جان، روشهای تعلیق در علوم تربیتی و رفتاری، ترجمه حسن پاسا سرفری و برگش طالعانی، تهران: رشد، ۱۳۷۲
۱۲. سلیمان، سارال، برنامه ریزی و رشد شاگرد، ترجمه نسیم فقیه، تهران: کتاب زمان، ۱۳۵۷
۱۳. بنجام، حبیبیه و رابع، سایپور، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی ایران، تهران: خوارزمی، ۱۳۴۸
۱۴. پازارگاد، بهار، بالایی، مکتب‌های سیاسی، تهران: انفال، ۱۳۴۲
۱۵. ادبیات فارسی دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی، ۱۳۷۸
۱۶. تاریخ دوره دبیرستان، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۱۷. تاریخ دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۱۸. جامعه‌شناسی دوره راهنمایی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۱۹. تعلیمات اجتماعی چهارم و پنجم ابتدایی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۲۰. تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۲۱. تعلیمات دینی دوره راهنمایی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۲۲. تعلیمات دینی دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۲۳. جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۲۴. حرف‌نویس سال اول و دوم راهنمایی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۲۵. جلالی، یوز، حمید، زمان، جامعه و تجربه کار سخت جمعی، روزنامه آزادگان، ۱۶ بهمن ۱۳۷۸
۲۶. حمالزاده، محمد، علم، اخلاق و انسانیت، تهران: فردوسی، ۱۳۴۵
۲۷. حسینی، حسن، پژوهش در جامعه‌شناسی، تهران: نشر نی، ۱۳۵۲
۲۸. دهگانه، حسن و فردوسی، حسن، حقوق در جامعه‌شناسی، معاون، تهران، نور بهار، ۱۳۶۸
۲۹. دفتر، کورن، راهبردهای روش‌های جاکسون، تهران
۳۰. روسو، ژاک، قراردادها، اجتماعی، ترجمه منوچهر کتانی، تهران: گنجینه، ۱۳۵۲
۳۱. رفیقا، سعید، مبانی نظریات اجتماعی و فرهنگی، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۵۰
۳۲. سوانی، نورالدین، کارشناس، مالک و تاریخ، تهران: ترجمه سوجهر امیری، تهران: نگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۵
۳۳. سخاوی، نواد، علی اکبر، نقش فعالیت‌های فوق برنامه در تربیت جوانان، تهران: اطلاعات، ۱۳۷۰
۳۴. نعمانی، حسن، مهارت‌های آموزش و پرورش، تهران: سمت، ۱۳۷۲
۳۵. شهیدی، اوس، مثنوی از تاریخ تمدن از دستگاه جمعی از اخراج درسی، تهران: نگاه، تربیت معلم سال تحصیلی ۵۵-۱۳۵۴
۳۶. صفوی، احمد، کتاب‌های روزها و فنون تدریس، تهران: معاصر، ۱۳۷۰
۳۷. طالعانی، مهدی، اصول اندیشه‌های معاون، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۶
۳۸. فارسی و تعلیمات دینی دوره ابتدایی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۳۹. فارسی دوره راهنمایی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۴۰. کریمی، سوسن، روان‌شناسی اجتماعی، تهران: نشر ویرایشی، ۱۳۷۵
۴۱. کلاسی، برگ، انور، روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه غنی محمد، کاروان، تهران: اندیشه، ۱۳۴۴
۴۲. کلیات روش‌ها و فنون تدریس، دوره کاردانی مراکز تربیت معلم، ۱۳۷۸
۴۳. کوهن، لوئیس و هالیدی، مینزل، امار در علوم تربیتی و دست‌نویس، ترجمه علی دلاور، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۲
۴۴. گزارش کمیسیون بین‌المللی آموزش و پرورش برای فرانسه و تکمیل یادگیری کتب درسی، ترجمه دفتر همکاری‌های علمی و بین‌المللی، تهران، ۱۳۷۶
۴۵. گزارش منابع نقد و بررسی کتابهای درسی بر دوره ابتدایی، منظر تربیت اجتماعی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۷۸
۴۶. ماهنامه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی وزارت معارف، ۱۳۷۸

تحقیقات و پژوهش در کشور ما همانند بخش تعاون نادیده گرفته شده و نتوانسته جایگاه واقعی خود را پیدا کند و امروز نرخ تضمین تولید سیب‌زمینی در کشور بالاتر از نرخ تضمین مراکز نشر افکار و اندیشه‌های متعالی است.

وزیر تعاون:

وزیر تعاون ضمن بیان این مطلب در همایش بررسی یافته‌های پژوهشی بخش تعاون ایران اظهار داشت: بخشی از این بی‌توجهی ناشی از عدم تخصیص امکانات مالی مشخص در قانون برنامه و بودجه کشور است و بخش دیگر آن از ناپاوری مسئولان اجرایی کشور به مقوله تحقیقات ناشی می‌شود.

صوفی تصریح کرد: در کشور ما اهمیت جایگاه تحقیقات ناشناخته مانده و نتیجه تحقیقات باید کاربردی باشد تا مسئولان را افناع کند که تحقیق نه تنها مفید است بلکه بدون آن، قدم گذاشتن در دنیای تاریکی است که انتخاب آن مشخص نیست.

وی افزود: ما در بخش تعاون نیز با چنین مشکلاتی مواجه‌ایم و باید سعی کنیم با قابلیت‌هایی که از خود نشان می‌دهیم جامعه و دست‌اندرکاران امور اجرایی را در بخش توزیع منابع توجیه کنیم.

وزیر تعاون در ادامه گفت: تجربیاتی که در طول دوران جنگ و بعد از آن داریم به خوبی نشان داده است که اقتصاد دولتی و خصوصی هیچکدام به تنهایی نمی‌توان بحران مالی اقتصادی کشور را سامان دهند.

وی تأکید کرد: نتیجه تحقیقات نباید کتابهایی باشند که در قفسه‌ها خاک بخورند چرا که این عامل باعث سرخوردگی مسئولان برای هزینه کردن در بخش تحقیقات می‌شود.

بخش تعاون موتوری است برای مدرن کردن جامعه و می‌تواند در مدرن کردن و سازماندهی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

۷۰ درصد تسهیلات بانکی به اشتغال اختصاص دارد اما وزارت تعاون یک ریال هم دریافت نکرده است

همایش علمی بررسی یافته‌های پژوهشی بخش تعاون در ایران به مناسبت دومین سال برگزاری هفته پژوهش با همکاری وزارت تعاون، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، اتاق تعاون، سازمان مرکزی تعاون روستایی و سازمان جنگلها و مراتع کشور، در مورخه ۸۰/۱۰/۱۰ در سالار این‌خلدون دانشکده علوم اجتماعی برگزار شد. در این همایش وزیر تعاون و بسیاری از پژوهشگران، دانشجویان و علاقه‌مندان بخش تعاون شرکت داشتند، گزارشی که در پی می‌آید چکیده‌ای است کوتاه از سخنان برخی از سخنرانان این همایش.

حرکت کند و این حوزه پژوهش است که می‌تواند جامعه را از بلاتکلیفی درآورد.

وی در پایان سخنان خود به اعتباراتی که در بند ۲ اصل ۴۳ بانکها، به اشتغال اختصاص یافته، اشاره کرد و گفت: ۷۰ درصد تسهیلات بانکی به اشتغال اختصاص دارد اما تاکنون یک ریال هم به بخش تعاون که متولی اشتغال در کشور است اختصاص نیافته، برآستی این چه توجیهی می‌تواند داشته باشد.

در این همایش، همچنین رئیس دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران به تشریح ساخت جامعه ایران پرداخت و گفت: ساختار اشتغال، مصرف، توزیع و به طور

سازماندهی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حرکت کند و این حوزه پژوهش است که می‌تواند جامعه را از بلاتکلیفی درآورد.

دکتر آزاد ارمکی افزود: در کشور ما تاکنون سیاستمداران، تعاونی‌ها را بررسی کرده‌اند اما دانشگاهیان کمتر به چالش‌های جدی در این زمینه پرداخته‌اند.

رئیس دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران به بررسی کارهای انجام شده در بخش تعاون پرداخت و گفت: تاکنون کارهای انجام شده در دو زمینه بوده است یکی مونوگرافی (تک نگاری) که هدفش توصیف وضعیت تعاونی، سازمان‌ها، ادارات، بخش آموزشی و پژوهشی بوده و دیگری بررسی عوامل مشکلات و موانع، بر پایه اندیشه سعوی می‌باشد که بحث دوم مکمل بحث اول است

کنی ساز و کارهای جامعه ایران به گونه‌ای است که سازمانها و تشکلهای بوروکراتیک در آن شکل می‌گیرد و اساساً جامعه ما اجازه نمی‌دهد که سرمایه‌دار بزرگ رشد کند.

دکتر تقی آزاد ارمکی اظهار داشت: بعنوان یک گفته کارشناسی این حکم را صادر می‌کنم که جامعه ما نه استعداد سرمایه‌داری شدن را دارد و نه می‌تواند یک جامعه سنتی باقی بماند بلکه باید به وضعیت سومی دست پیدا کند.

وی ضمن تأکید بر این که تعاون باید وضعیت جامعه ما را به سمت ساز و کارهای عقلانی سوق دهد نه در جهت تهییج و توده‌ای کردن جامعه تصریح کرد:

بخش تعاون موتوری است برای مدرن کردن جامعه و می‌تواند در مدرن کردن و

الوین تافلر محقق است که کارهایش شهرت جهانی دارد. او و همسرش هایدی تافلر در کتابهای شوک آینده، موج سوم، جابجایی در قدرت، جنگ و ضدجنگ و به سوی تمدن جدید با نظری جامع تحولات پیچیده جهان را تحلیل کرده و مسائلی را پیش روی اندیشمندان قرار داده‌اند که انصافاً اندیشیدنی و آموختنی است.

به عقیده تافلر درگیری اصلی

قرن حاضر نه مؤید نظریه

هانتینگتون اسناد علوم

سیاسی دانشگاه هاروارد

است که به اتحاد تمدنهای

اسلامی و کنفوسیوس و

برخورد آنها با تمدن

غرب اشاره دارد و نه

نظر فوکویاما محقق

ژاپنی را تأیید می‌کند

که معتقد است

جامعه بشری در قرن

آینده به سوی لیبرال

دمکراسی خواهد

رفت، بلکه نوعی

درگیری عمیق و همه

جانبه بین تمدن موج

سومی (اطلاعات و

ارتباطات) با تمدنهای

موج دوم (تمدن صنعتی) و

موج اول (انقلاب کشاورزی)

است. به این ترتیب او معتقد

است که نوع بشر تاکنون دو موج

عظیم تمدن را پشت سر گذاشته که

هریک به مقیاس وسیعی باعث محو

فرهنگها یا تمدنهای پیشین شده‌اند و شیوه‌ای

از زندگی را جایگزین آنها کرده که کلاً در

نظر پیشینیان محال می‌نمود.

تحقق اولین موج یعنی انقلاب کشاورزی

هزاران سال طول کشید در حالیکه تحقق

موج دوم یعنی تمدن صنعتی فقط ۳۰۰ سال

به طول انجامید ولی امروز تاریخ از این هم

پرشتاب‌تر پیش می‌رود و موج سوم فقط طی

چند دهه، بستر تاریخ را طی خواهد کرد و به کمال می‌رسد. موجی که بر جامعه بشری گسترده خواهد شد و با وقوع انقلاب

این انقلاب یعنی انقلاب ارتباطات و اطلاعات هم اکنون اتفاق افتاده است و ما آثار و شواهد آن را به خوبی در اطرافمان می‌بینیم. تکنولوژی اطلاعات، قدرت پردازش کامپیوتر را با امواج کوتاه، ماهواره‌ها و کابلهای فیبر نوری ترکیب می‌کند و این تکنولوژی بجای آنکه حرکتی آرام و خزانده به پیش داشته باشد، به طرف آینده جهش می‌کند. گفته می‌شود اگر صنعت اتومبیل‌سازی با همان سرعتی پیشرفت کرده بود که ظرفیت پردازش کامپیوتر پیشرفت می‌کند، ما اکنون می‌توانستیم یک اتومبیل رولزرویس را به قیمت یک دلار خریداری کنیم.

تکنولوژی

اطلاعات و تکنولوژی

ژنتیک و اقتصاد

همراه آنها، جهان را

به مکانی متفاوت

تبدیل خواهند کرد.

تکنولوژی ژنتیک رشته

کاملاً جدیدی است که با

تفسیر DNA یعنی رمز

ژنتیکی موجود در کانون

حیات شکل گرفته است. طول

عمر آن به عنوان یک صنعت و

یک علم فقط یک نسل است و در

حال حاضر در چارچوب رشته‌ای که

مهندسی ژنتیک نامیده می‌شود با پدید

آوردن انواع جدیدی از غلات، ثبت کلیه

امکانات به طریق ژنتیکی و صدها مورد

دیگر، تأثیر خود را در زندگی روزمره

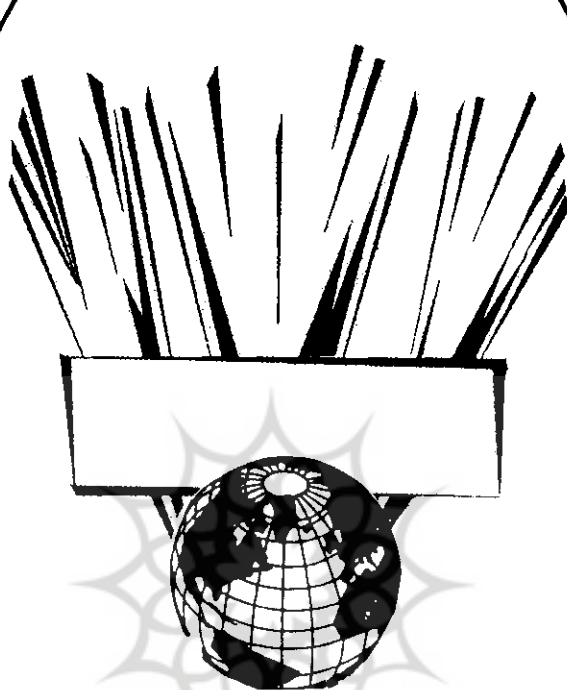
انسانها نشان می‌دهد. این دو تکنولوژی چنان

با سرعت گسترش می‌یابند که نتایج حاصل

از آنها غیرقابل پیش‌بینی است. این تحولات

طی ده تا بیست سال آینده می‌تواند بخشهایی

از زندگی ما را به شدت تغییر دهد. برای

نگاهی به اوضاع اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جهان مدرن

دکتر عزت اسلامی زاده

ارتباطی - اطلاعاتی، دیگر نخواهد گذارد که زندگی انسانها براساس تمدن موج دومی یعنی هم شکلی، یکنواختی، دیوانسالاری و اقتصاد مبتنی بر نیروی عضلانی و خط مونتاژ شکل بگیرد و به پیش برود.

به فروش درآمد تا هرچه در سر راه خود می‌بیند دگرگون کند.

بنابراین بیشتر کشورها آثار هر دو و حتی هر سه موج دگرگونی را که با سرعتهای متفاوت در حرکتند و نیروهای متفاوتی آنها را به پیش می‌رانند، به طور مجمع احساس می‌کنند. برای اینکه منظورمان را بهتر بیان کنیم باید در نظر بگیریم که موج اول در حدود هشت هزار سال قبل از میلاد آغاز شد و در طی سالهای ۱۶۵۰ تا ۱۷۵۰ جهان را بلامنازح تحت سیطره خود داشت. از این زمان به بعد همچنان که موج دوم نیروی بخار را به جهانیان می‌شناسد، موج اول قدرت و قوت خود با از دست می‌داد و تمدن صنعتی که حاصل این موج بود به نوبه خود بر جهان مسلط شد تا اینکه پس از مدتی از نیز به اوج خود رسید و نی آخرین نقطه عطف تاریخی از حوالی سال ۱۹۵۵ آغاز شد. دهه‌ای که برای اولین بار شاهد فزونی گرفتن عده کارمندان و شاغلین بخش خدمات بر کارگران بود. این همان دهه‌ای بود که انشاع کامپیوتر، مسافرت تجاری با جت و بسیاری اختراعات مهم دیگر را به خود دید. دقیقاً در همین دهه است که موج سوم به بیشتر کشورهای صنعتی جهان راه پیدا می‌کند. امروزه صف‌آرایی تمدنهای جهانی شکل دیگری به خود گرفته است و با شتاب تمام به سوی ساختاری متفاوت از قدرت در حرکت است تا جهانی ایجاد کند که دیگر دو نیمه نیست، بلکه به وضوح میان سه تمدن متضاد و رقیب تقسیم شده است. نماد نخستین تمدن هنوز کج‌پیل است، نماد دومین تمدن خط موتناژ نماد سومین تمدن، کامپیوتر.

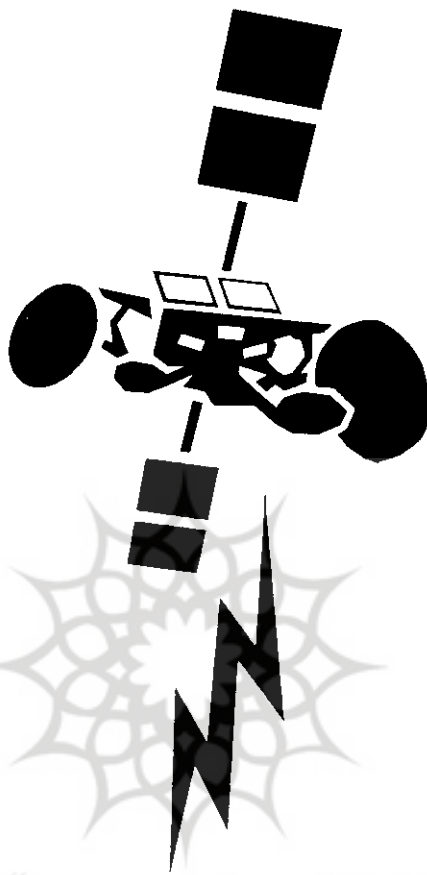
در این جهان سه پاره بخش موج اولی تأمین‌کننده منابع کشاورزی و معدنی است، بخش موج دومی نیروی کار ارزان را تأمین می‌کند و به تولید انبوه مشغول است و بخش تند رشد موج سومی به سیطره‌ای دست می‌یابد که بر شیوه‌های نوین خلق و بهره‌برداری از دانایی مبتنی است. اطلاعات

اینکه با این تغییر و تحول و نحوه تحقق آن بیشتر آشنا شویم، بطور مجمل به بررسی موجهای دگرگونی و تأثیر آن بر زندگی بشر می‌پردازیم:

تا قبل از موج اول دگرگونی، بسیاری از افراد بشر در گروههای کوچک و غالباً مهاجر زندگی می‌کردند که ممر ارتزاق آنها جمع‌آوری آذوقه، ماهیگیری، شکار و گله‌داری بود. در نقطه‌ای از تاریخ، تقریباً حدود ده هزار سال پیش، انقلاب کشاورزی آغاز شد و به آرامی و کندی شیوه نوینی از زندگی را در سراسر کره زمین پدید آورد.

در پایان قرن هفدهم هنوز موج اول فرو نشسته بود که انقلاب صنعتی سراسر اروپا را فرا گرفت و عنان دومین موج بزرگ تحول جهانی را بر سر گرفت. این فرآیند جدید با سرعت بیشتری نسبت به اولی در کشورها و قاره‌ها به حرکت درآمد و به این ترتیب دو فرآیند مجزا و متمایز دگرگونی به طور هم زمان ولی با سرعتی متفاوت کره زمین را در نوردید.

امروزه موج اول عملاً فرو نشسته و فقط محدودی نجمع‌ات کوچک قبیله‌ای در آمریکای جنوبی یا جاهای دیگر هنوز به مرحله کشاورزی نرسیده‌اند. در واقع نیروی عظیم موج اول، تحلیل رفته است. در عین حال، موج دوم که اروپا و آمریکای شمالی و نقاط دیگر جهان را در طی چندین قرن دگرگون کرد همچنان به پیشروی ادامه می‌دهد و بسیاری از کشورها که در اصل تاکنون کشاورزی بوده‌اند، تلاش می‌کنند کارخانه‌های ذوب فولاد، اتومبیل‌سازی، نساجی، مواد غذایی و راه‌آهن احداث کنند. هنوز قدرت و قوت نظام صنعتی به خوبی احساس می‌شود و موج دوم همه نیرویش را مصرف نکرده است. اما با اینکه این فرآیند هنوز ادامه دارد، فرآیندی دیگر و به مراتب مهم‌تر آغاز شده است. در همان حال که روند صنعتی شدن در دهه‌های پس از جنگ جهانی دوم به اوج خود می‌رسد، موج سوم گرچه شناخته شده نبود اما در سراسر جهان

امروزه صف‌آرایی تمدنهای جهانی شکل دیگری به خود گرفته است و با شتاب تمام به سوی ساختاری متفاوت از قدرت در حرکت است تا جهانی ایجاد کند که دیگر دو نیمه نیست، بلکه به وضوح میان سه تمدن متضاد و رقیب تقسیم شده است: نماد نخستین تمدن هنوز کج‌پیل است، نماد دومین تمدن، خط موتناژ نماد سومین تمدن، کامپیوتر.

و نوآوری، مدیریت، فرهنگ، تکنولوژی پیشرفته نرم‌افزار، آموزش و پرورش، بازآموزی، مراقبت پزشکی، خدمات مالی و سایر خدمات محصولاتی هستند که کشورهای موج سوم به جهان می‌فروشند. چه‌بسا یکی از این خدمات حمایت نظامی مبتنی بر فرماندهی نیروهای برتر موج سوم باشد. در واقع همین حمایت نظامی بود که در جریان جنگ خلیج فارس در اختیار کویت و عربستان سعودی قرار گرفت. امروزه شبکه‌هایی از دانایی ایجاد شده است. داده‌ها به شیوه‌هایی خیره‌کننده به هم ربط داده شده و با سلسله مراتبی از استدلال و انسجام به شکل اطلاعات درآمده است. در واقع آنچه پیدایش یک اقتصاد فوق نمادین (Super Symbolic) موج سوم را تبیین می‌کند، ترویج و تبلیغ کامپیوتر یا تدابیر صرفاً مالی نیست بلکه خیزش عظیم امروزی در بنیان دانایی جامعه است و بسیاری از دگرگونی‌های نظام دانایی حتی بیش از نظام بانکی، نظام سیاسی یا نظام انرژی بخش غالب محیط هر بنگاه تجاری را تشکیل می‌دهد. علاوه بر این واقعیت که اگر زبان، فرهنگ، داده‌ها، اطلاعات و دانایی وجود نمی‌داشت هیچ کسب و کاری نمی‌توانست دایر بماند این واقعیت عمیق‌تر نیز وجود دارد که از میان همه منابع لازم برای تولید ثروت، هیچکدام جامع‌تر از دانایی نیست. تولید انبوه موج دومی را در نظر بگیرید، در اغلب کارخانه‌های دودکنشی تغییر هر محصول بی‌اندازه پرهزینه بود و به سازندگان ابزار، قالب و متخصصان دیگری با دستمزدهای کلان نیاز داشت. در نتیجه کارخانه برای مدتی متوقف می‌شد و ماشین‌آلات بی‌کار می‌ماند. این توقف سرمایه، بهره و هزینه‌های بالاسری (Over Head) را می‌بلعید، به این خاطر بود که اگر کارخانه می‌توانست دوره‌های طولانی‌تری از محصولات مشابه داشته باشد، قیمت تمام شده هر واحد کالا پایین می‌آمد. این امر باعث صرفه‌جویی‌های حاصل از مقیاس

(Economies of Scale) می‌شد. اما تکنولوژی جدید نظریه‌های موج دومی را دگرگون کرده است. به جای تولید انبوه در راه انبوه‌زدایی قدم بر می‌داریم که نتیجه آن فراوانی کالاها و خدمات سفارشی است. جدیدترین تکنولوژی‌های کامپیوتری دسترسی به تنوع بی‌پایان را مقدور و ارزان ساخته است. در واقع تکنولوژی اطلاعاتی جدید هزینه تنوع افزایش محصول را به صفر می‌رساند و صرفه‌جویی‌های حاصل از مقیاس صرفه‌جویی‌های حاصل از بزرگ کردن مقیاس فعالیت اقتصادی که نتیجه آن کاهش هزینه‌هاست) زمانی را که ضرورتی حیاتی بود کاهش می‌دهد.

دانایی جدید ریزه کاری را ممکن می‌سازد به تولید محصولات کوچکتر و سبک‌تری می‌پردازد که به نوبه خود از هزینه‌های انبارداری و حمل و نقل می‌کاهد. یک برنامه کامپیوتری هوشمند که در ماشین تراش نصب شده است می‌تواند چندین برابر اپراتورهای انسانی، از یک ورق فولاد قطعه ببرد. ردیابی دقیق به دقیقه بارهای حمل شده - یعنی اطلاعات بهتر - به منزله صرفه‌جویی‌های بیشتر در ترابری است.

دانایی نوین همچنین به تولید موادی کاملاً تازه از ترکیباتی برای هواپیماسازی گرفته تا مواد بیولوژیکی راه می‌برد و توان ما را در جایگزینی مواد افزایش می‌دهد. دانایی عمیق‌تر اکنون به ما امکان می‌دهد برای دستیابی به ویژگی‌های حرارتی و الکتریکی یا مکانیکی مطلوب، موادی سفارشی در حد مولکولی تولید کنیم. امروزه مقادیر معتنابهی مواد خام مانند بوکسیت یا نیکل یا مس را در سراسر کره زمین به این دلیل جابجا می‌کنیم که از دانش لازم برای تبدیل مواد محلی به مواد جایگزین قابل استفاده بی‌بهره‌ایم. به محض کسب این دانش فنی، صرفه‌جویی‌های اساسی بیشتری در ترابری حاصل خواهد شد. با استفاده از بعضی باکتری‌ها می‌توان مواد معدنی با کیفیت پایین که قبلاً غیراقتصادی محسوب می‌شدند

را از معادن استخراج کرد. حشرات وجود دارند که می‌تواند آنها را تعلیم داد تا مواد زائد را به گاز متان تبدیل کرد و به رفع مشکل کمبود انرژی یاری رساند. همچنین می‌توانیم شاهد کشتیهای پاک‌کننده‌ای باشیم که به طریق زیست‌شناختی خزها را از بدنه خود می‌زدایند.

دانایی به دلیل اینکه مواد خام، نیروی کار، سرمایه و سایر نهاده‌ها (Inputs) را کاهش می‌دهد، منبع اصلی یک اقتصاد پیشرفته خواهد شد و به این ترتیب ارزش دانایی به شدت افزایش می‌یابد. ارزش واقعی شرکتی‌هایی مثل کامپک (Compaq) کداک، هیتاچی و زیمنس بیشتر به ایده‌ها و بصیرت و اطلاعاتی است که در مغز کارکنان آنها جای دارد و نیز متکی به بانکهای اطلاعاتی و حقوق امتیاز اختراعات یا پتنت‌هایی (Patents) است که این شرکتها در اختیار دارند نه به تعداد کامیونها، خطوط تولید و دیگر دارایی‌های ظاهریشان. به این ترتیب خود سرمایه نیز اکنون بیش از پیش بر عوامل ناملموس مبتنی شده است. جریان نوآوری تکنولوژی شامل سه مرحله است که با هم پیوند دارند و در هر مرحله در یک دور کامل به دو مرحله دیگر کمک می‌کند. اول نوبت اندیشه خلاق و امکان‌پذیر است، دوم کاربرد عملی آن و سوم انتشار و پخش آن در جامعه.

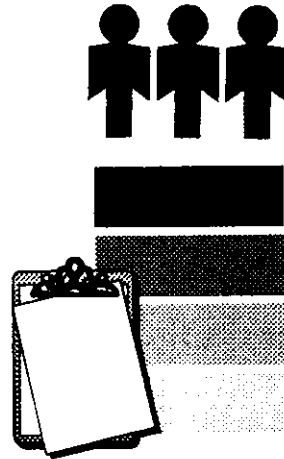
اگر تکنولوژی را مانند یک موتور عظیم و یا یک شتابگر نیرومند در نظر بگیریم، دانش به منزله سوخت آن است و چون هر روز سوخت بهتر و غنی‌تری به این موتور می‌رسد می‌توان به فرآیند پرشتاب تحول در جامعه بی‌برد. درگیر شدن با یک جامعه فراصنعتی نوظهور موج سوم به معنی درگیر شدن با جهانی است که نسبت به گذشته با سرعت بیشتری حرکت می‌کند. موج سوم به راستی شیوه نوینی از زندگی با خود می‌آورد. این شیوه نوین مبتنی است بر منابع انرژی متنوع و احیاء‌پذیر و بر روشهای تولیدی که خط مونتاژ کارخانه‌ها را منسوخ و بی‌مصرف

مجموعاً ۶ مقاله از ایران برای ارائه در کنفرانس پذیرفته شد.

کنفرانس تحقیقات تعاون آسیا و اقیانوسیه در تاریخ مقرر در کشور سنگاپور برگزار شد و شرکت کنندگان با ارائه مقالات خود به طرح دیدگاهها در خصوص جنبه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی فعالیت تعاونیها پرداختند. مقاله حاضر نیز توسط آقای یاتیش کومار (Yathish Kumar) از کشور هند با عنوان «افزایش قابلیت‌های کارکنان از طریق آموزش ارزشهای تعاون» تهیه و در این کنفرانس ارائه شده است. وی در این مقاله به طرح دیدگاههای خود در مورد چالشهای کنونی تعاون، ضرورت آموزش نظری و عملی کارکنان و اعضاء تعاونیها با تأکید بر آموزش اصول و ارزشهای تعاونی، به گونه‌ای مستمر و ضرورت عدم مداخله دولت در امور تعاونیها، ساختارها و نهادهای مناسب برای تعلیم و آموزش بهتر تعاونگران و ارزیابی سطح آگاهی کارکنان تعاونیها از اصول تعاون، پرداخته و در خاتمه نیز پیشنهادات تفصیلی خود در راستای بهینه کردن فعالیتهای آموزشی در تعاونیها مطرح ساخته است. امید است نکات مطروحه مورد توجه مسئولان محترم بخش تعاون و تعاونگران واقع شود.

قرن بیست و یکم، عصر توانمندی و برتری بازار خواهد بود و سازمانهای مردمی، نظیر تعاونیها در موقعیتی قرار خواهند گرفت که تجارت جهانی شده است. غیرنعم تأکیدات بسیار بر ضرورت وجودی سازمانهای تعاونی در قرن حاضر، بقا و حیات آنها در رقابت با نگاههای خصوصی به آسانی میسر نمی‌گردد!

حرفه‌آموزی و تعهد به سیستم ارزشی، از عناصر اصلی تعاون می‌باشند که توجه به آنها برای تمام کسانی که با کارکنان تعاونیها سر و کار دارند، ضرورت دارد زیرا آنها (کارکنان) هیچگاه در زمره بهترینها نبودند! اما هدف، تنها این نیست که کارکنان بیشترین مهارت را در انجام کار داشته باشند، بلکه مهم آن است که آنان ارزشهای تعاون را فراگیرند. بطور کلی، به نظر می‌رسد

افزایش قابلیت‌های کارکنان از طریق آموزش ارزشهای تعاونی

○ نویسنده: یاتیش کومار

○ مترجم: اصغر بیات

اشاره

اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) در سال ۱۹۸۵ تأسیس شد و مرکزیت آن در شهر ژنو کشور سوئیس قرار گرفت این اتحادیه دارای ۵ دفتر منطقه‌ای در ۵ قاره جهان می‌باشد که دفتر منطقه‌ای آن در قاره آسیا و اقیانوسیه در شهر دهلی نو در کشور هندوستان مستقر شده است. اتحادیه مزبور و دفاتر منطقه‌ای آن در راستای تحقق اهداف تعاون و اصول ۷ گانه بین‌المللی آن و اشاعه فرهنگ تعاون در جهان، هر سال مجموعه‌ای از فعالیتهای مختلف فرهنگی، پژوهشی، آموزشی و اجرایی را معمول می‌دارند تا نهضت تعاون در شرایط متحول جهان کنونی، به نحو مطلوب‌تری به مقابله با مشکلات موجود و نیز به توسعه کمی و کیفی بپردازند. با توجه به تنوع و گستردگی موضوعات و مسایل قابل بررسی، دفتر منطقه آسیا و اقیانوسیه اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA-ROAP) دارای ۹ کمیته تخصصی کارشناسی و مشاوره‌ای است که کمیته تحقیقات،

یکی از این کمیته‌های ۹ گانه آن است. این کمیته برای ۸ نفر عضو می‌باشد و ریاست آن به عهده آقای اکیرا کوریماتو از ژاپن بوده و از سال ۱۳۷۸ نماینده وزارت تعاون جمهوری اسلامی ایران نیز به عضویت در آن پذیرفته شده است.

کمیته تحقیقات آسیا و اقیانوسیه در سال ۱۹۹۹ پیشنهاد برگزاری اولین کنفرانس تحقیقات تعاون آسیا و اقیانوسیه را در کشور سنگاپور به مدت ۲ روز در تاریخ ۲۴ و ۲۵ ژوئن سال ۲۰۰۰ میلادی نمود که در آن دو محور بعنوان موضوعات اصلی مطرح و به شرح زیر ارائه شد.

- ۱- چگونه اصول تعاون را تحقق بخشیم
- ۲- پاسخ تعاون به چالشهای کنونی و آتی جهان در حال دگرگونی

بر این اساس فراخوان مقالات کنفرانس در کشورمان برای تعاونیها، سازمانهای دولتی و دانشگاههای ذیربط ارسال گردید و مقالات دریافتی برای مسئولان برگزاری کنفرانس فرستاده شد ارسال گردید که در این ارتباط

که ارزشهای تعاون برای اعضای تعاونها اهمیت دارند. اما در مورد تعاونها، کارکنان نیز همانند اعضا باید مورد توجه قرار گیرند زیرا آنها نیز می‌توانند به عضویت تعاونی درآیند.

بزرگترین چالش برای مدرس و مروج تعاون، اتخاذ شیوه‌های نوینی است که به آموزش ارزشهای تعاونی به کارکنان، کمک نماید. نتایج مطالعات مختلف در جهان، حاکی از آن است که آگاهی و درک از تعاون شرط لازم گسترش این نهضت، می‌باشد. اما وضعیت کنونی آموزش کارکنان با توجه به نیاز مزبور، چگونه است؟ میزان اطلاع و آگاهی کارکنان تعاونها از اصول و ارزشهای تعاونی تا چه اندازه است؟ چه اسرأت‌هایی باید مدنظر قرار گیرند که توانمندیهای کارکنان افزایش یافته و آشنایی با ارزشهای تعاون را میسر سازد؟

یک دیدگاه ...

آموزش منابع انسانی برای توسعه از اجرای ضروری برنامه HRD در هر سازمان تجاری می‌باشد. برگزاری آموزشهای دوره‌ای بسیار مؤثرتر از افزایش صرف مهارتهای کارکنان می‌باشد. این دوره‌ها می‌توانند در غنای ویژگیهای فردی کارکنان و بهبود فرهنگ سازمانی نقش مؤثری ایفا نمایند، مراکز آموزشی که دوره‌های آموزشی با محتوای مناسب را برگزار می‌نمایند، بخش جدایی‌ناپذیر سازمانهای مدرن می‌باشند.

آموزش کارکنان و نقش آن در توسعه تعاونها

تعاونها را آشکارا می‌توان مجموعه‌ی ویژه‌ای از سازمانها دانست که با توجه به داوطلبانه بودن عضویت، فضای سازمانی حاکم بر آنها در مقایسه با ماهیت بنگاههای خصوصی، بسیار متفاوت می‌باشد؛ از این رو نقش کارکنان تعاونها نیز متمایز از نقش کارکنان بنگاههای تجاری خصوصی است و کارکنان تعاونی باید دقیقاً در جهت تأمین

نیاز اعضا تلاش نمایند.

هریک از کارکنان تعاونی می‌توانند عضو آن تعاونی شوند و در نتیجه شعبه آموزش و توسعه در تعاونها از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. اجرای برنامه‌های آموزشی باید در جهت ارتقاء مهارتها و دیگر جنبه‌های مهم از قبیل آگاهی از تعاون و مرتبط با ارزشهای متفاوتی باشد. چنین برنامه‌هایی نباید دیدگاه عملگرایانه (Pragmatic) به نیازهای آموزشی، توانایی کارکنان در درک مفاهیم و امکانات تعاونها برای مساعدت به کارکنان خود جهت شرکت در دوره‌های آموزشی داشته و نهایتاً اینکه تمرین عملی برای تبدیل کارکنان به شخصتهایی کاملاً تعاونگرا باشند.

آموزش و توسعه تعاونها در هند

آموزش کارکنان و توسعه توانمندیهای آنان در شرکتهای تعاونی هند، توسط شورای ملی حرفه‌آموزی هند (NCCT) سازماندهی شده و بوسیله نهادهای آموزشی در سطوح منطقه‌ای و ایالتی به اجرا درمی‌آید. بخش عمده نیازهای آموزشی کارکنان بوسیله این نهادها پیش‌بینی و اجرا می‌گردد. هرچند که تعداد زیادی افراد مسترک و مستقل وجود دارند که حرفه‌آموزی کارکنان بویژه در دوره‌های کوتاه مدت را برعهده می‌گیرند. فدراسیونها و اتحادیه‌های تعاونی ایالتی، برنامه‌های مسئولی آموزشی و دوره‌های بازآموزی کارکنان تعاونها و دیپارتمانهای تعاونی را تهیه و اجرا می‌نمایند. برنامه‌های جداگانه‌ای برای مراکز حرفه‌آموزی تعاونی در سطح نواحی حیه پیش‌بینی شده تا افراد ضمن تشویک مساعی با جنبه‌های مختلف کارکردی فعالیتهای تجاری تعاونها عملاً آشنا شوند.

تعدادی از تعاونهای بزرگ هند، مراکز حرفه‌آموزی ویژه کارکنان خود را در اختیار دارند و گاهی اوقات سهمیه‌ای نیز برای کارکنان سایر تعاونها در نظر می‌گیرند. جدای از ترتیبات نهادی، شیوه‌های مستقل

سرمایه و امکانات دولتی زیادی به تعاونها اختصاص یافته، برخی کنترلها و نظارتها دولتی بر نوع مدیریت و اعضای هیأت مدیره منتخب تعاونها باید اعمال گردد. از زمانی که اعضای تعاونها به تدریج به حاشیه رانده شده و امور اقتصادی این نهادها توسط مدیران و هیأتهاى منتخب دولتی اداره شدند، فلسفه اخلاقی تعاون رو به زوال گذاشت!

* ترتیبات سازمانی و مالی موجود در سطح ملی، تاحدی به عدم تمرکز امور کمک کرده است. آموزش‌گیرندگان باید هزینه‌های دوره آموزش شامل: مواد درسی، نهار و دیگر تسهیلات را پرداخت نمایند. این موضوع باعث شده مؤسسات آموزشی، از نظر مالی خودکفا شوند، اما سؤال این است که سازمانها تا چه اندازه می‌توانند کارکنان خود را حمایت کرده و به چنین دوره‌های آموزشی اعزام کنند. در برخی موارد، افراد مشخصی به دفعات به دوره‌های آموزشی اعزام می‌گردند و آموزش سایر داوطلبان مورد غفلت قرار می‌گیرد. در مؤسسه آموزش منطقه بنگلور، تعداد شرکت‌کنندگان بالغ بر ۳۰ نفر می‌باشد (شامل کارکنان شاغل در تعاونها و داوطلبان خصوصی). هزینه دوره مدیریت تعاونی در سطح بالاتر از دیپلم، معادل ۵۰۰۰ روپیه برای کارکنان تعاونی و ۸۰۰۰ روپیه برای داوطلبان خصوصی برای یک دوره ۹ ماهه است. البته تعداد شرکت‌کنندگان بسیار متغیر است و گاه به کمتر از ۱۰ نفر نیز می‌رسد.

* مؤسسات آموزشی تعاونی در سطح ملی بتدریج ماهیت یک مؤسسه آموزشی را احراز می‌نمایند. رویکرد آموزشی در این موضوعات به سمت دوره‌های آکادمیک و امتحان محور، می‌رود و آموزشهای عمومی در سطحی وسیع و در زمینه مدیریت و دیگر موضوعات مرتبط با تعاونها، ارائه می‌گردد و سعی می‌شود با برگزاری دوره‌های آموزشی درازمدت و اعطای مدارک رسمی، نقش مؤسسات آموزش رسمی ایفا گردد.

بزرگترین چالش برای مدرس و مروج تعاون، اتخاذ شیوه‌های نوینی است که به آموزش ارزشهای تعاونی به کارکنان کمک نماید. نتایج مطالعات مختلف در جهان، حاکی از آن است که آگاهی و درک از تعاون شرط لازم گسترش این نهضت، می‌باشد.

محور) به منظور آموزش عملی کارکنان ناموفق بوده‌اند. در برنامه‌های آموزشی (انستیتو مدیریت تعاونی منطقه بنگلور و مرکز آموزش موداایدی) روزهای ویژه‌ای برای سفرهای مطالعاتی و تمرینات عملی در نظر گرفته می‌شود این روزها دائماً در نوسان هستند (کم و زیاد می‌شوند) و توسط مربیان و دانش‌آموزان جدی تلقی نمی‌شوند.

* اعتقاد عمومی بر این است که توسعه دوره‌های تحصیلی، فرآیندی مستمر نمی‌باشد. تجدیدنظر در این دوره‌ها به کندی صورت می‌گیرد و سیستمی برای بازسازی و به هنگام کردن دوره‌ها در فواصل زمانی کوتاه، وجود ندارد.

در سالهای ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ دوره‌های تحصیلی مورد بررسی و تجدیدنظر قرار گرفتند و در سال ۲۰۰۰ نیز در دست بررسی می‌باشند. آقای پروفیسور م. وگاناوار می‌گوید در حال حاضر، کمیته‌ای تشکیل شده (ایشان نیز عضو آن هستند) تا بررسی عملی سرفصلهای دروس آموزشی را آغاز نمایند.

* در هندوستان، اعضاء به تدریج کنترل خود بر تعاونها را از دست داده و سیستم کامل توسعه تعاونها، به دپارتمان تعاونها واگذار شده است. در گذشته مسئولان دولتی، نهادهای تعاونی را همانند مؤسسات دولتی، تحت کنترل داشتند. رهبران تعاونی، بر کاربرد اصول تعاونی اصرار ورزیده و معتقد بودند تعاونها باید بوسیله اعضاء کنترل و اداره شوند و خواسته‌های آنان در تعاونها اعمال گردد. مسئولان دولتی می‌گویند چون

دیگری توسط تعاونها در هر بخش به اجرا درمی‌آید. بانکهای DDC، فدراسیونهای عمده‌فروشی و همچنین تعاونهای سطوح اولیه، اغلب با دعوت متخصصان نسبت به تعلیم کارکنان خود اقدام می‌نمایند. در برخی موارد، تعدادی از تعاونهای دوره‌های مشترکی را برای فعالیتهای آموزشی در نظر گرفته و اجرا می‌کنند.

ارزیابی آموزش و توسعه تعاون در هند

اگرچه ترتیبات نهادی و مستقل آموزش و توسعه T&D در گستره‌ای وسیع به اجرا درمی‌آید، اما در آنها کاستیهای زیادی نیز هنوز به چشم می‌خورد. میانگین سطح پژوهش و کنکاش، بهره‌وری و روحیات کارکنان تعاونها آشکارا از کارکنان شاغل در شرکتهای خصوصی، پایین‌تر است. تعداد زیادی از رهبران و مدیران اجرایی عدم رضایت خود را از ترتیبات نهادی موجود اعلام داشته و تلاش می‌کنند شیوه‌های آموزشی شرکتهای خصوصی را جایگزین آن نمایند تا جایی که حتی ترجیح می‌دهند کارکنان خود را برای آموزش به مؤسسه‌های خصوصی اعزام کنند و نه مرکز آموزش تعاونی!!

منزلت کنونی آموزش و توسعه تعاونی در هند

* برنامه‌های آموزشی در راستای پاسخگویی به نیازها و چالشهای فراروی تعاونها، تنظیم نشده‌اند.

* کمبودهایی در برنامه‌های آموزش و توسعه مرتبط با زمینه‌های متعدد ناشناخته برای فعالیت تعاونها، وجود دارد. مشاغلی که در برنامه‌های آموزشی باید مدنظر قرار گیرند عبارتند از: بازاریابی تعاونی، بیمه، سیستم توزیع عمومی کالاها و خدمات، تعاونهای کشاورزی و نظایر آن.

* برخی از مؤسسات آموزش تعاونی در گنجاندن برنامه‌های آموزشی فنی (فنی

* ضمن بررسی مراکز کوچک آموزش تعاونی (JTC) ملاحظه گردید که آنها اگرچه مسئولیت بزرگی را جهت توسعه نیروی انسانی برای نهضت تعاون در سطوح روستا به عهده گرفته‌اند. اما پیوند استواری با ساختار آموزشی تعاونیها در سطوح بالاتر ندارند. مشکلات آنها ناشی از ناکافی بودن امکانات فیزیکی، مواد درسی، حمایت‌های مراکز دانشگاهی و کمبود منابع مالی است که کیفیت آموزشی و توسعه برنامه‌ها را بطور جدی کاهش داده است.

* مراکز آموزشی توانسته‌اند موقعیت یک عامل و کارگزار تغییر را کسب نمایند لذا دیگر مؤسسات آموزشی بخش عمومی و خصوصی بر مراکز کوچک آموزش تعاونی ترجیح داده می‌شوند. بسیاری از سازمانها، مراکز آموزشی مخصوص به خود را دایر نموده‌اند در حالی که امکانات مراکز کوچک آموزش تعاونی بلااستفاده مانده است و در نتیجه، تداخل کارها و انجام فعالیت‌های تکراری باعث هدر رفتن تلاشها و منابع مادی می‌شوند.

* اغلب کارکنان به دلیل ترس از انباشته شدن کارها، علاقه‌ای به حضور در دوره‌های کوتاه‌مدت ندارند. از سوی دیگر، اگر کارکنان به دوره‌های آموزش درازمدت اعزام شوند، ساعت تأخیر در انجام وظایف بخشی از سازمان می‌شود.

* فسق‌دان درک صحیح از دوره‌های آموزش در سازمانها و دپارتمانهای تعاونی، محسوس است. آموزش فرآیندی مستمر است در حالیکه تعاونیها آن را فعالیتی موقت محسوب می‌کنند و به افزایش مهارتها از دیدگاههای وسعت نمی‌نگرند.

آگاهی تعاونی

طرح ارزیابی سطح آگاهی تعاونی کارکنان، مبتنی بر عوامل زیر است:

۱. آگاهی از اصول (تعاون)
۲. آگاهی از ارزشها
۳. آگاهی از اهداف تعاونیها

جهت مدنظر فرار گیرند.

۱. رویکرد آموزشی باید کاملاً در ارتباط با منابع قابل دسترسی مانند امکانات فیزیکی، کتابخانه، تعداد و صلاحیت آموزش گیرندگان و امکانات مالی باشد. گردانندگان سیستم آموزش تعاون باید بدانند هزینه آموزشهای نوین بسیار بالاست، اما در صورت هدایت صحیح امکانات و انجام بهینه هزینه‌ها می‌توان به این مهم نایل آمد.

۲. باید بر آموزش کارکنان در زمینه موقعیت تاریخی تعاون تأکید شود تا توسعه سازمانهای تعاونی، اصول و مفاهیم آن، امکانات بالقوه تعاونیها بعنوان ابزاری برای تأمین عدالت اقتصادی - اجتماعی، اهمیت تعاونیها و... تلقی گردد.

۳. اصول تعاون و ارزشهای تعاونی نباید در سطح بحثهای نظری باقی بمانند و مؤسسات آموزشی باید آنها را در جلسات آموزشی خود بگنجانند یا جلسات ویژه‌ای برای آموزش اصول و ارزشهای تعاونی برگزار نمایند. در کنار برگزاری این جلسات و مباحث و کاربرد عملی اصول و ارزشها در جهان واقعی، این اصول می‌توانند حتی در مؤسسات تعاونی عملاً پیاده شوند.

۴. تمایز آشکار بین اصول و ارزشها
۵. آگاهی از نحوه مالکیت (تعاون)
۶. آگاهی از میزان دخالت دولت
۷. آشنایی فردی برای عضو شدن
۸. مطالعه اسانامه‌ها
۹. مطالعه مجلات تعاونی
۱۰. مطالعه کتاب، بروشور و جزوات تعاون.
۱۱. انتشار مطالب آموزشی.
۱۲. تعاون بعنوان نهضی فراگیر.
۱۳. نشر و اهمیتی که به وسایل ارتباط جمعی داده می‌شود.

با توجه به برخی از عوامل فوق‌الذکر، میزان آگاهی تعاون از مؤسسه‌ای به مؤسسه دیگر تفاوت دارد. این تفاوت ممکن است ناشی از سطح آموزش، طول دوره، آموزش تعاونی و انگیزه کارکنان به کسب دانش بیشتر باشد. به عبارت دیگر سیمای تمام نمای آگاهی تعاونی به آن اندازه کامل نیست که قابل ستایش باشد.

راهبردهای آموزشی

ضروری است که آموزش تعاون و توسعه بستکارت در هندوستان، احیا شود. پیشنهادات تفصیلی زیر بهتر است در این

۴. ماهیت و میزان دخالت دولت، عاملی تعیین‌کننده و تأثیرگذار بر فعالیتهای تعاونیهاست. هم‌اکنون، این دخالت مستقیم و مقتدرانه است. پیشنهاد می‌شود نقش دولتها محدود به ارائه حمایت‌های مالی و آگاه نمودن مردم شود. دخالت مقامات دولتی و انتصاب آنها به عنوان عضو هیأت مدیره باید فوراً متوقف شود. برای تحقق این اهداف، بهتر است تعاونیها براساس دموکراسی و مقتضیات منابع انسانی اداره شوند.

۵. داوطلبانی که شرایط لازم برای ورود به مراکز آموزشی را ندارند، نباید در کلاسها حضور پیدا کنند. در غیر این صورت، دوره‌های آموزشی ناکارآمد بوده و موجب هدر رفتن منابع می‌شوند.

۶. برای ترغیب کارکنان به حضور در دوره‌های آموزشی، تعاونیها باید انگیزه‌های مادی برای آنان ایجاد نمایند. در رویکردی منسجم، برای گذراندن موفقیت‌آمیز دوره‌ها باید ارتقاء افزایش حقوق، مسئولیت بالاتر شغلی و غیره برای کارکنان در نظر گرفته شود. انستیتو منطقه‌ای بنگلور اجرای این امور را در دستور کار خود قرار داده است.

۷. مدیریت آموزش گیرندگان وظیفه‌ای دشوار است زیرا آنها نقش مهمی در سازمانهای خود ایفا می‌کنند که بدون آن، دوره‌های آموزشی کامل نخواهند بود. مؤسسه آموزشی بایستی بر موضوعاتی چون سازماندهی آموزش‌گیرندگان، توسعه توانمندیها و ایجاد انگیزه در آنان تأکید نماید. مسائل بسیار ظریفی وجود دارند که باید در کمال دقت اجرا شوند. به عبارت دیگر، آموزش‌گیرندگان نیز باید با کمال دقت و ظرافت انتخاب شوند. این کافی نیست که داوطلبان دارای شرایط لازم تحصیلات دانشگاهی باشند، آنها همچنین بایستی توانایی انجام تحقیقات دانشگاهی، یادگیری مباحث کلاس و تحقیقات عملی را دارا بوده، و مهمتر از همه، به تعاونیها و فعالیتهای تعاونی واقعاً علاقمند باشند.

مؤسسات آموزشی باید آخرین

دستاوردهای آموزشی را برای داوطلبان فراهم آورند. معرفی داوطلبان برای شرکت در همایشها و اجلاس، با حضور صاحب‌نظران و انجمنهای معروف و تشویق کارآموزان به ارائه مقالات پژوهشی در این همایشها، ارزیابی دوره‌های عملکرد آنها و نیز ارائه سیستم پاداش و تنبیه، از نکات مهمی است که برای اطمینان از کسب بهترین نتایج، باید مدنظر قرار گیرند. مدیر انستیتو منطقه‌ای مدیریت تعاونی بنگلور معتقد است باید به استادان دانشکده‌ها فرصت شرکت در کنفرانسها (به عنوان مثال: کنفرانس تحقیقات اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) و ارائه مقالات در آنها داده شود.

۸. رویکردی مدون برای تأیید داوطلبان وجود ندارد. افرادی که نیاز چندانی به آموزش ندارند، بیش از سایر افراد نباید به دوره‌های آموزشی به این دوره‌ها اعزام شوند زیرا بسیاری از گروههای مورد نظر در آموزش محروم می‌شوند. گاهی از اوقات به دلیل عدم سیاست مشخص در مورد مدیریت منابع انسانی و طرحهای مشخص برای توسعه اتوانمندیهای کارکنان، دوره‌های آموزشی بلا اثر است. تغییر رویکردها از ضرورت بسیاری برخوردار است. سازمانها باید در زمینه ارائه خدمت به کلیه رده‌های کارکنان، ماهیت آموزش و مراحمی که باید به اجرا درآیند، به توسعه فعالیتهای پیردازند به نحوی که مقام سازمانی و تمایلات فردی در حمایت از افراد خاص برای شرکت در دوره‌های آموزشی کاملاً کنار گذاشته شوند.

۹. برای توسعه فعالیتهای آموزشی و حرفه آموزشی، تعاونی‌های بزرگ باید کتابخانه‌ای ویژه خود دایر نمایند. وجود یک کتابخانه داخلی به تعاونی‌ها کمک خواهد کرد تا کارکنان خود را با آخرین دستاوردها در زمینه‌های مورد نظر آشنا سازند.

۱۰. موسساتی نظیر ICA و JTC، ها باید از سرگزاری دوره‌های ماهیتاً تکراری جلوگیری نمود و دوره‌های آموزشی را به هنگام سازند. تغییر در رویکردها مهم‌ترین

نیاز آنان می‌باشد. به نظر می‌رسد که اتخاذ استراتژیهای مشترک برای طراحی دوره‌های آموزشی و شیوه‌های آموزش که نیازمند تغییر می‌باشند، به طور فزاینده‌ای اهمیت می‌یابد. مؤسسات آموزشی بایستی دوره‌های آموزشی را با توجه به محدوده نیازمندیهای تعاونی‌ها طراحی و در دوره‌های مشخص زمانی اجرا نمایند.

۱۱. مراکز کوچک حرفه آموزشی (JTC)، هنوز از شیوه‌های آموزشی سنتی تبعیت می‌کنند. استفاده از شیوه‌های مطلوب برای شرکت‌کنندگان می‌تواند اثر بخشی دوره‌ها را افزایش دهد و تغییر در میزان دانش مهارت و نگرش شرکت‌کنندگان را تسهیل نماید.

۱۲. تجهیز مراکز حرفه آموزشی در زمینه‌های تخصصی ویژه، مناسب به نظر می‌رسد. به نحوی که هر مرکز تخصصی بتواند بیش از پیش به فعالیت ویژه خود بپردازد تا میزان فراگیری آموزش‌گیرندگان و برنامه‌های توسعه را به شیوه مؤثرتری افزایش داده و به اجرا درآورد.

۱۳. مراکز حرفه آموزشی باید روابط خود را با مؤسسات مدیریت تعاونی (ICMS) افزایش دهند و ICMSها نیز ارتباط مؤثرتری با مؤسسات مالی برقرار نمایند. این مراکز می‌توانند سؤالات دانشکده مدیریت تعاونی را برای گفتگوهای دوستانه و ارزیابی دوره‌های اجرایی، دعوت نمایند. اما این ارتباط نباید یکسو نگرانه باشد.

۱۴. اتحادیه ملی تعاونیهای هند (NCUI) می‌تواند با اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) و سازمان بین‌المللی کار (ILO) و سایر نهادهای بین‌المللی روابط نزدیکتری برقرار نماید تا از همکاری آنها در تعلیم و آموزش دبیران، مدیران، کارمندان و تعاونیها در مراکز کوچک حرفه آموزشی استفاده نموده و ضمن افزایش کمکیهای آموزشی، به تجهیز کتابخانه‌ها و تأسیس بانکهای اطلاعاتی (Database) در این مراکز کمک نماید.

۱۵. مؤسسه ملی در پونا باید در راستای ایجاد یک سایت اینترنتی مخصوص به خود،

قرار گیرد و در این راستا تحقیق و پژوهش لازم است تا با وسعت و عمق بیشتری مورد توجه اساسی قرار گیرد.

به عبارت روشنتر برای نیل به توسعه پایدار بخش تعاون، ضروری است از مجرای تحقیقات و پژوهش عبور کنیم، چرا که بستر تحقیقات و پژوهش ضمانت‌های بیشتری را برای رسیدن به هدف‌های پایدار و کاملتر شدن در اختیار ما قرار می‌دهد. در این بین مسئولین ارشد بخش تعاون ایران از رسالتی خطیر برای توجه به موضوع سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات برخوردارند و نیز مسئولین ارشد تحقیقات ملی نیز به دلیل مزیت‌هایی که توسعه تعاون برای توسعه ملی کشور به ارمغان می‌آورد ضروری است سهم و جایگاه بیشتری را به تحقیقات تعاونی اختصاص دهند تا در نهایت به یاری خداوند متعال، توسعه تعاون در بستر تحقیقات کاربردی و توسعه، منجر به توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور گردد. ان شاء الله.

تجذبات، تعاون، توسعه - قیام، شماره ۱۶
۶- تحقیقات، تعاون، توسعه و سخن آخر
 جهان در آستانه هزار سوم در عصر اقتصاد دانش مدار قرار گرفته است و حرف اول و آخر را در تکنولوژی، تولید، مبادلات، توسعه علم و تحقیق و توسعه می‌زند. از طرف دیگر وارد عصری شده‌ایم که در آن توسعه مشارکتهای مردمی و کاهش نقش تصدیگری‌های دولتی روز به روز مورد توجه بیشتری قرار می‌گیرد و نقش انسان، هم به عنوان عامل توسعه و هم به عنوان هدف توسعه مورد توجه و تعمق قرار می‌گیرد. در چنین شرایطی تعاونیها به عنوان مصادیق موفق و تجربه شده مشارکتهای مردمی، در سالهای آینده از اقبال بلندی برای گسترش و فراگیر شدن نه فقط در کشورمان بلکه در بسیاری از کشورهای جهان برخوردارست. در جهت استفاده از فرصتهای پیش آمده در شرایط حاضر، ضروری است برنامه‌ریزی توسعه باندار تعاونیها در بران براساس علم، اطلاعات، دانش و تکنولوژی‌های متناسب

تلاش نماید و از طریق فعالیتهای مختلف، دستاوردهای مؤسسات منطقه‌ای، فدراسیونهای ایالتی، مراکز کوچک حرفه‌آموزی، شورای ملی حرفه‌آموزی تعاونی، اتحادیه‌های تعاونی منطقه‌ای و غیره را به نمایش بگذارد. حتی می‌توان نوازه‌های کاست را تهیه و آماده نمود تا برای سایر تعاونیها ارسال گردد و از این طریق، تعاونیها اطلاعات لازم در مورد فعالیتهای انجام شده را کسب نمایند.

نتیجه‌گیری

در بسیاری موارد ما با ارائه عملکرد و نمودارهای مختلف در زمینه میزان درآمد، سود، تعداد اعضا، تعداد کارکنان، تعداد کارکنان آموزش دیده، و... به دستاوردهای خود در بخش تعاون می‌بالیم اما جدای از این مسئله، به ارزیابی میزان آگاهی اعضا و کارکنان در مورد اصول تعاون، ارزشها و عرصه‌ها و میزان مشارکت و سعی و تلاش کارکنان و اعضا برای توسعه فعالیتهای تعاونی نمی‌پردازیم. این چه توسعه‌ای است که رابطه‌ای با تغییر در ارزشهای انسانی، حجم‌اندازها و اقیماهای آینده ندارد؟ آیا می‌توان این را توسعه تعاونی نامید اگر اکثریت اعضا در این بخش مستقل نباشند و سوانتند به اداره تعاونی خود بپردازند. و نوبتهای خود را تعیین و مشارکت فعال در فرآیند توسعه تعاونی داشته باشند، به نحوی که احساس استقلال فردی نمایند و در توسعه تعاونیها) خود و توسعه ملی شرکت نمایند؟ تاکنون دستاوردهای زیادی داشته‌ایم... اما کارهای زیادی نیز در زمینه توسعه منابع انسانی (HRD) باید انجام پذیرد تا بتوانیم از تداوم منافع ناشی از کوششهای اصیل تعاونی، اطمینان حاصل کنیم.

پی‌نوشت‌ها:

1- International Cooperative Alliance - Regional Office for Asia & Pacific